

ALLEGATIO LXXVII.

Circa regulas Cancellariæ 1. 2. 3. 4. & 5.
circa decimas.

SUMMARIUM.

- 1 Solebant, qui cōveniebantur, satisfadationem præstare, si actio intentata erat in rem.
- Ibid. Si autem erat actio in personam, satisfadabat actor.
- 2 Nemo defensor jure alieno sine satisfadatione credebatur.
- 3 In re inest æstimatio, & jam non sunt in usu tales cautiones.
- 4 Decima litis est jus quoddam Regale, quod Regi solvitur post sententiam latham.
- 5 Agitur de regula Cancellariæ 1.
- 6 Ampliatur, quamvis sit interpositum gravamen ordinarium.
- Ibid. Sicut suspenditur executio per sex menses, sic & executio decimæ ab ea debita.
- 7 Agitur de regula secunda.
- 8 De sententiis latis à judice delegato ex motu proprio Principis, non debetur decima.
- 9 Agitur de regula tertia.
- 10 De quibus causis possunt cognoscere Præsides provinciales, & n. 11.
- 12 Agitur de regula quarta.
- Ibid. Auditores dominorum non possunt facere correctionem, nec cognoscere per actionem novam, nisi sit expressum in donationibus.
- 13 Et quod possint cognoscere in illis casibus, in quibus possunt cognoscere Præsides provinciales.
- 14 Ut de sententiis latis ab Auditoribus dominorum decima debeatur, debent esse tales, quod possint facere correctionem, & cognoscere per actionem novam.
- Ibid. Rursus, quod cognoscat de causis personarum Ordin. citatæ, non si cognoscat de causis aliarum intra duas leucas.

Solebant olim, qui conveniebantur satisfadationem præstare judicatum solvi, quando actio in eum intentata erat in rem; idem si alieno nomine judicium accipiebat: si autem actio erat in personam, satisfadabat actor, non Reus, nisi alieno nomine interveniret, quia nemo defensor in aliena re sine satisfadatione idoneus esse creditur, ut probatur in princ. inst. de satisfadationibus. Quod postea innovatum est per text. in §. sed hodie, ubi Justinian. inquit: Sed hodie hæc aliter observantur, sive enim quis in rem cōvenitur, sive personali suo nomine, nullam satisfadationem pro litis æstimatone dare compellitur, sed pro sua tantum persona, quod in judicio permaneat usque ad terminum litis, vel committitur suæ promissioni cum jure jurando (quam juratoriam cautionem vocant) vel nudam promissionem, vel satisfadationem pro qualitate personæ, dare compellitur: instit. de satisfadationibus.

Idem Justinian. in Authent. de litigios. §. ad excludendas, collat. 8. cavit quod ibi continetur: Ad excludendas autem calumniosæ moventium intentiones, & executorum fraudes, aliud invenit providentia nostra remedium, sancimus enim omnes judices, si quando aliquos teneri, vel amoveri voluerint, hanc conditionem in suis interlocutionibus adjicere; ut non aliter conventionales libelli pulsatis porrigantur, aut sportulæ executoribus dentur, nisi prius, & in libello, actor per se, aut per tabularios subscripserit, & actis intervenientibus fidejussor idoneum periculo competentis officii præstiterit contentem, quod usque ad finem litis permaneat, & suas intentiones, aut per se, aut per legitimum procuratorem exercent, & si postea fuerit approbatus injustè litem movisse: sumptuum, & expensarum nomine decimam partem ejus quantitatis, quæ in libello continetur, pulsato restituat.

Ex hac Authent. deducta est Authent. generaliter, Codic. de Episcop. & Cleric. procedit, sive agatur de quanti-

titate petita, sive de alia quacumque, quia in ea inest æstimatio, ut per glossam verbo, *decimam ad fin. in d. §. ad excludenda*, gloss. verbo, *partem ad fin.* & Bald. num. 14. in d. *Authent. generaliter*, quam *Authent. bonam esse* dicit ibi *Bart.* sed quod non est in usu, & cum esset pretium, non fuit obtentum, & quod sit in usu testantur etiam *Alber. ibi num. 2.* & *Paul. gloss. dict. §. sed hodie*, verbo, *nullam*, & probatur ex §. *hec autem, instit. de pœna temere litigant.* Rursus, & illa decima pars litis applicabatur Reo pulsato, & non Regi, ut ibi habetur, *pulsato restituat*, adde *Alvar. Valasc. consult. 66. in 1. p.*

4 Tractandum propono in hac allegat. de decimis litis, quæ in Regno Lusitano solvuntur. De antiquitate principium feci motus ex *decision. Cabed. dec. 16. num. 2.* ubi inquit, quod decima litis est jus quoddam, quod Regi solvitur post sententiam latam, ut erat de jure, citando *L. generaliter in 1. Cod. de Episcop. & Cleric.* ubi *Doct. §. hec autem instit. de pœna temere litigantium*; in quo adverto, quod benè dixit *Cabed.* quod decima litis est jus quoddam, quod Regi solvitur post sententiam latam, sed non bene applicat *d. L. generaliter*, quia non est lex, sed *Authentica de sumpta à d. Authent. de litigios. §. ad excludendas, vullat. 8.* Rursus, quia loquitur de decima litis, quam actor solvebat Reo, si fuerat convictus injustè litem movisse, & de ea applicanda Reo, & non Regi.

5 In nostro autem Regno ex *regul. Cancellariæ. 6.* cavetur, ibi: *E as ditas dizimas pagaraõ as partes que condenadas forem, assim das custas, como das penas, se julgadas forem, e bem assim do principal.* Et in *regula 1.* cavetur: *Nos haveremos a dizima de qualquer sentença dada em nossa Corte, e casa da Supplicação, e do Cível, que nellas se comemperante cada hum dos nossos Desembargadores, e Ouvidores, Juizes de nossos feitos, e nosso Chanceller mor, Desembargadores dos agravos, e Ouvidores da Rainha, sobre Juizes, Veadores de*

nossa fazenda, e direitos, Officiaes que jurisdição tenhaõ em cada huma das ditas Casas, ordinaria, ou per nossa comissão, ou de outrem que poder tenha de commeter: ex sententia condemnatoriis latis per iudices enumeratos in hac regul. 1. solvitur decima litis.

6 Quod ampliatur, quamvis sit interpositum gravamen ordinarium ab eorum sententiis, & sit concessum; quia sicut executio principalis dictarum sententiarum suspenditur per sex menses, ex *Ordin. lib. 3. titul. 86. §. ultim.* sic etiam suspenditur executio decimæ, ut cavetur in *L. reformationis justitiæ §. 24.* & in *nova Ordin. lib. 1. titul. 20. §. 5.* ibi: *Nem outrosi se arrecadaraõ as dizimas das sentenças das partes cõdemnadas pela primeira sentença, quando della se aggravar, antes se sobrestará na execução, e arrecadação das ditas dizimas, em quanto pender agravo, assim como se sobrestará na causa principal;* docet *Cabed. dec. 18. n. 7. in 1. part. & in arest. 48. in 2. p. suarum decision.*

7 Disponitur in *regul. 2.* *E assim haveremos a dizima da sentença condenatoria que de algum Juiz, que seja dado por nós a alguma parte de graça, e a seu pedir Cabed. dec. 16. num. 11. in 1. part.* ex hac regula deducit, quod de sententiis latis iudices delegatos à Rege ad postulationem alicujus partis, solvitur decima, & ponderanda sunt verba illa, *e a seu pedir*; quia si delegatus fiat ex motu proprio, non idem observabitur, quia cessant verba *regulæ*, & sic cessat dispositio, ex *L. 4. §. toties, ff. de damno infecto*, ubi *Paul. Joann. Cephal. conf. 87. num. 1. lib. 1. Gama dec. 160. n. 6.*

8 In *regul. 3.* cavetur: *das sentenças dadas por Corregedores das Comarcas, Contadores, e Almozarifes, Juizes das sizas, Juizes das Alfandegas, se pagará a dizima, a qual se arrecadará perante o Juiz que da appellação conbece, se appellado for, e se não for, perante o Juiz q a sentença deu.* Sciendum est, quod in *Ordin. antiq. lib. 1. tit. 39. §. 6.* prohibitum fuit *Præsidibus provinciarum ne*

cognoscerent de causis civilibus, vel criminalibus per actionem novam, neque per avocationem, nisi de certis personis ibi nominatis: postea Serenissimus, & laudatæ memoriæ Rex Joannes III. statuit, ut possunt cognoscere per actionem novam in iis locis, ubi fuissent in actu correctionis, & in quibus jus non dicerent iudices forenses, hoc est, Juizes de fora, & quod de talibus sententiis ab illis latis decima non solveretur, ut videre est in *L. 3. titul. 17. p. 1. Extravag. lata 17. Julii, anno 1527.*

Deinde Rex Philippus II. in *nova Ordin. lib. 1. titul. 58. §. 22.* eandem prohibitionem prædictis Præsides provincialis fecit, ne cognoscerent per actionem novam, nec per avocationem de causis criminalibus, vel civilibus, nisi sint de personis ibi contentis; addit tamen in §. 23. *E conbecerá outrosi por acção nova de duas legoas sômente de lugar ao lugar onde estiver, de quaesquer casos, naõ sendo das Cidades, ou Villas, onde houver Juizes de fora, e poderá avocar astos feitos, que pela dita maneira nelles houver, e os processará, e determinarâ finalmente, conforme a alçada que de nós tiver; & subdit Ordin. E destes feitos de que assim conbecer por acção nova, naõ se pagará dizima, nem direlto algum, sômente o que se houver de pagar delles, se os Juizes ordinarios os processarâ, e determinarâ, e para se saber de quaes feitos se ha de pagar dizima, ou naõ, quando houverem de ir por appellação, fará o dito Corregedor pór no começo delles a ração que teve para conbecer delles por acção nova.*

Quod idem probatur in *Ordin. d. titul. 20. §. ultim. ibi: Item naõ se pagará dizima das sentenças que os Corregedores, e Ouvidores derem em feitos que conbecerem como Juizes, nos casos em que lhes he permittido por seus regimentos, que vierem por appellação ás Relações, como diremos no titulo dos Corregedores das Comarcas, quod est in d. §. 23. titul. 58. Cabed. dec. 17. n. 12. in 1. p.*

In regul. 4. cavetur: *E quanto aos*

feitos que á nossa Corte vierem dante os Ouvidores dos senhores, e fidalgos, se os taes Ouvidores tiverem poder de conbecer por acção nova, e fazer correição na terra das sentenças que dos taes feitos sairem, se pagará a dizima em nossa Corte. Ad intellectum hujus regul. sciendum est, quod regulariter Auditores dominorum, nec possunt facere correctionem, nec cognoscere de causis in eorum terris, nisi id sit expressum in donationibus, ex *Ordin. lib. 2. titul. 26. §. 14. in antiq. & lib. 2. titul. 45. §. 50. ibi: Eos senhores das terras, e seus Ouvidores naõ tomarão conbecimento por acção nova de feito algum civil, nem crime, nem por simplez querela, nem denunciação, ou correição, nem por via de officio de justiça, nem por outra maneira, salvo por appellação, tirando aquelles a que por nossa Ordenação, ou por especial privilegio expressamente for outorgado que o possaõ fazer.* Quod tamen intelligendum est, quod possunt cognoscere in illis casibus, in quibus possunt cognoscere Præsides provinciales, ex *Ordinat. d. titul. 58. §. 22. & docet Cabed. Aresto 82. in 2. p.*

Et hinc descendit, quod ut de sententiis ab Auditoribus latis solvatur decima, duo copulativè debent concurrere, quod possint cognoscere de causis per actionem novam, & quod possint facere correctionem, quia hæc duo ponit regula, & debent verificari, ex regul. *L. si heredi plures, ff. de condit. institut.* Rursus, quod cognoscant de causis personarum in d. §. 22. si autem cognoscant de causis aliarum personarum intra duas leucas, non solvetur decima de suis sententiis, ex d. §. 23. tit. 58. & titul. 20. §. ultim. sicut etiam nec debetur decima de suis sententiis latis in instantia appellationis, ut in regul. 5. ibi: *E se sômente conbecer dos feitos que a elle vierem por appellação dante o Juiz da terra das sentenças em taes feitos dadas, naõ levará dizima em nossa Corte.*

ALLEGATIO LXXIII.

In qua agitur de regula Cancellariæ 6.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula Cancellariæ 6.
- 2 Decima solvitur de sententiis latis in causa proprietatis, sive de pecunia, sive de re, quæ estimationem recipiat. Ibid. Idem quando agitur de facto æstimabili.
- 3 Quando agitur de possessorio, & conventus se defendit, solvitur decima de vintena.
- 4 Quando conventus se non defendit, solvitur de quarentena.

In regula 6. Cancellariæ, sic habetur:
 I *E as ditas dizimas pagaraõ as partes que condemnadas forem, assim das custas, como das penas se julgadas forem, e bem assim do principal, quando a condenaçaõ foi de dinheiro, ou de outra qualquer cousa movel, que a parte condenada obrigada fosse pagar, ou quando a sentença for dada somente sobre a restituicaõ da posse, se a sentença for dada contra a parte, que por si, ou seu procurador foi defezo, pagar se ha vintena, que he ametade do que se pagaria se a demanda fosse sobre a propriedade; e quando a sentença for dada sobre a posse a revelia da parte, pagar se ha quarentena, que he odobro da vintena, e a dizima das custas, se julgadas forem, pagarã em todo o caso.*

2 Ex hac regula plures articuli desumuntur: primum, quod ex sententia lata in causa proprietatis, sive in iudicio petitorio, solvitur decima integra, sive sit de pecunia petita, sive de alia quacunque re, quæ æstimari potest, nam, & in ea inest æstimatio. *Bald. Authent. generaliter, num. 14. Codic. de Episcopis, & Clericis, Jacobin. in L. cum quedam puella, §. quoties, in 1. lectura, ff. de iurisdic. omn. judic. ubi etiam dicit id procedere, quando quis promittit factum æstima-*

bile, ut puta, quod quis faciat mihi aliquid, vel scribat librum: sequitur *Vincen. de Franch. dec. 308. num. 2. & 3. in 2. part.*

Secundus articulus est, quando actum fuit de remedio possessorio, & pars conventa se defendit, vel per se, vel per procuratorem, quia tunc solvitur decima ex vintena, nam aliud est pretium rei, aliud possessionis, ex *L. mulier, 22. §. qui possessionem, ff. quod met. causa in L. si duo in fin. ff. uti possidetis, ibi Longè enim aliud est pretium rei, aliud possessionis: & utrobique glossa, & Doctores Jason. L. naturaliter, §. nihil commune, numer. 20 ff. de acquirend. possess. Decius cons. 56. facit Ordin. lib. 2. tit. 77. §. 9. in antiquis, & lib. 3. tit. 70. §. 10. in novis, Alvar. Valasc. consult. 51. num. 47. in 1. p.*

Tertius, & ultimus articulus est, quando lis fuit super remediis possessoriis, & pars conventa se non defendit, quia tunc solvitur decima ex quarentena, quod est speciale, ut minus gravetur iis, qui in causa se non defendit, & extra hos terminos possessio semper æstimatur in dimidia ejus, quod valet proprietatis.

ALLEGATIO LXXIX.

In qua agitur de regula 7. Cancellariæ

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 7.
- 2 De sententiis latis in causis jurisdictionis usufructus rei vel alterius rei, quæ solvitur per præstationes ad vitam, solvitur vintena.
- 3 Agitur de differentia inter L. si quis argumentum §. sin autem, Cod. de donation & L. hæreditatum, ff. ad L. Falcid.
- 4 Qualiter sit facienda computatio in terminis dictæ regulæ 7. in 1. & 2. casu.
- 5 Quid sit faciendum in tradendis bonis

nis absentis, ejus consanguineis.

6 Non procedit ea traditio, quando absēs procuratorem relinquit.

Ibid. Provisio hominis facit cessare dispositionem legis.

7 Non procedit quando procurator negligeret agere.

8 Rursus non procedit, quando redditus absentis protelantur in longius.

9 Non procedit ea traditio, quando absens tutorem, vel curatorem relinquit, & sublimitatur, nisi etatem compleat, & tutela, vel cura finiatur.

10 Quando plures consanguinei concurrunt, admittuntur secundum ordinem succedendi ab intestato.

11 Frater utrinque conjunctus præferatur fratri ex uno latere.

12 Ampliatur ut procedat in naturalibus ex utroque latere.

13 Qui sunt incapaces succedendi, non admittuntur ad hujusmodi bona.

14 Hujusmodi bonorum absentis cura datur per provisos provinciales, usque ad summam centum millium numerum regalium.

Ibid. Si excedant eam summam, conceditur per Senatores Palatii.

15 Onus diminuit æstimationem.

IN regula 7. cavetur: E se algum demandado a jurisdicção de alguma terra, ou couto, ou honra, ou fructo de alguma cousa, ou certa quantia, q̄a deverẽ cada hum anno, ou cada mez, ou em cada dia, ou em sua vida por alguns bens de raiz, pagar se ha vintena do que a propriedade da cousa valer, assim como se leva da sentença de restituicão da posse. Porẽ se algũ demandar morgado, ou administraçãõ de alguma Capella, ou Hospital, & lbe for julgada para a haver em sua vida somente, ter se ha respeito a quanto os bens da dita administraçãõ poderião render, tirados os encargos da dita Capella, ou morgado, & isto atẽ dez annos, que se conta por vida, & do que na dita renda montar, se pagará a dizima, & se a administraçãõ lbe for julgada para sempre, haver se ha respeito a quanto os bens da dita ad-

ministraçãõ valerem com seu encargo, & do que assim valerem se pagará a dizima.

Ex hac regula colligitur, quod de sententiis latis in causis jurisdictionis, usufructus rei, vel alterius rei, quæ solvi debet singulis annis, vel singulis mensibus, vel singulis diebus, vel ad vitam ex bonis stabilibus, solvenda est vintena, sicut solvitur de sententiis latis in causis possessoriis, & de sententiis latis in causis maioratus, vel capellæ, vel hospitalis judicati ad vitam tantum, jubetur solvi decima de eo quod redditus ascendant ad decem annos deductis oneribus, & si judicentur in perpetuum, solvi jubetur integra decima de æstimatione cum suo onere, & videbatur computatio aliter facienda, ex *L. hereditatum* 68. ff. ad *L. Falcid.* ubi Doctores, Soares ad *L. quoniam, Codic. de inoffic. testament.* 3. ampliatur. num. 8. & 9. Covarr. lib. 3. var. cap. 9. n. 8.

Adde quod, & in casu *L. si quis argentum, §. sin autem donator, vers. in re ditibus, Cod. de donat.* ubi jubet Imperator in donatione reddituum ad annos debere fieri computationem in quindecim annos, & dicit gloss. ibi, verbo, præstet, quod ideo quindecim anni taxantur, quia tantum vivere præsumitur, nec discrepat Alber. numer. 3. licet opponat de *d. L. hereditatum*, addo *Afflict. dec.* 34. facientem differentiam, quod *d. L. hereditatum* procedat in legato, & ultima dispositione, & *d. §. sin autem donator*, procedat in donatione, & in contractu inter vivos, licet *Alexand. in dict. L. hereditatum in fine*, dicat quod etiam habeat locum in transactione alimentorum ad vitam, & sic extendat ad contractum inter vivos, & non facit mentionem dict. *L. si quis argentum*, quam *Thomas Grammatic. dec.* 102. num. 112. extendit ad promissionem alimentorum, non adjecto tempore, ut teneatur promissor saltem pro quindecim annis.

Non omitto tamen, quod in terminis dictæ regule in 1. casu debet fieri computatio secundum *d. L. hereditatum*,

vel secundum *d. §. sin autem donator*, & de æstimatione facta respectu proprietatis solvetur decima ad ratam vintenæ, sicut sit in causa possessoria. In secundo autem casu jubetur fieri æstimationem, habito respectu ad redditus maioratus, capellæ, vel hospitalis judicati ad vitam in decem annos deductis oneribus, quia tantum præsumitur in eo casu, quod poterit vivere, sicut etiam, & in tradendis bonis absentium consanguineis, jubetur probari an absens sit ultra decem annos, *L. 1. §. 1. titul. 16. part. 1. Extravagant. & Ordin. lib. 1. tit. 62. §. 38. in novis* ibi: *E como passa de dez annos que o ausente he fóra da terra, & se não sabe delle parte, & se tem que he morto*; & de ea bonorum traditione absentis facienda consanguineis agunt, *Aymon. cons. 558. num. 4. lib. 3. Purpurat. consil. 37. num. 3. Gregor. Lopez in L. 14. tit. 14. part. 3. gloss. 2. Gomez Leo in sua centuria informat. juris, factio 29. Joann. Parlador. quotidian. quæstion. quæst. 2.* ubi eleganter loquitur.

Et quia de hac re incidit sermo, advertendum est, quod ea dispositio non habebit locum, quando absens procuratorem reliquit, quia censetur præsens ex illa ratione, quia procuratorem relinquendo, censetur prohibuisse alium pro eo administrare, *L. cum prætor ff. de judic. & provisio hominis facit cessare dispositionem legis, L. fin. Codic. de pactis convent. docet Speculat. titul. de cõjuncta persona §. 1. vers. item quod agit, Alexand. numer. 5. Jason. numer. 9. vers. Tertio limita in L. exigendi, Cod. de procuratoribus, Menoch. de arbitr. casu 150. num. 17. Gonçal. Soares in sua practica 1. part. tom. 1. 3. part. num. 7. Parlador. dict. quæst. 2. n. 8.* Recipit tamen duas limitationes.

Prima est, quando talis procurator agere negligeret, vel administrare, ut argumento *L. si longius 18. §. 1.* ibi: *Si non sit, qui patris nomine agat, tenet Alexand. d. L. exigendi, num. 5.* Secunda est, quando redditus absentis in longius protelantur, ipsiusque vitæ certitudo

non habetur, quia tunc succurrendum est consanguineis, ex traditis per *Boer. dec. 88.* & ponit hanc limitationem *Parlador. d. §. 1. n. 8.* ubi addit *n. 9.* idē fore, si fortè absens tutorem, vel curatorē habeat, & antequam in patriam repedaverit, ætatem compleverit, ut tutela, vel cura finiatur, quod cum proximo consanguineo deferenda est, ex eodem *Boer. d. dec. 88.*

Quando autem plures consanguinei concurrunt, omnes admittuntur secundum ordinem succedendi ab intestato, ut patet ex *d. L. Regni*, ibi: *São os parentes mais chegados a que a fazenda pertence, sendo o ausente falecido sem testamento, & que não ha outros parentes mais chegados herdeiros*; & ideo admittuntur omnes in pari gradu, ex *L. si plures ff. de legitim. tutor. Parlador. d. §. 1. num. 1.* Hinc descendit, quod si concurrat frater absentis ex utroque latere, & alius ex uno, præfertur fratre ex utroque latere, ex text. in *Authent. de consanguinit. & uterin. fratribus §. 1. collat. 6. Authent. itaque, Codic. communi de success. Gomez num. 5. & Tellius num. 4. L. 8. Taur.*

Et ampliatur cum *Angel. §. vulgo quæstos, numer. 3. ad finem, instit. de legitim. cognator. success. Gregor. Lopez in L. 12. titul. 13. part. 6. verbo, todo suyo, Gomez. L. Tauri 11. numer. 50. Roder. Alvarad. de conjectur, mente testat. lib. 3. cap. 1. num. 31.* ut procedat etiam in naturalibus ex utroque latere conjunctis ei, qui ex altero tantum descendit, & in his terminis habebit locum repræsentatio, ut filii ex fratre præmortui succedent cum patruo in bonis patris absentis, sicut succederent, si ab intestato moreretur, ex text. in *Authent. de hereditatibus ab intestato venientibus, §. reliquum, & in Authent. ut fratrum filii §. 1. collat. 9. Authent. cessante, Cod. de legitim. heredib. & L. 6. tit. 13. part. 6.* qui etiam si sunt ex patruo ab utroque latere præferuntur patruo ex uno, ex eadem *Authent. cessante, Gomez dict. L. Tauri 8. num. 7.* & fiet divisio bonorum in

in stirpes, ut ibi habetur. *Mantic. de conjectur. ultim. volunt. lib. 4. cap. 9.* & an procedat in adoptivis, vide *Angel. §. eos, num. ult. institut. de cognator. succession.*

13 Qui autem sunt incapaces ad succedendum, veluti spurii, casibus, in quibus arcentur, juxta *Authent. quibus modis naturales efficiantur sui §. fin. collat. 7. L. si spurius, ff. unde cognat. Ordinat. lib. 4. tit. 81. in antiquis, & lib. 4. tit. 93. in novis*, non possunt postulare curationem bonorum absentis, nam à pari procedunt, ut docet *Parlador. dict. §. 1. num. 12.* ubi an huic curator bonorum absentis decima debeat, sicut conceditur tutori, aut curator minoris, & an ei detur in integrum restitutio, remittit ad *Baegam de decima tutoris cap. 16. & ad Paz in sua practica 3. part. tom. 1. n. 21. & ad Azeved. L. 3. tit. 8. lib. 4. n. 20.*

14 Hujus autem curatio bonorum absentis conceditur per Provisores provinciales, usque ad summam centum millium regalium, & per Senatores Palatii, si eam excedant summam, vel sunt intra quinque leucas à Curia, ut habetur in *Ordin. lib. 1. tit. 62. §. 38. ad fin. & in regimine Senatorum Palatii §. 50.* & si hujusmodi curator bonorum moriatur, non transit ad ejus hæredes, sed aliis cognatis absentis decernenda est, argumento *L. cujus bonis 9. ff. de curator. furios. Angel. L. trajectitia, num. 3. de nautico fenor. Parlador. d. quæst. 2. n. 6.* ubi distinguit.

15 In tertio autem, & ultimo membro dictæ regulæ 7. jubetur solvi decima integra, quando maioratus, capella, vel hospitale judicantur in perpetuum actori, sicut solvitur, quoniam fit condemnatio proprietatis, facta æstimatione deducto onere, quod æstimationem diminuit, ex traditis per *L. 1. §. si heres percepto, ff. ad Trebellian. Pinel. L. 2. Codic. de rescindend. vendition. 3. part. cap. 4. num. 18. Alvar. Valasc. consultat. 43. num. 4. Gama dec. 37. num. 3. Martienco L. 1. tit. 11. lib. 5. novæ collect. gloss. 2. à num. 26.*

ALLEGATIO LXXX.

In qua agitur de regulâ octava.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 8.
- 2 An procedat in aliis rebus conductis.
- 3 Vintena solvitur habito respectu ad pretium quo conduxit, non habito respectu ad interusurium.
- Ibid. Sine pretio non datur venditio, nec conductio.
- Ibid. Respectu decimæ inspiciendum est quod interfit.
- 4 Idem quando res locatur sine pretio, si tamen solitum sit, valet.
- Ibid. Quando non est solitum, nec conventum, erit agendum præscriptis verbis, vel actione in factum.
- 5 An procedat in colono partiario ad annum, vel plures.

IN regula 8. cavetur: *Se a demanda for sobre aluguer, ou arrendamento de casas, ou de outros bens, assim como se algum demanda a outrem em nossa Corte, ou perante o Corregedor da Comarca, dizendo que lhe alugou huma casa por hum anno, por mil reis, ou por mais ou menos, e pede q' lhe entreguem a dita casa para morar o dito anno, se lhe for assim julgada contra vôtade do Reo, pagará da tal sentença vintena do aluguer do dito anno, a razão de cincoenta por milheiro.* Hæc regula tantum procedit, quando lis est super domibus conductis ad annum, vel aliis bonis, & petuntur per aliquem ab alio, ut in dictis domibus habitet dicto anno, & condemnetur Reus, ut petenti ædes tradat ad habitandum, solvet vintenam conductionis illius anni.

Noto ex hac regula, primò, quod constituitur in ea, qui litem movit super ædibus conductis ad annum, vel aliis rebus, & petit quod sibi tradantur ædes ad habitandum eo anno, & quod solvatur vintena ex conductione illius anni,

non autem idem dicit de aliis rebus, sed idem erit constituendum, vel si fundum, vel casaletum, vel alias proprietates cōduxit, & petit quod sibi tradantur ad fruendum, durante tempore conductionis, & conventus condemnatur ut tradat solvet vintenam de conductione illius temporis.

3 • Secundò, quod ea vintena videtur solvenda, habito respectu ad pretium, quo conduxit, non habito respectu ad interfurium, quod poterat acquirere, & hoc probatur ex eadem regula, ibi: *Por mil reis, ou por mais, ou menos*: nisi dicas illius pretii mentionem factam fuisse ad designandum contractum conductionis cum pretio certo, quia sine eo dari non potest, sicut nec venditio, ex *L. 2. ff. locat. L. 1. §. si quis servum, ff. deposit. L. 1. titul. 8. part. 5. in princ. instit. de locat. ubi gloss. verbo, si merces, & in L. si olei, Cod. de locat. Gomez 2. tom. cap. 3. num. 1. Petrus Mossius de contractibus, titul. de locat. in cap. de substantialibus locationis, num. 12. Vincent. Caroc. 1. part. de locat. titul. de origine locationis quest. 4. Respectu autem decimæ inspicendum est quod intersit, nam qui non tradit conductori rem fruendam, tenetur ei ad interesse. *L. si quis domum 9. L. ex conducto 16. L. si in lege 27. §. colonus, ff. locat. Gom. 2. tom. cap. 3. Petr. Mossius ubi supra, titulo de actionibus location. & ideo verius est, quod de hoc interesse solvetur vintena.**

4 Et idem erit quando locatur res sine pretio, si tamen id solitum sit, ex *Gom. 2. tom. cap. 2. num. 9. & cap. 3. numer. 4. per L. excepto, Cod. locat. ubi gloss. & Bart. quidquid repugnet Pinel. in rubr. Codic. de rescind. vendition. 2. part. cau. 3. à num. 4.* Si autem non erat solita locati certo pretio, nec fuerit determinatum, non erit contractus locationis, sed erit agendum ad justum pretium per actionem præscriptis verbis, vel per actionem in facto ex æquitate, *L. quoties, ff. de præscript. Azor. in sūma inst. de locat. cujus dictum reputat unicum, & singulare Bald. L. contractus, col. 3.*

vers. modo quero, Codic. de fide instrum. Gomez d. cap. 3. numer. 4. Petr. Mossius d. loco n. 73.

Videtur autem quod hæc regula non procedit in colono partiario ad annum, vel plures, quia si ei res fruenda non tradatur, & locator conventus condemnatur ut tradat, fiet liquidatio interesse, ut ex eo solvatur decima; quia conductor, seu colonus partiarius propriè non dicitur conductor, sed socius. *L. si merces, §. vis maior ff. locati, gloss. in princ. instit. de locatione, verbo, si merces, Gom. d. cap. 3. num. 3. ad fin. Petrus Mossius de locato, in princip. à num. 25. & de eo colono partiario, vide Caroc. de locato, 3. part. titul. de remissione n. 4.*

ALLEGATIO LXXXI.

In qua agitur de regula 9. & 10. Cancellaria.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 9. & 10.
- 2 Sunt casus, qui ad Curiam remittuntur.
- 3 Judices inferiores non possunt ad Curiam remittere, nisi in casibus expressis.
- 4 A sententiis habentibus viam definitive potest appellari, vel gravamen ordinarium dari.
- Ibid. Quando judicatur bene appellatū, vel supplicatum, manent processus in Senatu.
- 5 Non procedit quādo appellationes, vel gravamina veniunt ad Senatum à sententiis interlocutoriis.
- Ibid. Verba restricta non debent extendi ad alios casus.
- 6 Unde infertur annotatio ad decisionē Cabedi 18. n. 9. in 1. p. & Aresto 33. in 2. p.
- 7 Decima ex sententiis appellatis solvitur coram iudicibus, qui de appellatione cognoverunt; & decima de sententiis, de quibus supplicatum, solvitur

tur de primis sententiis ex data.

8 Approbatur iudicatum per iudices
Senatus Portugallensis.

9 Datur concordia inter utrumque Se-
natum.

IN regula 9. cavetur: Não se pagará dizima de feito que vier por appellação dante os Juizes ordinarios, ou dante os Juizes postos por nós de qualquer Cidade, Villa, ou Lugar, que se chamaõ Juizes de fóra, nem dos Juizes dos orfaõs, nem dos feitos que vierem por appellação diante do Alcaide do mar, ou da moeda. Et in regula 10. cavetur: E quando os feitos dos sobreditos Juizes, e de quaesquer outros Julgadores vierem à nossa Corte, e Casa da Supplicação, ou do civel, por remissão, ou agravo, ou por appellação de alguma interlocutoria até finalmente por elles serem desembargados, e em a dita nossa Corte, e Casa do Civel se tratarem, quer os agravados sejaõ ouvidos, quer não, e finalmente se desembarguarem, de taes feitos se pagará dizima em a nossa Corte, e Casas de qualquer cousa em que cada huma das partes for condenada, porque em estes casos se não deve de haver respeito senaõ a final sentença, e aos Desembargadores que a deraõ.

2 Ad intellectum hujus regulæ sciendum est, quod aliqui sunt casus, qui ad Curiam remittuntur, vel ad Senatum Portugallensem, qui successit in locum Senatus civilium causarum, quales sunt, quando viduæ, vel pupilli, vel personæ miserabiles conventi coram iudicibus municipiorum, postulant quod remittantur ad Præsides Curiales civilium causarum, si sunt de eorum districtu, vel ad iudicem actionum novarum Senatus Portugallensis, quando sunt de illius districtu, ex *Ordin. lib. 3. tit. 5. §. 3. in novis*, & in aliis casibus, in quibus leges permittunt eam remissionem fieri, vel jubente Rege, nam aliter iudices inferiores non possunt facere remissionem causarum ad Curias, prohibente *Ordin. lib. 1. tit. 65. §. 18. in novis*, & *lib. 1.*

tit. 44. §. 37. in antiquis.

Sic etiam in sententiis interlocutoriis, quæ habent vim definitivæ, datur posse appellari, vel gravamen ordinarium, si sententiæ latæ sunt à iudice, de cuius sententiis supplicatur ut habetur in *Ord. lib. 3. tit. 69. in princip. & titul. 84. §. 4. in novis*, deductis ab *antiquis lib. 3. titul. 53. & titul. 77. §. 11. docet Alvar. Valasc. consult. 47. in 1. tomo*, & hoc supposito, si ad Senatum deferantur, & iudicetur bene fuisse appellatum, vel supplicatum, manent processus in Senatu, & ventilantur usque ad sententiam definitivam, ex *Ordin. antiq. dict. tit. 53. §. 1. & §. 2. & in novis lib. 3. tit. 68. in princip. & §. 2. idem probatur in cap. ut debitus de appellat. ubi Abb. & Dec. col. penultim. & fin. Bart. L. ejus in fin. ff. de appel. recip. Paul. L. eos, n. 3. Cod. de appellat.* & in his terminis jubetur attendi ad sententiam finalem, & ad iudices, qui eam tulerunt, ut solvatur decima.

Unde infertur, quod non procedet in aliis causis, in quibus appellationes, vel supplicationes veniunt ad Senatum à sententiis definitivis, quod satis probatur ex *dict. regul. 10.* Primò, dum venit continuativè ad *regul. 9.* quæ loquitur de sententiis latis ab aliis iudicibus, de quibus non solvitur decima. Secundò, dum loquitur in sententiis interlocutoriis habentibus vim definitivæ. Tertio, dum in fine dicit, quod in istis casibus habeatur respectus ad ultimam sententiam, & ad iudices, qui eam tulerunt, quæ sunt verba restricta ad illos casus, & non debent extendi ultra eos, argumento *L. in agris, ff. de acquirend. rerum dominio, L. cum prætor, ff. de iudic. L. si verò, §. de viro, ff. solut. matrim. maximè, quia hoc fuit voluntarium legislatori, qui præfactam regulam ita constituit, & non potest reddi ratio urgens, cur sic constituit, & ideo non debet extendi ad casus diversos, ex *dict. §. de viro, Camill. Gallin. lib. 7. de verborum signific. cap. 2. n. 17.**

Unde subinfertur non bene judi-
Dd iij casse

casse Senatum Supplicationis in exemplis positus per *Cabed. dec. 18. num. 9. in 1. part. & in Aresto 32. 2. part.* eo fundamento, quia habendus est respectus ad ultimam sententiam condemnatoriam, ex *d. regul. 10.* cum ea tantum procedat in illis casibus. Rursus, quia decima ex sententiis appellatis jubetur solvi coram iudicibus, qui de appellatione cognoscunt, ex *regul. 3. & decima ex sententiis, de quibus est interpositum gravamen, jubetur solvi ex primis sententiis, nam ex data earum statim debetur ex regul. 1.* licet executio suspendatur per spatium sex mensium, sicut suspenditur executio principalis.

8 Et hinc subinfertur melius iudicasse Senatum Portugallensem, dum iudicat has decimas debitas ex sententiis condemnatoriis latis in eo Senatu, ad ejus Cancellariam deberi, & refutasse multas executoriales emanatas à iudice Cancellariæ Senatus Supplicationis, vel ab executoribus, qui vocantur Contadores, e Executores dos Contos do Reyno, super exactione decimarum talium sententiarum à condemnatis: admitterem tamen quod in Senatu Supplicationis iudicatur, quoniam primæ sententiæ, à quibus ad eum est gravamen interpositum, essent absolutivæ, & reformantur in condemnationem, vel totalem, vel in partem, quia tunc de ea condemnatione solvetur decima in Cancellaria maioris Senatus Supplicationis, non verò quando sententiæ primæ sunt condemnatoriæ, & in maiori Senatu confirmantur, quia tunc decima pertinet ad Cancellariam Senatus Portugallensis, & ita temperari potest hæc discordia inter utrumque Senatum.

ALLEGATIO LXXXII

In qua agitur de regula 11. & 12.

SUMMARIUM

- 1 Agitur de regula 11. & 12.
- 2 Quando decima, vintena, quarentena excedit summam triginta millium numerorum regalium, non tenetur solvere decimam in Cancellaria, sed describitur in libro, unde decernuntur executoriales ad exigendas decimas à condemnatis.
- 3 Quando est intra triginta millia numerorum regalium, solvit, qui sententiã extrahit.
- 4 Reprobatur decisio Cabedi 17. in 1. p. num. 7. 8. 9. 10.
- 5 Debita, & credita dividuntur inter creditoris, & debitoris hæredes.
- Ibid. Appellatio cõceditur respectu quantitatis petite in libello, & decima debetur de eo, quod continetur in condemnatione.
- 6 Quando condemnatio non est liquida, qui sententiã extrahit, relinquit in Cancellaria pignus usque ad tria millia numerorum regalium.
- 7 Datur limitatio ex decreto Senatus Portug. sed non est in usu.

In regula 11. cavetur: *Es sobreditas vintenas, e quarentenas, e dizimas se pagandõ por esta maneira, e se a condenaçaõ assim do principal, como custas, passar de trinta mil reis, a parte, por que for dada, não pagará a dizima da tal sentença em nossa Chancellaria, e serlheba logo dada, fazendo primeira mente o Escrivaõ da Chancellaria tirar verba della em hum livro que para isso em cada hum anno se fura bem declarado, para ao depois mandar fazer carta de execuçaõ, a qual se entregará ao nosso recebedor da dita nossa Chancellaria, para elle mandar arrecadar a dizima que da tal sentença nos pertence haver pela parte*

te condenada. Et in regula 11. cavetur: *E sendo a tal condenação de trinta mil reis, e dahi para fundo, a parte que tirar a tal sentença da Chancellaria, pagar á logo a dizima della que nos pertencer, e o Escrivão da dita nossa Chancellaria ponhalhe nas costas a paga da dita dizima, para lhe ser paga pela parte condenada, como ao diante vay declarado.* Quod idem probatur in *Ordin. lib. 1. tit. 13. §. ultim. in antiq. & lib. 1. tit. 20. §. 3. in novis.*

2 Multa ex his regulis desumuntur: primum, quod quando decima, vintena, quarentena excedit summam triginta millium regalium, pars, quæ sententiam extraxit, non tenetur solvere decimam, vintenam, quarentenam in Cancellaria, sed describitur in libro ad hoc destinato, ut ex eo decernantur executoriales ad exigendas decimas à condemnatis.

3 Secundum, quod quando quantitas decimæ est intra triginta millia regalium numerorum, pars, quæ sententiam extraxit, tenetur in Cancellaria solvere decimam debitam: quod ampliatur, etiam quando sunt plures condemnati, & respectu cujuslibet quantitas condemnationis est intra triginta millia regalium, & non ascendit; quod probatur ex quodam decreto Senatus civilis, cujus tenor talis est: *Acordão em Relação, que vista a petição dos supplicantes, e como a condenação da sentença contra cada hum delles, que são tres, não passa, nem chega a trinta mil reis, e somente tem cada hum doze mil reis: e visto o estylo que se tem na Casa da Supplicação por a certidão aqui offerecida de Pero Gomez, pronunciaõ que paguem os ditos supplicantes a dizima logo quando a sentença passar pela Chancellaria, e se não ponha em verba contra o condenado, contra o qual poderaõ os supplicantes arrecadar a dizima.* Et fuit hæc sententia publicata 26. die Junii 1562. in audientia Cancellariæ, & sic observatur in Senatu Portugallensi.

4 Unde infero stare non posse decisio-

nem Cabedi 17. in 1. part. num. 7. 8. 9. & 10. dum dicit, quod in exemplis ibi positis, quando plures unius debitores conveniuntur à creditore, vel quando plures hæredes creditoris conveniunt debitorem hæreditarium, & fertur sententia condemnatoria, quæ respectu cujuslibet non transcendit summam triginta millium numerorum regalium, non debet dividi, sed quod debet exigi secundum regulam undecimam. Est enim in contrarium decretum Senatus civilis, quo jubetur decimam statim solvi secundum regulam duodecimam, & stylum Senatus Supplicationis, & hoc magis placet, quam quod refert judicatum Cabedus; nam debita, & credita dividuntur inter creditoris, & debitoris hæredes pro portionibus hæreditariis, ut probatur in *L. 2. §. 1. L. in executione 85. §. prima species, ff. de verborum obligation. L. ea quæ, Cod. familie erciscundæ, Gom. 2. tomo, cap. 10. num. 3. Alvar. Valasc. de partitionib. cap. 2. num. ultim.* Nec obstant jura citata per Cabed. quia procedunt respectu appellationis concedendæ, non decimæ solvendæ: nam appellatio conceditur secundum petita in libello, si excedant jurisdictionem judicis; & decima solvitur de eo, quod continetur in condemnatione, ex *Cabed. dec. 16. n. 4. & 5. in 1. p.*

6 Quando autem quantitas, sive æstimatio condemnationis non est liquida, qui sententiam extrahit, reliquit in Cancellaria pignus usque ad 3. millia numerorum regalium, ad minus, quousque fiat liquidatio, & si ex ea liquidatione facta per arbitros reperiatur summam esse intra triginta millia numerorum regalium, solvitur decima, & pars quæ pignus reliquit, illud recuperat, si summa liquidata excedat quantitatem triginta millium numerorum regalium, similiter reportat pignus, & describitur in libro, ex quo decernuntur executoriales ad exactorem condemnatorum, & ita etiam procedunt præfactæ regulæ: decreto tamen Senatus Portugallensis decretum 7 fuit, quod si sententiæ verosimiliter, &

notoriè transcendant summam triginta millium numerorum regalium de principali, & sumptibus, non teneri deponere pignus in Cancellaria quousque liquidetur, imò quod sententiæ transeant per Cancellariam, & quod fiat descriptio in forma regiminis, non obstante nuntio, quod Gubernator Jacobus Lopez de Soufa misit Cancellario Joanni de Soufa in contrarium, quod reperitur ad finem regularum Cancellariæ, & illud decretum situatum est in libro 3. illius *Senatus fol. 210.* & fuit stabilitum 27. die Novembris 1584. sed non observatur in practica, & indistinctè ubi summa, vel æstimatio rei non est liquidata, relinquitur pignus per extrahentem sententiam per Cancellariam, donec liquidetur.

ALLEGATIO LXXXIII.

In qua agitur de regula 13. & 14.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 13.
- 2 Ex ea sumitur limitatio ad regulã 12.
- 3 Pauper condemnatus non solvit decimam, nec pro ea carceratur, & n. 4.
- 5 Ex bonis condemnati nihil desumitur pro decima exigenda, donec creditor integre solvatur.
- 6 Reprobatur opinio Avend. citata.
- 7 In aliis expensis possunt deductiones fieri ex bonis debitoris, licet non sufficiant ad solvendum integrum debitum creditori.

Additur continuativè in regul. 13. *Empero se a parte que tirar a tal sentença da Chancellaria fizer certo nella, como a parte condenada não tem fazenda por onde ella possa haver pagamento da condemnação principal, e custas; e assim a dizima, que da tal condemnação se deve pagar, não será obrigado a pagar logo a dita dizima, e ser lheba dada sua sentença, e o Escrivão da nossa Chan-*

cellaria fará tirar verba da tal sentença, como se faz das que passão da quantia de trinta mil reis, para depois nosso recebedor, ou rendeiro da nossa Chancellaria, se arrêdada for, poderem arrecadar a tal dizima pela parte condenada, e bando-lhe em algum tempo fazenda para isso.

Ex hac regula desumitur limitatio ad regulam 12. præcedentem, qua cavebatur, quod extrahens sententiam intra summam 30. millium numerorum regalium teneatur decimam solvere in Cancellaria, & eam posse exigere à condemnato, non habere locum, si cõdemnatus sit pauper, & non habet bona, unde decimam solvat, nam factis de eo probationibus in Cancellaria, sententia liberè tradi jubetur victori, reservato jure Regi, vel ejus conductori eam à cõdemnato exigere si bona habeat, ex quibus possit solvere; quod idem probatur in *Ordinat. lib. 1. tit. 13. §. ultim. in antiquis, & lib. 1. tit. 20. §. 3. vers. se a sentença condenatoria, in novis, ibi: Se a sentença condenatoria não passar de trinta mil reis, o vencedor pague logo ao tirar da sentença da Chancellaria toda a dizima que nella montar, salvo se logo abi mostrar, e fizer certo, que o condemnado não tem bens, nem fazenda, por que se possa haver o que lhe he julgado, e mais a dizima se paguasse pelo dito condemnado, porque neste caso será entregue a sentença ao vencedor sem pagar a dizima, e ficará resguardado ao nosso recebedor, ou rendeiro, poder arrecadar a tal dizima pelo condemnado, se depois tiver bens por que possa pagar.*

Secundò, quia condemnatus pauper non tenetur solvere decimam, nec pro ea potest carcerari, ut additur in regula 14. ubi cavetur, ibi: *E posto que atéqui tivessemos ordenado, e mandado ácerça do arrecadar das nossas dizimas, vintenas, quarentenas, que quando a parte condenada não tivesse tantos bens, por que nós pudessemos haver todo a nós das taes sentenças devido, e a parte principal todo o que lhe fosse julgado, que em tal caso dos bens, e fazenda, ou preço*
delles,

ALLEGATIO LXXXIII.

321

dellas, que a dita parte condenada tivesse, se repartiſſe ſoldo, & libra por maneira, que a parte vencedora houvesse das dez partes as nove, & nós, a huma, & hora por fazer-mos mercê ao noſſo povo, ordenamos, & mandamos que quandoquer que a parte condenada não tiver tanta fazenda por que a parte vencedora haja toda a quantia que lhe for julgada, aſſim de principal, como de cuſtas, & a noſſa dizima que da tal condenação nos pertence, em tal caſo o dito vencedor haja todo o ſeu ſem ſe tirar couſa alguma para nós ſoldo a libra, como ſe ſobria fazer, & depois delle dito vencedor ſer acabado de pagar de toda ſua condenação, achando ſe mais fazenda do dito condenado, então ſe arrecadará para nós a dita dizima: & para iſto ſe aſſim cūprir, como por nós he ordenado, mandamos que nas ſentenças de que nós houver-mos de haver dizima, vintena, quarentena, quando paſſar de quantia de trinta mil reis, os Eſcrivaens de noſſa Corte, & Casa da Supplicação, & da Casa do Cível em a noſſa Cidade de Lisboa, ponhão verba nas ditas ſentenças, que depois das partes vencedoras ſerem pagas, & ſatisfeitas de ſua condenação, achando ſe mais fazenda do condenado, que por ella ſe arrecade o dinheiro que nós houvermos de haver, & que em quanto a dita parte vencedora não for acabada de pagar, por a parte condenada não ter fazenda para iſſo, ſe não arrecade para nós a dita dizima, vintena, quarentena: & nas ſentenças que forem de trinta mil reis para baixo, de que as partes vencedoras ſam obrigadas pagar logo a dizima em noſſa Chancellaria pela maneira atrás declarada, ponha em verba, que alem de lhe fazerem pagar a condenação do principal, lhe paguem quanto quer que acharem por paga, & aſſinado do Eſcrivaõ de noſſa Chancellaria nas cuſtas da dita ſentença, que pagarão de dizima da tal condenação, poſto que atéqui ſe coſtumaffe a fazer de outra maneira.

Idem probatur in *Ordinat. antiqua* dict. titul. 13. §. ultim. & in *Ordin. novæ*

dict. titul. 20. §. 3. facit regula *Cancellariæ* 30. Tertio, quia ex bonis condemnati nihil desumitur pro decima exigenda, donec creditor solvatur integrè de toto suo debito; quod idem probatur in *L. Castellæ* 10. titul. 6. lib. 3. & in *L. 7. titul. 21. lib. 4. novæ collect.* quæ deducta fuit à *L. 3. titul. 14. lib. 5. Ordinament.* docet *Azeved. L. 10. & Parlador. lib. 2. rerum quotidianarū, cap. ultim. 6. part. §. unic. numer. 17.* & reprobatur opinio *Avēd. de legibus prætor, 1. part. cap. 17. num. 11.* dum putabat, quod licet debitor non sit solvendo integrum debitum creditori decima tamen sit solvenda, quia non dicitur esse in bonis debitoris, nisi quod superest, deductis expensis faciendis ad consequendum debitum, ex juribus quæ citat, & autoritate *Rebuff. 1. tom. ad leges Gall. titul. delitteris obligatoriis, articul. 12. gloss. unic. num. 28.* quoniam bene respondet *Azeved. d. L. 10. ubi num. 2. vers. & sic contra,* dicit contra eum in judicando, & consulendo intrepidè tenendum esse, & quod sic practicatur: admittit tamen quod in aliis expensis executionis possunt deductiones fieri ex bonis debitoris, licet non sufficiens ad solvendum integrum debitum creditori, ut putà in salario proxenatarum, præconiorum, quod etiam admittitur in salario notariorum, qui scribunt acta executionis, de quo sibi prius satisfaciunt, & quod superest, traditur creditori in solutionem sui debiti, & ita in praxi recipitur.

ALLEGATIO LXXXIV.

In qua agitur de regula 15. & 16.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 15. & 16. & ex eis sumitur alia limitatio ad regulam 12.
- 2 Est speciale privilegium cōcessum procuratoribus Regiæ Coronæ.
- 3 Si communitas, vel dominus vendat gabellam, & postea emat res, de quibus

bus deberet solvi gabella, si fieret per privatum, quod ipsa communitas, vel dominus emens eam non solvet.

Non censetur quis vendere, nisi jus, quod habet.

IN regula 15. *Esse alguma sentença for dada por nossa parte, ou dos residuos entre alguma pessoa, o nosso Procurador, ou dos residuos q̄ a sentença tirar, não pagar a dizima ao tirar della em nossa Chancellaria, posto que a quantia da condenação não chegue até trinta mil reis; mas tirar se ha della verba para se arrecadar a dita dizima pela parte condenada.* Ex hac regula sumitur alia limitatio ad regul. 12. quod quando procurator Regius, vel procurator residuorum sententiam obtinent, & eam extrahunt per Cancellariam, non tenentur solvere decimam, licet condemnatio sit intra 30. millia numerum regalium, sed describitur in libro ex quo decernuntur executoriales ad eam exigendam à debitore condemnato.

2 Et est speciale privilegium concessum procuratoribus Coronæ Regiæ, & patrimonii, de quibus tractat *Ord. lib. 1. titul. 10. & tit. 12.* & de regimine procuratoris residuorum tractat *tit. 64.* & de eadem tractabat *Ordin. lib. 2. tit. 35. §. 26. & §. 27.* & in regimine dos Contadores, *titul. 50.* & in regul. 16. disponitur in hæc verba: *Se o nosso Procurador for demandado em nosso nome, e se for contra elle dada sentença, da tal condenação se não pagará dizima alguma.* Quod intelligendum est, sive decima exigatur ab exactoribus Regis, sive à conductoribus, nam non venit in conductionem factam à Rege, ut conductor exigat decimas de sententiis latis contra Regis procuratorem, ex traditis per *Dyn. Bart. Angel. Roman. & Paul. in L. licitatio, §. fiscus, ff. de publican.* dum docent quod si communitas, vel

3 aliquis dominus vendit gabellam salis, vel vini, & postea emit sal, vel vinum, de qua emptione deberet solvi gabella, si fieret per privatum, quod ipsa com-

munitas non solveret illis gabellariis quia non potest dici, quod vendiderit, nisi jus quod habebat, *L. traditio, ff. de acquirendo rerum dominio;* sed non habet jus exigendi gabellam à semetipso, igitur non censetur illud vendidisse, idem sequitur *Bald. L. si emptor, Cod. de hæred. vel act. vend. Afflict. dec. 319. n. 8.* & ad decimam applicat *Azeved. L. 7. n. 9. tit. 21. lib. 4. novæ collect.*

ALLEGATIO LXXXV.

In qua agitur de regul. 17. & 18.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 17. & 18.
- 2 Permittitur impunè marito occidere uxores ob adulterium ex lege Lusitana.
- 3 Ampliatur, licet sit prægnans, licet aliud regulariter, & n. 4.
- 5 Reprobatur opinio Fulgostii.
- 6 Qualiter matrimonium sit probandum ut maritus occidat adulteros.
- 7 Non sufficit esse in voce, & fama mariti, & uxoris, ad eum à pœna excusandum.
- 8 Differentia inter leges Castellæ, & Lusitaniæ.
- 9 Potest maritus accusare utrumque, vel alterutrum.
- 10 In adulterio solus maritus accusat.
- 11 Quod intelligitur de adulterio simplici, non mixto cum alia qualitate.
- 12 An uxor amittat bona, quoniam maritus eam occidit ob adulterium.
- 13 Quæ bona maritus lucretur, quoniã occidit uxorem extra actum illius.
- 14 Quæ bona lucretur, quando eam accusavit de adulterio, & condemnatur ad mortem.
- 15 Limita, nisi filios habeat.
- 16 Amittit bona maritus, quando occidit uxorem ob adulterium, & ex eo, quod non probatur, condemnatur ad mortem, nisi filios habeat.
- 17 Quando maritus occidit utrumque in actu

actū adulterii, lucratur omnia bona.

18 Ex ea sententia, in qua bona adjudicantur marito quando occidit uxorem, solvit decimam, non ex ea, in qua ei adjudicantur accusando eam.

19 Declaratur, quando sententia datur ab illis iudicibus, de quorum sententiis debetur decima.

20 Lex debet decidere dubium.

21 Ampliatur regula 17. ut procedat generaliter, sive adjudicentur bona lucrata, constante matrimonio, sive omnia alia.

22 Lex generaliter disponens generaliter intelligitur.

23 Differentia inter regul. 17. & 18.

24 Ampliatur regula 17. in omnibus casibus, in quibus quis propter delictū condemnatur in amissione bonorum.

IN regula 17. sic habetur: Da sentença que se der á algũa pessoa por matar sua mulher por adulterio, que se fizesse, porque o absolvem da dita morte, & lhe for julgado que haja a fazenda que pertencia á parte de sua mulher, de tal sentença a parte vencedora que a tirar, será obrigada a pagar dizima de quanto quer que valer a fazenda da parte de sua mulher. Et in regula 18. sic habetur: E se a tal sentença foy de alguma pessoa que accusar sua mulher por adulterio, & for condenada que morra, & que elle haja a fazenda que pertencia a sua mulher, da tal sentença se não pagará dizima.

Ad intellectum harum regularum, sciendum est, quod apud Lusitanos permittitur maritis occidere uxores suas, quæ adulterium commiserunt, non solum si eas inveniant in ipso actu turpitudinis, sed etiam ex intervallo, si sperant posse probare adulterium, ex *Ord. lib. 5. titul. 16. in princ. & §. 1. in antiquis, & lib. 5. titul. 38. in princip. & §. 1. in novis*, ibi: Achando o homem casado sua mulher em adulterio, licitamente poderá matar assim a ella, como ao adultero, salvo se o marido for peam, & o adultero fidalgo, ou nosso Desembargador, ou pessoa de mayor qualidade; porém quando

matasse alguma das sobreditas pessoas achandoa com sua mulher em adulterio, não morrerá por isso, mas será degradado para Africa, com pregam na audiencia pelo tempo que aos Fulgadores bem parecer, segundo a pessoa que matar, não passando de tres annos; & não somente poderá o marido matar sua mulher, & o adultero que achar com ella em adulterio, mas ainda os póde licitamente matar; sendo certo que lhe commetterão adulterio, & entendendo assim provar, & provado depois o adulterio por prova licita, & bastante, conforme a direito, será livre sem pena alguma, salvo nos casos sobreditos, onde será punidos, segundo em cima dito he. *Barbosa in L. ab hostibus §. 1. à n. 54. ff. solut. matr.*

Quod procedit licet mulier sit prægnans, nam licet mulieris prægnantis condemnatae ad mortem naturalem poena differatur post tempus partus, ut in *L. Imperator 18. ff. de statu hominum*, ibi: *Imperator Adrianus Publico Marcello rescripsit liberam, quæ prægnans ultimo supplicio damnata sit, liberum parere, & solitum esse servari eam, dum partum ederet. Et in L. prægnantis 3. ff. de pænis, & utrobique Bart. Alber. Bald. & Fulgos. d. L. Imperator, L. 11. titul. 31. part. 7. Rebuff. dict. L. prægnantis, in vers. Decimus octavus casus*, ubi amplia tribus modis, *Ful. Clar. in practic. criminal. §. ultim. quæst. 97. numer. 5. ubi Baptista Bajard. n. 3. Gomez 3. tom. cap. 13. num. 37.* tamen in nostris terminis permittitur impunè maritis uxores etiam prægnantes propter crimen adulterii occidere, ut docent *Bart. numer. 2. Alber. num. 6. Bald. in d. L. Imperator*, quamvis *Fulgos.* ibi dicat hanc sententiam esse inhumanam, ut infantem innocentem liceat occidere, quia *regula d. L. Imperator, & dict. L. prægnantes procedunt*, ubi agitur via juris, & ordine servato, & non quando agitur de via facti, ut bene explicant *Bart. & Alber. dict. L. Imperator, Costa in L. divus, col. ult ff. ad leg. Ful. de parricid. Peres L. 2. tit. 25. lib. 8. ord. col. 311. vers. ampliatur.*

Qua-

- 6 Qualiter autem fit probandum matrimonium, ut maritus occidens adulteram, vel adulterum, ambos, vel alterum simul, vel ex intervallo, absolvatur, probat *Ordin. tam antiqua, dict. titul. 16. §. 4. quàm in nova dict. titul. 38. §. 4.* adeo quod si non probat matrimonium, licet ostendat instrumentum dotale, & probet esse in voce, & fama mariti, & uxoris, debet mori mortem naturalem, siquidem voluit propria authoritate vindictam sumere non habens probationes matrimonii, quales ad hunc effectum requiruntur in *dict. Ordin.* In hoc autem differunt leges Lusitanæ, & Castellæ: nam Lusitanæ permittunt tam in ipso actu, quàm ex intervallo ambos, vel alterum occidere: Castellanæ autem non permittunt, nisi in ipso actu, & utrumque occidere sic simul, probatur ex *L. 2. titul. 15. libro 5. Ordinament. ubi Peres col. 311. Gomez L. 81. Taur. numer. 51. idem probat L. 3. titul. 20. lib. 5. novæ collect. à n. 18.*
- 9 Potest etiam maritus accusare uxorem, & adulterum, ambos, vel alterum ad poenam adulterii, ex *Ordin. lib. 5. tit. 15. in antiquis, & lib. 5. tit. 25. in princip. in novis, ibi: Mandamos que o homem que dormir com mulher casada, & que em fama de casada este morra por ello; porem se o adultero for de maior condiçãõ que o marido della, assim como se o adultero fosse fidalgo, & o marido cavalleiro, ou escudeiro, ou o adultero cavalleiro, ou escudeiro, & o marido peao, naõ farãm as justiças nelle execuçaõ atè no lo fazerem saber, & verem sobre isso nosso mandado.* Et de jure vide remissivè gloss. *L. si quis viduam, ff. de quæstionibus, Bartol. L. Claudius, numer. 1. ff. quibus ut indign. Angel. & Palat. §. item lex Julia de adulteriis, instit. de public. judic. Cassan. consuetud. Burgund. rubr. 1. n. 57. Vinc. de Franch. dec. 211. in 1. p.*
- 10 Et in §. 1. dicit *Ordin.* Toda a mulher q̄ fizer adulterio a seu marido, morra por isso. Et in his casibus solus maritus accusat, ex *Ordin. §. 3. Gregor. Lopez L. 2. titul. 17. part. 7. Padilha L. transi-*

*gere, num. 92. Cod. de transaction. Avend. de legibus prætor. lib. 2. cap. 26. numer. 8. Aviles ad leges prætor. gloss. manceba, n. 2. cap. 47. Gomez. d. L. 81. Tauri n. 20. Gama de Sacram. præstand. quæst. 4. n. 9. Azeved. L. 14. titul. 9. numer. 5. lib. 3. Barbosa L. 2. ff. soluto matrimon. 1. part. num. 112. & numer. 113. ad fin. intelligendo de adulterio simplici, nam si interveniat alia qualitas, veluti incestus, vel quia coivit cum homine alterius sectæ, quilibet de populo eam accusare potest, juxta text. in *d. Ordin. §. 2. vers. & sendo, ibi: E sendo ella naõ sòmente accusada de adulterio, mas q̄ peccou com Mouro, Judeo, parente, ou cunhado de afinidade em tal grao, que deve haver pena de justiça, se lhe o marido perdoar, seja relevada da pena que devera haver por o adulterio, & baja a pena que deve haver por peccar com Judeo, Mouro, ou parente juncto §. 3. ad finem, ibi: Salvo mostrãdose por ellas, que o adulterio foy cõmetido com alguma das pessoas conteudas no §. precedente.* Quod probatur in *L. si adulterium cum incestu 38. in princip. ff. de adulter. ibi: Si adulterium cum incestu committatur, ut putã cum privigna, nuru, noverca, mulier similiter quoque punietur, id enim remoto etiam adulterio eveniret.* Quam legem bonam esse, subtilem, & difficilem testatur *Bart. Gregor. d. L. 2. gloss. 2. Gama dec. 273. n. 2. & hæc esse menti tenenda admonet Barbosa in d. L. 2. in 1. part. n. 118. ad fin. & qualiter probandum sit matrimonium, vide *Ordin. ubi supra, §. & quando.***

In primo casu quando maritus occidit uxorem propter adulterium, & an eo casu amittat bona, disponit *Ord. tam antiqua titul. 15. §. 2. quàm moderna d. titul. 38. §. 2. ibi: E em caso que o marido matar sua mulher licitamente, naõ a echando porèm no adulterio, nam haverã cousa alguma dos bens que em dote lhe fossem dados, ou por successam, ou doaçaõ a mulher houvesse, & se tiverem outros bens, que ambos houvessem acquirido, estes haverã o marido in solidum, sem os berdeiros da mulher haverẽ parte algũa,*
por-

porque sómente haverá os bens todos da mulher, quando a accusar por adulterio, e for por elle condemnada á morte, ou quando a matar juntamente com o adultero, por os achar ambos em adulterio.

13 Ex hac Ordinatio tria membra colliguntur: primum, quando maritus occidit uxorem propter adulterium, deprehensam tamen extra actum illius, & in hoc vult Ordinatio quod maritus lucratur bona acquisita, constante matrimonio, non ea, quæ mulier attulit in dotem, nec ea, quæ obtinuit ex successione, vel donatione: nec etiam amitteret partem dimidiam bonorum, quæ habuit excommunicatione inducta per consuetudinem Regni, de qua in *Ordin. antiqua lib. 2. titul. 47. §. 1.* & in *Ordin. moderna lib. 4. titul. 46. §. 1.* *Barbosa L. si ab hostibus §. ultim. num. 59. & 65. ff. solut. matrimon.* dicens esse notabilem explicationem ad *d. Ordin.* citando *Padilham L. fideicommissum, num. 5. Cod. de fideicommiss.* asserentem sic iudicatum.

14 Secundum quod colligitur ex dict. *Ordin.* illud est, quod quoniam maritus accusat uxorem propter adulterium, & illa condemnatur ad mortem naturalem acquirit omnia bona ad eam pertinentia; & idem probatur in *dict. Ordin. dict. titul. 15. §. 5. in antiquis, & tit. 25. §. 6. in novis. barbosa d. L. ab hostibus. §. ultim. num. 59.* ubi limitat, nisi mulier habeat filios ex eodem, vel alio marito,

15 *Barbos. d. L. 2. 1. part. num. 61. ad fin. & num. 92.* sic est inductum, ut si maritus occidat uxorem propter adulterium,

16 & quia non probaverit, ipse condemnetur ad mortem naturalem, hæredes mulieris obtinebunt illius bona, nisi ipse habeat filios, vel alios descendentes, qui secundum jus regium, vel de jure civili possint ei succedere ex *dict. Ordin. antiqua, titul. 16. §. 3. & moderna titul. 38. §. 3.* ibi: *E se o marido que matar sua mulher, quando se poz em livramento confessou que a matara por ser sua mulher, e lhe ter feito adulterio, e por não provar sua defeza foy condemnado que morra morte natural por a matar sem causa, os*

herdeiros da mulher vencerão os bens do marido, não tendo elle filhos, ou outros descendentes de outra mulher, que por nossas Ordenações, ou direito civil lhe possa succeder. E sendo caso que o marido seja condemnado em outra pena que não seja morte natural, os herdeiros não vencerão os bens do matador.

17 Tertium autem membrum est quando maritus utrumque occidit adulterum, & adulteram in ipso actu turpitudinis, nam, & eo casu omnia bona uxoris lucratur, *Barbosa d. L. si ab hostibus. §. ult. n. 40. vers. & ex hac resolutione.*

18 His prælibatis, & inferendo ad regulam 17. & 18. ex illis videtur, quod quando marito, qui uxorem occidit propter adulterium, bona adjudicantur, ex ea sententia solvere tenetur decimam in Cancellaria, de eo, in quo bona fuerint æstimata, non verò eam solvere tenetur quando eam accusavit, & lata est 19 sententia, in qua fuit condemnata ad mortem naturalem, bonaque marito fuerunt adjudicata, quod intelligendum est, quando sententia lata est ab illis iudicibus, de quorum sententiis decima solvitur, nam si feratur ab aliis iudicibus de quorum sententiis decima non solvitur, non habebunt locum dictæ regulæ 17. & 18. & res esset extra dubium, & ut aliquod dubium decidere videantur, 20 quod est proprium legis, ex *L. quod Labeo 9. ff. de Carbon. edict.* ubi glossa notant, & *Alber.* alia jura citando, tenendum est agere de sententiis latis ab illis iudicibus, de quorum sententiis aliàs solvitur decima in Cancellaria.

21 Rursus dicta regula 17. procedit generaliter, sive solum bona acquisita, constante matrimonio, adjudicentur marito, qui uxorem occidit extra actum adulterii, sive adjudicantur omnia bona, quia utrumque occidit adulterum, & adulteram, in ipso actu turpitudinis, quia lex generaliter, & sine distinctione disponens sit generaliter, sine distinctione intelligitur *L. 1. §. & generaliter 22 ff. de legat. præstand. L. non distinguemus 37. in princip. ff. de arbitr. L. de pretio 10.*

23 *de public. in rem action.* ubi glossa citat plures concordantias: erit autem ratio differentiarum inter casum regulæ 17. & casum regulæ 18. quia lex magis favere voluit illi, qui vindictam adulterii ordine judiciali servato prosecutus fuit, quam ei, qui propria autoritate vindicare voluit, licet ex permissione ejus fecerit.

24 Dicta regula 17. amplianda est in omnibus aliis casibus, quis propter delictum condemnatur in amissione bonorum, ut in casu quo maritus uxorem occidit propter adulterium, & quia ita confessus fuit in iudicio, & non probavit adulterium, condemnatur ad mortem, & in amissione bonorum applicatorum hæredibus uxoris juxta terminos *Ordin. §. 3. supra relatæ, & in casu Ordin. lib. 5. titul. 17. §. 3. ad fin.* quo quis aliquem occidit, vel percussit ex ictu archabusii minoris quatuor palmorum, ex *Ordin. lib. 5. titul. 35. §. 5. & in §. 7. & in titul. 128. §. 2. & lib. 2. titul. 15.* & in multis aliis casibus, in quibus leges eam poenam imponunt, de quibus per *Ordin. eodem lib. 2. titul. 26. §. 20. usque ad §. 32.* & per alias, quas quisque invenire poterit.

ALLEGATIO LXXXVI.

In qua agitur de regula 19.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 19.
- 2 Solent partes allegare exceptiones in Cancellaria, ne sententiæ per eam transeant.
- 3 Sententiæ antequam transeant per Cancellariam, non possunt effectum habere.
- 4 Exceptiones, quæ possunt poni in executione, possunt poni in Cancellaria.
- 5 Nec aliæ possunt admitti.
- 6 Apparitori statutum est salarium de exceptionibus positis in Cancellaria, sed male observat.
- 7 Exceptiones positæ in Cancellaria debent esse subscriptæ à parte, vel ab ejus

sufficiente procuratore.

- 8 Non potest recipere, nisi unicas.
- 9 Nisi secundæ sunt fundatæ in restitutione, vel suspitione.
- 10 Exceptiones sunt decernendæ per iudices Senatores, qui sententiam impeditam tulerunt.
- 11 Quando iudex, qui tulit sententiam, est in Senatu, ad eum, licet de commissione cognoverit, pertinet cognoscere de exceptionibus.
- 12 Antequam exceptiones deferantur ad iudicem, solvitur decima in Cancellaria, vel describitur in libro.
- 13 Non idem est, quando Cancellarius glossam adhibuit sententiæ in transitu per Cancellariam.
- 14 An si pars in exceptionibus obtineat, excusetur à decima, vide remissivè.

IN regula 19. habetur: *Es sendo alguã sentença embargada em nossa Chancellaria, de q̄ haja logo de pagar dizima pela maneira atraz declarada, antes que sejaõ vistos os taes embargos, nem levados ao Fulgador a que houverem de ir, se pagará primeiramente a Chancellaria, e a dizima della, ou se passar de quantia de trinta mil reis, se tirará verba, e entãõ será levada a tal sentença com os embargos ao Fulgador que assinou, para ver os ditos embargos, e os determinar entre as partes, como achar direito.* Ad intellectum hujus regulæ advertendum est, quod aliquando solent partes, imò multoties allegare exceptiones in Cancellaria, ne sententiæ per eam transeant, nam antequam transeant per Cancellariam, non possunt effectum habere, nec executioni mandati, ex *Ordin. lib. 2. tit. 20. in princip. in antiquis, & ex regimine dos Contadores cap. 241. & ex Ord. lib. 2. tit. 39. in princ. in novis.*

Secundò, quod exceptiones, quæ possunt opponi in Cancellaria, sunt illæ, quæ possunt opponi in executione sententiæ, de quibus per *Ordin. lib. 2. titul. 71. §. 18. in antiq. & lib. 3. titul. 87. §. 1. & §. 4. in novis;* nec aliæ possunt admitti, ut docet *Alvar. Valasc. consult. 119.*

num.

num. 14, in 2. part. & dicitur esse in Cancellaria, dum non est tradita parti, & est penes apparitorem Cancellariæ, ut per *Cabed. Aresto 45. in 1. part. decision.* Apparitori autem constitutum est salarium duorum denariorum, vel centum numorum, secundum Ordinationis distinctionem *lib. 1. tit. 30. §. 1.* licet apparitores male observent eam taxam, nam indistinctè recipiunt ducentos numos ab eo, qui exceptiones in Cancellaria ponit, & per *regul. antiq. 40.* statuti erant 10. numi.

Cæterum tales exceptiones debent esse subscriptæ à parte, vel ab ipsius sufficienti procuratore, ex *dict. §. 1. ibi: E em nenhun caso tomará embargos, se não forem assinados pela parte, ou por seu bastante procurador, & fazêdo o contrario, ou passando carta sem elle sair com os embargos que tiver em seu poder, tornarâ o salario à parte, e lhe pagará todas as custas, perdas, e danos que por elle receber.* Nec potest recipere, nisi unicas exceptiones, non secundas, sub pœna *Ordin. lib. 3. titul. 88. §. 1. ibi: E vindo as partes com embargos à Chancellaria, o Porteiro, ou outro Official della os não tome, nem receba, sob pena de serem suspêjos de seus officios até nossa mercê, e de pagarem dez cruzados para os captivos, e não poderão tornar a servir seus officios sem mostrarem como os tempagos.* Id, quod erat jam statutum per *legem das embargos §. 15.* & in casu acerbo, vide per *Cabed. Aresto 16. in 1. part. decision.* Quod limitarem, nisi tales exceptiones secundæ essent fundatæ in restitutione, vel in suspitione, nam cum permittatur eas allegare contra sententiam ex *dicta Ordin. titul. 88. vers. salvo deducta à lege dominica §. 2.* sic etiam poterunt allegari in Cancellaria, & apparitor poterit eas recipere.

Tertiò, quod tales exceptiones sunt decernendæ per iudices Senatores, qui sententiam impeditam tulerunt, ex *dict. regul. 19. & Ordin. dict. tit. 30. §. 1. ibi: Esfendo embargadas na Chancellaria, os levarâ ao Julgador que assignou para des-*

pachar em Rellaçãõ, se nella for dado o desembargo. Et in hoc sciendum est quod quando iudex, qui tulit sententiam, est in Senatu, ad eum, licet de commissione cognoverit, pertinet cognoscere de exceptionibus; si autem est absens, pertinet ad iudicem proprietarium, ex *Ord. lib. 1. titul. 1. §. 30. versic. Porem vindo, & titul. 29. §. 33. in antiq. & lib. 1. tit. 1. §. 24. in novis, ibi: E vindo algumas das partes com embargos a alguma sentença interlocutoria, ou definitiva, dada por aquelle a quem o dito officio foi commettido, elle conbecerâ dos taes embargos, se na casa estiver, e não estando nella, entãõ conbecerâ delles o Juiz proprietario do officio.* Quod si nec proprietarius adsit, Rector, vel Gubernator, quilibet in suo Senatu, alteri committit.

His prælibatis deciditur in hac regula 19, quod quando sententia, ex qua debetur decima, impeditur in Cancellaria transire, quia altera pars exceptiones objecit: antequam deferantur ad iudicem, solvatur prius decima, si est intra summam 30. millium numorum regalium, vel describatur in libro, si eam summam excedat: quod non idem observatur quando Cancellarius glossam adhibet sententiæ ne transeat, quia prius de glossa cognoscendum est, ut jubet *Ordin. lib. 1. titul. 36. §. 2. in novis, deducta ab antiqua lib. 1. titul. 30. §. 2. & L. 1. §. 2. titul. 2. part. 1. Extravag.* Quod si pars excipiens obtineat per medium exceptionum, quas allegavit, ut sententia annullatur, & ne transeat, decima non debetur, & soluta restituetur, ut dicemus in regula sequenti.

ALLEGATIO LXXXVII.

In qua agitur de regula 20.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 20.
- 2 Ex sententiis solvitur decima, non obstante, quod sint revocatæ medio gravaminis.
- Ibid. Ad quem effectum suspenditur executio decimæ per sex menses, sicut & per eos suspenditur executio sententiæ.
- Ibid. Non est expectandum, quod nihil operatur.
- 3 Sententia revocata in gravamine per superiorem non exequitur contra condemnatum.
- Ibid. Fus questum tolli non potest Regi, vel conductori.
- 4 Decima in effectu solvitur per victorem in prima sententia, & ab eo repetit condemnatus, si solvit.
- 5 Illa suspensio per sex menses est in favorem condemnati.
- 6 Quod non mutatur durat, & oportet leg' s legibus concordari.
- 7 Non solvitur decima de sententia nulla.
- 8 De venditione nulla non incurritur commissum.
- 9 De venditione nulla non debetur laudemium.
- Ibid. Declaratur quando est nulla ex causa necessaria ab ipso contractu initio existenti, secus si ex post facto.
- 10 Dum non est declarata invaliditas contractus, dominus habet fundatam intentionem in jure laudemii.
- 11 Gabella non debetur ex venditione nulla per sententiam.
- 12 Quando sententia revocatur medio gravaminis, pars condemnata repetere poterit à victore si solvat, vel ad aram, quam solvit.
- Ibid. Agitur de decisione Cabedi citata.
- 13 In Senatu Portugallensi aliud observatur.

34 Ubi verba legis non conveniunt, non convenit dispositio.

IN regula 20. sic habetur: Mandamos que posto que as sentenças, de que as dicas dizimas, vintenas, quarentenas se haõ de pagar, sejaõ revogadas no caso do agravo, naõ se escusarãõ porẽm as partes condemnadas de as pagar, salvo se as sentenças forem havidas, e declaradas por nenbumas, porque entãõ se naõ devem de pagar, e se as já pagas tiverem, sejaõ tornadas às partes, e descarregadas de sobre o recebedor que as tiver recebidas, por quanto da sentença que for havida por nenbuma, se naõ deve pagar dizima, vintena, quarentena, mas se for revogada por os Juizes do agravo, em parte, ou em todo. poderá a parte condemnada demandar, e recobrar da parte vencedora toda a dita dizima, vintena, quarentena que da sentença revogada pagou, ou soldo a livra da quella parte em que a sentença for revogada, corregida, assim mandamos que se cumpra.

Ex hac regula desumitur generalis conclusio ad ampliandam regul. i. quod ex sententiis condemnatoriis solvenda est decima, vintena, quarentena, non obstante, quod sint revocatæ per superiores medio gravaminis interpositi: urget tamen dubium illud, quod dictæ decimæ suspenditur exactio, quando à sententia est concessum gravamen per spatium sex mensium, quia & per hoc tempus suspenditur executio principalis, juxta Ordin. lib. 1. tit. 20. §. 5. Cabed. decis. 18. num. 7. in 1. part. & Aresto 48. in 2. part. ad quem igitur effectum suspenditur executio decimæ per spatium illius temporis, si tandem sive sententia confirmetur, sive revocetur in instantia gravaminis, semper decima debetur, ex d. regul. & non est expectandum, quod nihil operatur, argumento L. quod si ea ff. de condict. indeb. L. si pupillus §. 1. ff. de novat. Rursus, quia si condemnatus obtinet in gravamine, & sententia condemnationis revocatur, sicut non potest jam exequi

exequi ex virtute primæ sententiæ revocata, sic videtur quod non debet exigi pro decima sententiæ revocatæ: sed respondetur, quod executio principalis sententiæ non habet locum contra condemnatum in ea, si est revocata medio gravaminis per superiorem; sed non infertur, quod idem erit in decima, quæ debetur Regi, vel conductori ex illa sententia condemnatoria, & jus ei acquisitum tolli non potest, licet condemnatio revocetur, argumento *L. fin. ff. de pact. L. id. quod nostrum, ff. de regulis juris.*

Rursus, quia eam decimam non solvit condemnatus in effectu, sed is, qui victor fuit in prima sententia, nam ipse solvit, vel ab eo repetit condemnatus, si jam solutam habuerit; effectus autem suspensionis, quæ jubetur fieri in executione decimæ per spatium sex mensium, est in favorem condemnati, quia si victoriam reportaverit in instantia gravaminis, erit immunis à solutione decimæ, & exigetur à victore primæ sententiæ; & facit quia quamvis in Ordin. jubetur suspendi exactio decimæ per illud tempus, non tamen additur, quod si vincat, decima non exigatur, & ideo manet in suo vigore regula nostra 20. quia quod non mutatur, durat, & oportet leges legibus concordare, *L. non est novum, ff. de legibus, L. 1. Cod. de inoffic. dotibus, L. precipimus, Cod. de appellat. cap. cum expediat, de elect. lib. 6.*

Additur in hac regula quædam limitatio, quod non solvatur decima de sententia, quæ nulla esse pronuntiatur, quia per nullitatem reducitur ad terminos, ac si non esset iudicatum, ex *L. non putavit §. non quævis, ff. de bon. possess. contra tab. L. 4. §. condemnatum, ff. de re jud. & docent Avend. ad leges prætor. lib. 1. cap. 17. numer. 10. vers. quæ dicta, Perez ad leges Ordinam. lib. 3. tit. 1. L. 6. fol. 794. ad fin. Azeved. L. 7. à numer. 8. & L. 17. num. 3. titul. 21. lib. 4. Joann. Gutierrez præct. quæstion. lib. 1. quæst. 129. Lazarte de decima vend. cap. 14. n. 61. Cabed. dec. 18. n. 4. in 1. p.*

Sicut etiam de venditione nulla non

incurritur commissum, si vendatur res emphyteutica absque domini consensu, ex *Bald. L. 2. num. 3. Cod. de Episcopal. audient. Jason. in L. fin. num. 139. Cod. de jure emphyteut. Ripa d. §. condemnatum, num. 5. Felin. cap. ex tenore, num. 6. de rescript. & multis similibus comprobatur Tiraque. lib. 1. de retract. §. 1. gloss. 2. num. 6. Andr. Corbul. ex quibus causis emphyt. amittatur, cap. 14. limit. 22. Caldas 4. part. de emphyt. cap. 7. num. 10. sic etiam ex tali venditione nulla non debetur laudemium, & sic quod receperit dominus, restituere tenetur, sive à principio sit nulla, sive ex postfacto declaratur nulla, ex causa necessaria ab ipso contractus initio existenti ex qua contractus resolvatur; secus si ex causa supervenienti, ut prosequuntur *Caldas d. 4. part. de emphyt. extinct. cap. 16. n. 67. & Amad. de Ponte de laudemii, quæst. 39 ubi in versicul. interim tamen, dicit, quod dum non est declarata invaliditas contractus, dominus habet fundatam intentionem in jure laudemii; dicit autem Caldas d. cap. 16. num. 70. quod sententia nullitatis lata inter contrahentes præjudicat domino, quando est lata contradictoria, & causa plenè cognita declarando tamen per eum.**

Pariter gabella non debetur ex venditione nulla, quæ talis iudicatur per sententiam, ut probatur ex articulis gabellarum, vulgo artigos das sizas, cap. 6. ad fin. princip. ibi: *Achando-se que tal venda por direito não vale, e for desfeita por sentença, em tal caso não haja siza.* Quod etiam probatur ex *Bart. L. fin. §. autem, Codic. commun. de legat. Bald. ad fin. & Salic. in fin. L. 2. Cod. de eunuch. Pinel. L. 2. Cod. de rescind. vend. 2. part. cap. 3. num. 35. ad fin. Joan. Garcia de expensis cap. 18. numer. 47. Joan. Gutierrez practicarum lib. 1. quæst. 129. numer. 2. Lazarte de decima vendition. cap. 19. à num. 1. Garcia Gironda de gabell. qui plurimos citat, 5. part. num. 25. Azeved. L. 1. titul. 17. n. 70. lib. 9. novæ collect. Caldas d. cap. 16. num. 68. qui in hoc convenit.*

12 Dicit tamen hæc regula, in *versic. mas se for revogada*, quod si sententia fuerit per iudices gravaminis revocata, possit pars condemnata repetere à parte victrici totam decimam, vintenam, quarentenam, quam ex sententia revocata solverat, vel ad ratam ejus partis, quam solvit: unde *Cabedus d. dec. 18. à num. 6. & 7.* intelligit, quando Reus condemnatus in prima sententia decimam solvit, quia in his terminis verificantur verba regulæ, ibi: *Recobrar, e pagou*, sicut si nondum solvit, nec possit culpa imputari victori, qui abstinuit ab executione, sicut potest imputari, quoniam executionem fecit, cum tunc teneatur refundere condemnato decimam, quam solvit ex justa sententia ab eo executà, ut docent *Avend. d. cap. 17. de legib. præ. 1. part. num. 10. versic. Quandoque verò, Azeved. d. L. 7. num. 9. titul. 21. lib. 4.* & dicit *Cabed.* quod secundum hunc intellectum sepè in Senatu judicatum fuit, ponderando etiam regul. 21. per locum ab speciali.

13 Cæterum in Senatu Portugallensi aliud observatur, quia victor ex prima sententia solvit decimam, si ea in instantia gravaminis per illius iudices revocetur, sive Reus fuerit executus, sive non, sive eam solverit sive non, & ponderantur verba posita in primo membro regulæ, quasi non restringantur per verba posita in ultimo membro, *vers. mas se for revogada*; sed in hoc melius judicatur in Senatu Supplicationis, quia hæc verba veniunt ad declarationem primi membri, nam cum in eo dicatur, quod condemnati non excusantur à solutione decimæ, licet sententiæ revocentur instantia gravaminis, & in ultimo detur eis jus agendi contra victores, ut ab eis repetant decimam, quam solverint, utique si non solverint, non est quid repetant, & ubi verba legis non conveniunt, non convenit dispositio *L. 4. §. toties*, ubi *Paul. ff. de damn. infect.* & quia regulari rigurosa est, strictè debet interpretari, vel quilibet Senatus sua practica utatur, & melius foret, quod invictissi-

mus Rex adhiberet decisionem inter utrumque Senatum, vel sciamus qualiter regula hæc sit intelligenda, & cessent dissensiones.

ALLEGATIO LXXXVIII.

In qua agitur de regula 22.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 22.
- 2 Tempus quinque annorum datur ad exigendas decimas à condemnatis.
- 3 In crimine adulterii datur marito quinquennium ad accusandum.
- 4 Quod intelligitur de adulterio simplici, secus si cum incestu.
- 5 Illud quinquennium procedit, ubi agitur de adulterio per viam actionis, secus si per exceptionem.
- 6 In petendis debilis, quæ ceciderunt in commissum datur quinquennium.
- 7 In exactiōne gabellæ de jure Lusitano dantur sex menses publicanis, seu gabellariis.
- Ibid. Quid de jure Castellæ.
- 8 Tempus quinque annorū computatur à die transitus sententiæ per Cancellariam, vel est descripta in libro illius.
- 9 Ampliatur in sententiis maioris, & minoris summe quadraginta numerum exclusivè.
- Ibid. Declarando, quod in illis non curret quinquennium, nisi ab eo die, quo descriptæ sunt in libro verborum Cancellariæ.
- 10 Referuntur verba Ord. citata.
- 11 Illud quinquennium currit conductoribus, & receptoribus.
- 12 De brevitate in discutiendis processibus super decimas.
- 13 Quinquennium non currit, quando debitores non sunt solvendo.
- 14 Non procedit d. reg. 22. data interruptione.
- 15 Nec procedit in impedito tali impedimento, quod remove non potuit.
- 16 Nec procedit ubi conductori, vel recepta-

ceptatori defuncto intra quinquenni-
um succedit pupillus.

17 Quod si hæres est minor, & in eo per-
ficiatur præscriptio, locum habebit
restitutio.

18 Sunt alii casus, in quibus dormit præ-
scriptio remissivè

IN regula 22. ita disponitur: E por-
1 q̄ os nossos recebedores da nossa Chan-
cellaria, e rendeiros della, assim da nossa
Corte, como do Cível, sejaõ deligentes, e
com maior cuidado arrecadem as ditas
dizimas: ordenamos, e mandamos que
do dia que a sentença principal passar pe-
la Chancellaria até cinco annos conti-
nuos, ou do dia que a verba da sentença
for posta no livro das verbas, como se deve
fazer, quando a parte não tirar sentença
do feito, ou deixe jazer na arca da nossa
Chancellaria, os ditos recebedores ren-
deiros trabalhem de demandar, e arre-
cadar as ditas dizimas, e passados os
ditos cinco annos, as não possaõ mais
demandar, nem ser sobre ellas mais ouvi-
dos: e os recebedores que as não arre-
cadarem, as paguem de suas casas, sem
mais as poderem cobrar das partes: e
porque os ditos recebedores, e rendeiros
não tenhaõ razaõ de se escusarem, por os
feitos que sobre as ditas dizimas se tra-
tarem, serẽ retardados em poder dos Ful-
gadores, mandamos ao Regedor da Casa
da Supplicação, e ao Governador da
Casa do Cível, que tanto que alguns feitos
sobre as ditas dizimas forem conclusos,
os façaõ despachar, ordenando para isso
meza, e os Desembargadores, que para
o despacho de taes feitos forem necessa-
rios Empero esta arrecadação que se ha
de fazer em cinco annos, se entenderá nas
pessoas que tiverem fazenda, porque pos-
samos haver nossa dizima, porque nos ou-
tros ficar á resguardado haver se em qual-
quer outro tempo que se puder haver.

2 In hac regula 22. constituitur tem-
pus quinque annorum ad exigendas de-
cimas à condemnatis; cur autem hoc
tempus quinque annorum statutum sit
non minus, vel maius, non est reddend-

da ratio, sed quia sic placuit, juxta L.
non omnium 19. ff. de legib. ubi glossa
exemplificat in ufucapione, in qua sta-
tuitur triennium, & non biennium, gloss.
verbo, compleverint, in capit. unic. de
etate, & qualit. lib. 6. sicut etiam, & in
crimine adulterii datur marito tempus
accusandi usque ad quinquennium ex
die commissi criminis, ex L. mariti 29.
§. sex mensium, vers. præterea, ff. de adult.
L. adulter. 20. Cod. eod. Tyt. lib. 3. 2. tom.
crimin. cap. 37. num. 6. Balb. de præscript.
4. part. 4. princip. quest. 2. num. 9. Ful.
Clar. in præct. crimin. §. adulterium, n.
ultim. intelligendo de adulterio sim-
plici, secus de adulterio cum incestu,
quia tunc non minori spatio, quàm 20.
annorum præscribetur, ex regul. L.
querelam, Codic. de falsis, Ful. Clar. ubi
proximè, & quoniam opponitur per
viam accusationis, secus per viam exce-
ptionis, quia tunc perpetuo de eo exci-
cipi potest, ex Bald. in quest. 13. & Alex.
num. 17. vers. ultra ea, in L. cum mulier
ff. solut. matrim. Tyber. d. cap. 37. n. 7.
Menoch. conf. 31. num. 34. lib. 1. Barbof.
L. 2. ff. solut. matrim. 1. p. n. 133.

Sicut etiam, & in petendis rebus,
quæ in commissum ceciderunt, statutum
est tempus quinque annorum, ex L. 2.
Cod. de vectigalib. & commiss. ibi: Ne-
que commissum, quod ante quinquennium
factum dicitur, si lite res anticipata non
est, vendicari potest, & ibi notant Bart.
dicens esse valde notandum, Bald. An-
gel. & Salicet. Idem probatur in L. 6.
ad fin. titul. 7. part. 5. ubi applicat ad
exactores portariorum, ut elapsis quin-
que annis non possint amplius petere
res, quæ ceciderunt in commissum ob
non solum portagium, & verba illius
legis sunt, hæc; *Otro si dezimos, que si los
portadgueros fueren negligentes en no e-
mendar por cinco años las penas, y los de-
rechos sobredichos, a los que tales yerros
huvieffen hecho, que dende en delante no
lo poderian demandar ni a ellos, a sus he-
rederos;* & ibi notant Montalvus, &
Gregor. Lop. Girona de gabell. p. 12. n. 2.
Azeved. L. 7. n. 11. tit. 11. lib. 6. novæ coll.

7. Et in exactiōe gabellæ de jure Lusitano statuitur spatium sex mensium publicanis, seu gabellariis computandum post tempus conductionis finitum, ut habetur in *articulis das sizas*, cap. 42. in princip. vers. & querendo, & de jure Castellæ statuitur tempus de quo in *L. 19. & 20. titul. 17. lib. 9. novæ collect.* ubi Azeved. *Lazarte de decima vendit. cap. 18. à num. 68. Girona de gabell. 4. part. §. 2. à num. 16.* & in alio casu de quo in *L. fin. Cod. de postlim. revers.* ubi notant Bald. & Salic. *Imol. cap. 1. n. 11. de pign. Hipp. conf. 136. n. 34.*
8. Secundo statuitur in eadem regul. 22 quod tempus illud quinque annorum computetur ab eo tempore, quo vel sententia transferit per Cancellariam, vel descripta est in libro Cancellariæ, in quo describuntur verba, prout fit, quando pars non expedit sententiam per Cancellariam, vel eam reliquit in arca Cancellariæ, quod non solum admittetur in sententiis, quæ debent transire per Cancellariam, sed etiam in sententiis summæ quingentorum, & quadraginta numerorum inclusivè, quas scribæ Prætorum Curialium tenentur in libro annotare, & deferre in fine cujuslibet mensis ad Cancellariam, ut ex eo, & ex scriba Cancellariæ sciatur, an omnes illæ sententiæ sint extractæ, & earum decimæ, & jura Cancellariæ soluta, & earum, quæ non sunt extractæ, faciat scriba Cancellariæ verba describere in libro, & conficiat chartas executoriales ad exigendas decimas talium condemnationum, ut disponitur in *Ordin. antiq. lib. 1. titul. 19. in princ. & §. 1. & in Ordin. nova lib. 1. titul. 24. §. 36.* nam & in his non habebit locum præscriptio, de qua in *d. regul.* nisi ab eo die, quo descripta sunt in lib. verborum Cancellariæ.
9. Verba autem illius Ordin. hæc sunt: *Item cadahum dos ditos Escrivaens fará hum livro em que escreva as sentenças que cadahum dos ditos Corregedores der, que sejaõ de quinhentos, e quarenta reis para cima, pondo o dia, mez, e anno, e lugar em que he dada, e onde moraõ as partes, e a causa, ou quantidade que he julgada, fazendo tal declaraçaõ dos nomes das partes, que em certo se possa saber quem saõ, e onde moraõ; o qual livro levarão em fim de cada hum mez á Chancellaria, para por elle, e pelo Escrivaõ da Chancellaria se saber se saõ tiradas todas as ditas sentenças, e a dizima, e a Chancellaria para nós arrecadadas, e as que não forem tiradas o Escrivaõ da Chancellaria fará assentar as verbas no livro, e faça as cartas de execuçaõ, por que as dizimas das taes condemnaçoens se arrecadem.*
- Tertiò quod non solum illud tempus præscribitur conductoribus decimarum, sed etiam receptoribus, qui decimas, & jura Cancellariæ recipiunt, quando non existunt conductores, sed tenentur eas solvere Regi de bonis suis, absque recursum contra partes condemnatas. Quartò deciditur in hac nostra regula 22. ad tollendas querimonias conductorum, & receptorum de mora in discutiendis processibus super decimas ventilatis, dum sunt penes iudices, quod Rector, & Governator, quilibet in suo Senatu, quando tales processus fuerint conclusi in finali, mensam ordinent, & Senatores necessarios ad sententiam pronuntiandam designent.
- Ultimò statuitur, quod illud tempus 5. annorum procedat in illis personis, quæ decimas debent, & sunt solvendæ; quia contra alios, qui propter præsentem paupertatem, & inopiam non possunt solvere, possunt conductores, vel receptores quocumque tempore, quo eis supervenerint bona, ab eis exigere, nam cum in eo relevantur, ut non carcerentur, nec exequantur, quoniam bona non habent, in alio gravantur, ut possint quocumque tempore exigi, si fiant solvendo, & ita consulitur gabellariis; & receptoribus juxta *L. secundum naturam 10. ff. de regul. jur. regula qui sentit, de regul. jur. in 6. & dixi super regul. 14.*
- Non tamen ea regula procedit data interruptione ex parte conductoris, vel receptoris, juxta *L. ult. Cod. præscript.*

ALLEGATIO LXXXIX.

333

30. annorum, Balb. de præscript. 3. p. 6. princip. quæst. 4. à num. 2. Ordin. lib. 4. titul. 79. §. 1. & apud Castellanos d. L. 20. titul. 17. lib. 9. novæ collect. ad fin. ubi Azeved. & Gironda de gabell. 4. part. §. 2. à num. 18. Nec etiam procedet in impedito tali impedimento, quod removere non potest, ex L. quibus diebus 40. ff. de condition. & demonstr. cap. quia diversitatem 5. de concess. præbend. Menchac. controvers. illustrium lib. 2. cap. 60. Gironda d. §. 2. n. 27.

16 Nec procedet quando conductori, vel receptatori defuncti intra illud quinquennium succedit pupillus, in cujus ætate pupillari dormit præscriptio, & non currit, ut probatur in L. sicut, vers. sed pupillari, Cod. de præscript. 30. annor. Balb. de præscript. p. 1. 6. partis, à n. 20. Hieronym. Schurph. cons. 78. numer. 6. Centuria 2. Molina Theolog. de justit. & jur. 1. tom. disput. 78. vers. præscriptio cessat, & si hæres est minor, & in eo perficiatur præscriptio, locum habebit restitutio in integrum, ex dict. gloss. L. sicut, & L. fin. Cod. in quibus causis in integrum restitut. non est necessaria, Balb. dicto loco, num. 33. & num. 38. Scurph. dict. cons. 78. num. 6. Ordinat. Lusitan. lib. 4. titul. 80. §. 3. in antiq. & lib. 4. tit. 79. §. 2. in nov. Gom. 2. tom. cap. 14. n. 3. Sfortia Oddus de restit. 2. part. quæst. 88. articul. 4. Caldas, L. si curatorem verbo, sua facilitate à numer. 46. Leonard. Lessius lib. 2. de virtutibus Cardinalibus, sect. 1. dubitat. 18. Sunt, & alii casus, in quibus dormit, & non currit præscriptio, de quibus per Molin. dict. sect. 1. dubitat. 16. vers. dico post, Sylvest. verb. præscriptio 1. n. 9.

ALLEGATIO LXXXIX.

In qua agitur de regul. 23.

SUMMARIUM.

1. Agitur de regula 23.
Ibid. Qui gravamen interponit à senten-

- 1. tia definitiva, vel habent vim definitivæ tenetur deponere in Cancellaria 900. numos regales.
- 2. Ea pecuniæ consignatio debet fieri intra duos menses à tempore publicationis sententiæ.
- 3. Duo menses debent intelligi de 61. die.
- 4. L. ubi lex 102. ff. de regulis juris procedit ex benignitate, & reprobatur Menoch.
- 5. Si duo menses cadant in anno bissextili satisfiet licet in ultimo die deponat.
- 6. Non procedit, ubi sententia profertur contra absentem, dum non habet scientiam illius.
- 7. Licet tempus à lege assignatum sit continuum, tamen ubi de incommodo absentis agitur, non currit nisi à die scientiæ.
- 8. In dubio præsumitur, quod ignoravit.
- 9. Secundò limitatur in minoribus, & aliis, qui habent restitutionem.
- Ibid. Restitutio ea dari potest per iudices, qui gravamen sunt concessuri, aliis datur per Regem.
- 10. Coram quo debet peti restitutio, an coram iudice à quo, an coram iudice ad quem, quando minor fuit læsus, & n. 11. & 12.
- 13. Si concedatur prima restitutio, & ea lapsa sit, non dabitur secunda.
- 14. In quolibet articulo datur unica restitutio.
- 15. Circa maiores non possunt restitui ad prosecutionem gravaminis, quam in tempore ordinario non sunt persecuti.
- 16. Quod si sint restituti, & labatur tempus, an debeant audiri.
- Ibid. Restitutio non debet plus operari, nec maius tempus indulgere, quàm fuit ordinarium.
- 17. Pauper relevatur ab obligatione deponendi, & satisfacit jurando, quod non habet, & dicendo orationem dominicam pro anima Regis Domini Dionisi.
- 18. In tempore Ordinat. antiquæ ea oratio dicebatur in domo Cancellariæ, & per novam jubetur dici in audientia.
- 19. Depositio pecuniæ debet fieri antequàm

pars

pars citetur, & agatur de gravamine, & ita praticatur.

20 Si pars obtineat, vel in totum, vel in maiori parte, redditur ei sua cautio.

21 Idem quando de gravamine non cognoscitur.

22 Si ambæ partes gravamen interponant à sententia, uterque debet suam cautionem deponere.

23 Non est commune gravamen unius alteri parti, sicut est appellatio.

In regula 23. sic disponitur: Dos agravos que sairem dante o Corregedor da nossa Corte, Ouvidores da nossa Casa da Supplicação, ou sobre Juizes da nossa Casa do Cível, onde outros quaesquer Julgadores de que caiba agravar, pagarão a parte que agravar, se lhe o agravar for recebido, novecentos reis, os quaes lhe serão tornados por carta dos Desembargadores dos agravos, se por elles a sentença for revogada, ou a maior parte della, e de outra guiza não. In hac regula constituitur, quod conquerentes, sive supplicantes à sententiis latis per Præsides Curiales, vel per Senatores inferioris Curiae, debent solvere in Cancellaria illam summam pecuniae: quod habet locum tantum quando sententiae sunt definitivae, vel habent vim definitivae, ex *Ordinat. lib. 3. titul. 77. §. II. in antiq. & lib. 3. titul. 84. §. 4. in novis*; non autem habet locum in gravaminibus ab interlocutoriis tantum.

2 Haec autem pecuniae consignatio fieri debeat intr. duos menses à tempore sententiae publicationis computandos, ex *Ordin. ibi: Pagarão o dinheiro que pelo dito agravar he ordenado dentro de dous mezes contados da publicação da tal sentença*. Et notandum est, quod duo menses debent intelligi juxta *L. ubi lex 102. ff. de regul. jur. ubi Paul. J. C. habet: Ubi lex duorum mensium fecit mentionem, &*

3 *qui sexagesimo die venerit, audiendus est, ita enim Imperator noster Antonius cum divo fratre suo rescripsit. Ubi glossa ponit alias Concordantias, gloss. fin. & Alb. L. 1. Cod. de temp. appell. & Brisson. lib. 1. p.*

de verbor. signific. fol. 391. & dicunt Decius ad fin. & Cogn. d. L. ubi lex; quod hoc procedit ex benignitate, & in materia favorabili; & idem profitetur Alciat. L. cum bissextus 98. ad fin. ff. de verborum significat. Bardus de tempore utili cap. 2. numer. 2. sed reprobatur Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 7. casu 50. num. 20. dicens esse mera vigilantium somnia, quia lex loquitur de bimestri, & quod excepto mense Februario, in computatione semper sexaginta unius diei erat.

Quod si cadant hi duo menses in anno bissextili, satisfiet, licet ultimo die deponat, quoniam illi duo dies pro uno habentur, ex *L. 3. §. minorem, ff. de minoribus, dict. L. cum bissextus, cum traditis ibi per Bart. Alber. num. 3. Capol. Alciat. & Rebuff. vers. utilitatis*. Limitatur tamen ea *Ordinat. ne procedat quando sententia profertur contra aliquem absentem, qui nondum habet scientiam sententiae, non currit ei tempus ad deponendam illam cautionem, ut probatur ex d. L. 1. Cod. de temporibus, & reparat. ibi: Ex eo die interponendae appellationis duorum mensium spatia ei computanda sunt, ex quo contra se celebratam nominationem dicitur demonstraverit: nam praesenti, qui factam nominationem cognovit, & appellare voluerit, statim duorum mensium spatia computari. Et ibi notant Bart. Alber. Bald. nam licet tempus à lege assignatum videatur continuum, tamen ubi de incommodo absentis & ignorantis tractatur, non currit, nisi à die scientiae, & quo cognovit, *L. annus 6. de calumn. L. quinquaginta, Cod. de excus. tut. L. genero 8. ff. qui not. infam. ubi Bart. num. 3. Alb. & Bald. uterque num. 2. Fulgos. num. 5. Paul. num. 4. Bardus de tempore utili, cap. 8. num. 1. & hoc jure utimur, & est in praxi receptum, & in dubio praesumetur, quod ignoravit, nisi contrarium probetur, *L. verius, ff. de probat. Regula praesumitur lib. 6. gloss. & Bald. L. 1. Cod. de temporib. appellat. gloss. §. qui autem, instit. de accusat. tutorum.***

ALLEGATIO LXXXIX.

335

9 **Secundò** limitatur in minoribus, & aliis qui jure restitutionis utuntur, qui si intra duos menses non deposuerint in Cancellaria dictam summam, restituentur ad deponendum, & prosequendum gravamen per judices, qui illud sunt concessuri, alii autem ad Regem recurrere debent, ex *Ordinat. lib. 3. titul. 77. §. 15. in antiq. & lib. 3. titul. 84. §. 9. in novis*, ibi: *E naõ pagando os agravantes o dinheiro do agravo, ou pagando, e naõ o seguindo aos tempos acima declarados, naõ o poderão mais seguir, nem sejaõ a isso mais admittidos, salvo mostrando taõ legitimo impedimento, e necessario, por que o naõ puderaõ fazer, e neste caso se socorrerão a nós, e nós proveremos como for direito, salvo se allegarem serem menores, e que lhes deve ser concedida restituiçaõ, porque nestes casos os poderão prover os Juizes que lhes houverem de conceder o agravo, ou os que delle houverem de conbecer, sem mais virem a nós.* Docent *Gama dec. 38. numer. 1. Cabed. dec. 42. n. 4. in 1. part.*

10 Ex hac *Ordinat.* videtur comprobari doctrina *Bart. in L. præses num. 6. Cod. de apell.* ubi quærebat coram quo minor posset petere restitutionem, quando læsus erat in eo, in quo non fuit prosecutus appellationem, an coram iudice, à quo, an coram iudice, ad quem, & dicit quod quando minor appellavit, & non est prosecutus, ista læsio contingit coram iudice ad quem, coram quo debet prosecutio fieri, ideo ipse restituet, & dicit esse casum in ea lege; sed si minor non appellasset, & vellet restitui ad appellandum, tunc ista læsio contingit coram iudice, à quo, quia coram eo deberet appellare, ideo coram ipso restitutionem petet; & tandem concludit, quod etiam coram superiore possit peti restitutio per *L. 1. Cod. si sæpius in integrum restitut. postul.* ubi dicit illum text. hoc directo probare, teneatis menti.

11 Cæterum *Alber. Bald. Salicet. & Paul.* tenent in *L. præses*, quando minor in termino non est prosecutus appel-

lationem, & sic indiget restitutionem in integrum, quod ista restitutio debet concedi per iudicem appellationis; quia coram eo contingit læsio, si appellatio jam erat interposita, & sic negotium, & jurisdictionis erat devoluta ad iudicem appellationis; sed si appellationem non interposuit intra decem dies, quod tunc læsio contingit coram iudice à quo, ideo ille erit, qui debet restituere secundum *Jacobum de Aret. & dicit Paul.* quod non habet in se rationem; quod *Bartol.* putat de minore, qui non appellavit, quod possit etiam petere restitutionem coram iudice superiore; quod etiam tenet *Rebuff. ad leges Gall. titul. de restit. in præfation. à n. 16.* nihil ominus tamen opinionem *Bart.* in ultimo membro, probat *Angel. d. L. Cod. si sæpius in integrum restit. & Greg. l. 3. tit. 26. part. 3. verbo, Delante,* dicens melius probari per legem ibi, & cum sequuntur etiam *Aufrer. ad Capell. quest. 393. & Sfortia Odus de restitut. quest. 32. num. 128.* dicens, quod semper restitutionem petere potest coram superiore, ex *Aufrer. & Ruin. cons. 129. numer. 17. lib. 5.* ubi intelligit *d. L. 1. Cod. si sæpius in integrum restitut.* de alio superiore, qui iudex non sit appellationis, sed per *Ordinationem* ubi supra videtur probata opinio *Bartol.* dum admittit, quod eam restitutionem possit concedere, tam iudex à quo, quàm iudex ad quem.

12 In hac secunda limitatione illud advertendum censeo, quod si minor, vel quilibet alius, qui jure restitutionis utuntur ad instar minorum, ut sunt Ecclesiæ, civitates, municipia, & alii de quibus in *L. Orphanotrophos, Cod. de Episcopis, & Clericis, Maranta de ordin. judic. 6. part. actu 2. à. num. 97. Sfortia Odus de restitution. 1. part. quest. 3.* restitutionem petant, & impetrent, & sinant labi tempus, non indulgebatur alia restitutio, quia semel tantum conceditur ex *L. dominica, §. 3. & Ordin. lib. 3. titul. 41. §. 7. ad fin.* ibi: *Nem se concederá outrosi em caso algum mais que huma só restituiçaõ.* Idem quod in quolibet articulo conce-

14 darur

datur unica restitutio, docent *Maurit. de integrum restit. cap. 260. & Azeved. L. 3. num. 40. titul. 8. lib. 4. novæ collect. Cabed. dec. 200. n. 4. in 1. p.*

- 15 Circa maiores non possunt restitui ad prosecutionem gravaminis, quod in tempore ordinario non sunt profecuti, nisi per Regem, vel per Senatores Palatii, quibus hoc est commissum ex *Ord. ubi supra, & in novo regimine §. 91. lib. 1. fol. 263.* Si autem maiores impetraverint restitutionem à Rege, vel à Senatoribus Palatii, ut admittantur, vel ad deponendam summam in Cancellaria, quam in tempore ordinario non deposuerunt, vel ad prosecutionem gravaminis, quam omiserant facere intra duos menses computatos à transitu sententiæ per Cancellariam, & à tempore diplomatis concessit sinant labi alios duos menses, an debeant audiri, si extra eos, vel deponant, vel prosequi velint gravamen; & videtur, quod non; quia restitutio illa concessa non debet plus operati, nec maius tempus indulgere quàm fuit ordinarium, ex *L. quod si minor, §. restitutio, ff. de minoribus, L. sed et si per prætorem 26. §. cum feriæ, & §. quoties, ff. quibus ex causis maior, Bart. n. 8. Alber. num. 6. Bald. num. 9. Ang. num. 4. Salic. num. 6. vers. sed pro concordia, in L. fin. Cod. de temporib. in integrum restitut. petent. Maurit. de in integrum restit. cap. 43. n. 6. & d. cap. 260.*

- 17 Tertio limitatur in paupere, qui non habet facultatem ad deponendum illam summam, quia jurando quod non habet, satisfacit dicendo orationem dominicam pro anima Regis Domini Dionisii, dummodo certitudinem extrahat, & præsentet intra tempus, quo aliàs tenebatur pecuniam deponere, ex *Ordin. antiqua lib. 3. titul. 77. §. 16. & ex Ordin. lib. 3. titul. 34. §. 10. in novis:* tamen est differentia; quia tempore *Ordinat. antiquæ* ea oratio dicebatur in domo Cancellariæ, nunc autem ex nova *Ordin.* jubetur, quod dicatur in audientia, idest in domo, ubi partes audiuntur iudice sedente pro tribunali.

Non omitto, quod illa verba nostræ regulæ, ibi: *Pagará a parte que aggravar, se lhe o agravo for concedido, novecentos reis:* videntur probare, quod post concessum gravamen debeat interponi illa cautio, sed non est hoc in practica, imò observatur, quod prius fiat depositio pecuniæ, & postea citetur pars ad prosecutionem gravaminis, *Ordinat. dict. tit. 77. §. 13. & à tit. 84. §. 6.* quod si pars in gravamine obtineat, vel in maiori parte jubetur ei restitui prædicta cautio, ex *dict. Ord. tit. 77. §. 19. & tit. 84. §. 13.* ubi idem dicit, quando de gravamine non cognoscitur, quia facta fuit depositio cautionis extra tempus, & idem est quando non fuit profecutum infra duos menses à die, quo sententia transivit per Cancellariam, vel pars, quæ gravamen interposuit, ab eo destitit, & ut possint partes repetere pecunias depositas ad prosequenda gravamina, jubentur asservari in arca destinata in Cancellaria per quandam provisionem factam anno salutis 1527. quæ versatur inter regulas Cancellariæ.

Adde quod si ambæ partes gravamen interponant à sententia, uterque tenetur cautionem deponere, quia gravamen unius non est commune alteri parti, quæ gravamen non interposuit de sententia, vel quæ non deposuit, ex *Ordin. dict. tit. 77. §. 18. & d. tit. 84. §. 12.* ibi: *E se ambas as partes agravarem, e huma dellas samente pagar o agravo, e o apresentar em tempo devido, não será provida a outra parte que o agravo não pagou em tempo, posto que achem que he agravada, porque posto que o feito seja trazido ao agravo, não fica commum para ser provido a ambas as partes contrarias, como de direito he na appellaçõ.* Docet *Alvar. Valasc. consult. 51. n. 25. in 1. p.*

ALLEGATIO XC.

In qua agitur de regula 24. in materia revisionis.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 24.
- 2 Revisio conceditur de sententiis, à quibus non datur alia instantia appellationis, vel gravaminis.
- 3 Sunt revisiones in duplici differentia.
- 4 Idem de jure communi.
- 5 Nemo potest hanc revisionem concedere, nisi solus Rex, & n. 6.
- 7 Fit injuria iudicibus, à quorum sententiis revisio petitur.
- 8 Hujusmodi revisionibus de jure erat statutum tempus decem dierum.
- 9 In Regno Franciæ statutum est tempus bienii.
- 10 In Regno Lusitano dantur duo menses à tempore latæ sententiæ.
- 11 In sententiis latis in Senatu Indiarum, datur biennium.
- 12 Referuntur verba Ordin.
- 13 Ex causa admittuntur supplicationes ad revisionem, etiam elapso illo tempore.
- 14 Ex causa restitutionis minoris.
- 15 Qui supplicare volunt, postulant in audientia processus.
- 16 Debent supplicationes esse subscriptæ per unum ex advocatis Senatus.
- 17 Quando revisio fit ex gratia, nihil est probandum exterius.
- 18 Si autem petatur per viam justitiæ, poterunt partes probare causas adductas.
- 19 Poterunt facere allegationes juris, etiam ubi petitur ex gratia.
- 20 Casus in quibus jure Castellæ denegatur revisio remissivè & in Regno Lusitano, remissivè.
- 21 Quando à sententiis latis in Senatu Portugallensi Supplicationes non dantur.
- 22 Quid si excedant summas taxatas, &

offerantur intra duos menses.

- 23 Quid faciet pars, antequam agatur de concessione revisionis.
- 24 An admittatur supplicatio ad revindendum, quando semel denegata fuit.
- 25 Princeps si velit, potest rursus concedere.
- 26 Quando censeatur revisio semel denegata.
- 27 Quando causæ finiuntur in duabus instantiis, vel in una, & ascendunt summas, de quibus hic potest dari revisio.
- 28 Princeps concedere poterit revisionem, quando censerit aliquem ex Senatoribus, qui fuerit in sententia, esse suspectum.
- 29 An habeat locum in sententiis habentibus vim definitivæ.
- 30 Non annullatur deliberatio Senatoris data in revisione, licet moriatur antequam secundus deliberet.
- 31 Qui supplicationem facit ad revindendum, tenetur summam deponere, de qua hic.
- 32 Quod limitatur in paupere ad arbitrium Regis.
- 33 Ea dispositio debet præcedere revisionem.
- 34 Ea cautio amittitur in totum, vel in parte, prout succubuerit in totum, vel in partem.
- 35 Hujusmodi cautiones quoniam amittuntur, non cedunt in commodum publicani, vel conductoris.

IN regula, 24. sic disponitur: Se algum houver alvará nosso por que lhe revejaõ algum feito, o que tal alvará de nós impetrar, porá cauçaõ em maõ do recebedor da nossa Chancellaria de 30. escudos em ouro, ou em sua verdadeira valia, & sendo a sentença revogada pelos Desembargadores do caso da revista, ser-lhe haõ tornados os ditos trinta escudos que assim poz em cauçaõ, per carta passada pelo Juiz do feito: & naõ sendo revogada, se-lhe naõ tornarão, & ficarão em maõ do dito recebedor, posto que a Chancellaria seja arrendada, por caso que o seja, os naõ

baõ de haver os rendeiros & sempre se arrecadaraõ para nós.

- 2 In hac regula tractatur de materia revisionum, quæ conceduntur ad revindendos processus post latas sententias, à quibus non datur alia instantia ordinaria per viam appellationis, vel gravaminis, ad corrigendos errores, & injustitiam earum, & sunt in duplici differentia:
- 3 nam aliquando petuntur per viam justitiæ, quando pars allegat latas esse sententias per falsas probationes, vel per falsa instrumenta, declarando, & specificando falsitatem, quæ ante sententiam non fuit allegata, vel si fuit allegata, non fuit recepta, vel quod sententia fuit lata per iudices corruptos, vel muneribus depravatos, aut ex gratia speciali, quamvis prædictæ causæ non allegentur, ex *Ordin. lib. 3. titul. 78. in antiquis, & lib. 3. titul. 95. in principio in novis*, & apud Castellanos in *L. 1. & 2. titul. 20. lib. 4. novæ collect.* apud Gallos in *L. de supplicationibus*, quam edidit Ludov. XI. & est situata in 1. tomo ad leges Gallie tit. de supplic. apud Neapolitanos in rubr. 26. & de materia agunt *Rebuff. in eodem tractatu de supplicatione. Gonçal. Soares in sua practica civil. 7. part. 1. tomo, capit. unic. dominus Ludov.*, à *Peguera d. rubr. 26. Monteroso in sua practica, tractatu 5. cap. 8. Alvar. Valasc. consult. 51. lib. 1. Cabed. dec. 67. in 1. p.*
- 4 Quod idem est de jure communi ex *L. 1. Cod. de sententiis præfect. Prætor. L. si quis, Authent. quæ supplicatio, Cod. de precibus Imperator. offerend. Speculat. de supplicat. §. 1.* nam cum per supplicationem tractatur de præjudicio tertii in jure, quod habet acquisitum ex sententia, quæ transivit in rem judicatam, nemo hoc facere potest, nisi Princeps, ex
- 5 *L. 1. §. ultim. ff. de quæstionibus, L. divi fratres 27. ff. de pænis, L. 2. L. 3. Cod. sententiam rescindi non posse, Innocent. & Joann. Andr. in cap. ex literis, de in integr. restit. & ideo ad solum Principem*
- 6 competit revisionem concedere, ut agnoscunt *Rebuff. in dict. tractatu de supplicat. num. 94. Gonçal. Soares dicto*

cap. unic. numer. 121. Alvar. Valasc. d. consult. 51. numer. 2. Cabed. dict. dec. 67. numer. 5. & est de genere prohibitorum, ex *Valasc. in eadem consult. 51. numer. 1. & num. 2.* subjicit esse odiosum, quia est contra finem, qui à jure desideratur in litibus, de quo in *L. properandū Cod. de judic. cap. finem litibus de dolo, & contumacia*, & ratione injuriæ, quæ fit iudicibus, à quorum sententiis revisio postulatur, maximè in illis, quæ ex gratia Principis conceduntur contra casus à lege designatos, & ideo coarctari, tam in tempore ad impetrandum, quam in quantitate, & poena, quam tenetur deponere postulans revisionem, congruum fuit.

Hujusmodi revisionibus de communi statutum erat tempus decem dierum, ex text. in *Authent. ut sponsalitia largitas §. aliud collat. 9.* à qua deducta est dicta *Authentic. quæ supplicatio*, ad effectum, ut præstit fidejussione executio sententiæ supplicatæ fieret, ad instantiam victoris, & quando post decem dies supplicabatur, sententia executioni mandabatur sine satisfactione, & poterat fieri intra biennium, & ibi notant *Bald. & alii Guido Papa dec. 189. Maranta de ordin. jud. 6. part. actu 2. numer. 16. Rober. de attentat. 2. p. cap. 12. limit. 50. à num. 56.*

In Regno Franciæ statutum est tempus biennii ad supplicandum. *Rebuff. in dict. præfation. de supplicat. num. 75. Guilhelm. cap. Raynuntius, verbo, mortuo itaque testatore in 1. n. 273.* in Regno Castellæ dantur 46. dies, *Gonçal. Soares dict. cap. unic. num. 96. Peres ad L. 42. lib. 2. Ordinament. tit. 4. fol. 391. verbo, supplicans, Monteroso ubi supra num. 1. Avend. de supplic. num. 19.* In Regno autem nostro Lusitano dantur duo menses à tempore latæ sententiæ, ex *Ordin. dict. titul. 78. & titul. 95. §. 3.* ubi declarat procedere in revisionibus, quæ petuntur ex gratia, nisi sit impedita, quia computabuntur ab eo tempore, quo lata est sententia in impedimentis objectis, & in sententiis latis in Senatu Indiarum

alli-

assignatur biennium ad revisionem postulandam, ut patet ex verbis illius, ibi:

12 E para que as demandas hajaõ fim, & os vencedores naõ estejaõ sempre duvidosos de seu direito, mandamos que as revistas, que por especial graça se requerem, as peçaõ, & requeiraõ até dous mezes contados do dia que as sentenças foraõ publicadas, & sendo alguma sentença embargada, se contarão os ditos dous mezes do dia da publicação da sentença que se deu sobre os embargos; & sendo as sentenças dadas na Relação da India, as petições da revista se apresentarão no Desembargo do Paço dentro de dous annos, & naõ as pedindo no dito tempo, naõ lhe serão outorgadas, nem suas petições recebidas, & allegando as partes algumas razões; por que pareça que devem ser admittidas taes petições, dar senos-ha disso conta para mandarmos o que nos parecer. Alvar. Valasc. d. consult. 51. n. 32.

13 Quanvis jure ordinario tempus duorum mensium ad petendas revisiones contra sententias latas in Regno sit statutum, & biennium ad alias latas in Senatu Indiarum; tamen etiam elapso hoc termino, & data causa, poterunt supplicationes fieri, & admitti tam per Regem, quàm per Senatores Palatii; quod probatur ex eorum Regimine lib. 1. Ordinationis in nov. fol. 288. §. 32. quod poterit procedere respectu minorum, vel aliorum, qui restitutionis auxilio utuntur, quia restitutionis beneficio admitti poterunt eorum supplicationes oblatae post illud tempus, ut per multa fundamenta docet Peres d. L. 42. Ordinament. verbo, dentro de otros vinte dias fol. 294. & Azeved. ad L. 1. n. 10. tit. 20. lib. 4. contra Avend. de secund. supplicat. num. 19. Valasc. d. n. 32. ad fin. vel ex aliis de quibus Gonçal. Soares d. cap. unic. num. 123.

15 Qui autem supplicare volunt, postulant in audientia ab actuariis sibi communicari processus, quod probatur in L. 2. tit. 5. part. 3. Extravagant. & Ordin. d. tit. 95. §. 14. ibi: E quando as partes quizerem fazer petição de revista,

pedirão para isso os feytos findos em audientia, & os Escrivaens lhos naõ darão som isso, & na audientia lhos mandarão dar, inda que a parte contraria o contrarie, & diga, & allegue que tem embargos. Et debent hujusmodi supplicationes esse subscriptæ per unum ex advocatis utriusque Senatus ex Ordin. d. tit. 95. §. 13. & in regimine Senatorum Palatii, tam in antiquo in L. 1. §. 139. tit. 4. part. 1. Extravag. quàm in regimine novo §. 36. ibi: E as ditas petições que se haõ de receber, serão assinadas por hum dos procuradores das ditas cazas, & de outra maneira as naõ receberão.

17 Quando sententiæ revidentur ex gratia Principis nihil probandum est exterius, sed per adducta in actis, ut docent Rebuff. in dict. præfation. num. 80. Peres dicto loco, fol. 292. versic. est tamen dubium, Azeved. L. 2. tit. 20. lib. 4. Andr. Gayl. lib. 1. practicarum observation. cap. 154. numer. 2. dicens in revisione non habere locum L. per hanc Cod. de temporib. appellation. quod si petatur per viam justitiæ, poterunt probare causas adductas, ex Ordin. dict. tit. 78. §. ultim. & d. tit. 95. §. fin. ibi: E quanto ás outras revistas que naõ saõ por especial graça, poderão as partes allegar, & provar as causas por que lhes foy concedida a revista, & sejaõ sobre isso ouvidas em seu direito. Poterunt tamen facere allegationes juris, etiam ubi petuntur ex gratia, ex §. 7. illius Ordin. nam rationes juris semper admittuntur, ex traditis per Andr. Gayl. lib. 1. practicar. observation. cap. 107. num. 13. & possunt Judices alia expedire pro decisione causæ, quæ jubetur revideri, de quibus in eodem §. 7.

20 Casus autem, in quibus de jure Castellæ denegantur revisiones, profsequuntur Avend. de secunda supplication. à n. 6. & Monteroso in 5. tractatu cap. 7. de supplicat. à num. 2. & apud nos ponit dict. L. 1. tit. 4. §. 114. & sequentib. p. 1. Extravagant. Ordin. d. tit. 95. §. 8. & seqq. & in regimine novo Senatorum Palatii à §. 32. Alvar. Valasc. d. consult. 51. à

num. 33. *Cabed. dec. 63. à num. 3. in 2. p.*
& vide eundem *Aresto 42. eadem part. 2.*
Rebuff. d. præfat. à num. 44.

21 In sententiis autem definitivis latis in Senatu Portugallensi non admittuntur supplicationes, ex *Ordin. d. tit. 95. §. 8.* quando de prima instantia ad eum deferuntur processus, & inde ad Senatum supplicationis per gravamen, ubi etiam fuerint iudicati, si non excedant summam centum millium numerum regalium in bonis immobilibus, & summam centum quinquaginta in bonis mobilibus ejusdem monetæ, licet supplicationes offerantur intra duos menses, & allegent pro se habere aliqua vota; & est ratio; quia quando processus sunt iudicati in tribus instantiis, videtur quod iura partium fuerunt examinata prout expediebat; quod procedit si sententiæ utriusque Senatus sint conformes, licet vota fuerunt varia, & ad hunc effectum jubet quod sententia iudicis, & auditoris reputentur pro una instantia.

22 Quod si excedant dictas summas, poterunt fieri, & offerri dictæ supplicationes infra duos menses, quod probatur ex *regimine Senatorum Palatii §. 116. & in novo regimine §. 34.* summa autem illa inclusivè, vel exclusivè debet intelligi attento tempore, quo iudicium cœpit, licet postea valor creverit, ex *Bald. & Angel. L. si idem §. ultim. ff. de jurisdiction. omnium iudic. Avend. de secunda supplication. num. 15. & in eodem §. 8. ad fin.* deciditur, quod non conceduntur revisiones, si latæ sint tres sententiæ conformes in quacumque quantitate, & licet supplicans dicat se habuisse in causa aliquas deliberationes pro se: & antequam agatur de concessione revisionis, pars facit supplicationem, in qua allegat omnia, quæ faciunt ad suum intentum in jure, & in factò, & offert Senatoribus Palatii, & de ea jubetur alteri parti, ut respondeat, & cum sua responsione, si putent partes conquerentes esse gravatas, committunt duobus Senatoribus, ut informent, an casus sit revisionis, ut habetur in *dict. §. 34. versic. as quæes peti-*

coens, & eundem stylum de communicando processu parti adversæ, docet *Andreas Gayl. dicta observ. 154. n. 2.*

Additur in §. 9. in *dicta Ordin. tit. 95. §. 9. in novis*, quod non admittatur supplicatio ad revidendum, si semel denegata fuerit, vel casus sit iudicatus, ut videre est ex verbis illius, ibi: *E bem assim naõ se tomará petição de revista, depois de huma vez ser denegada, ou julgado o caso della em Rellação, ou depois de eu mandar que a tal petição se naõ admitta.* Quod etiam de jure probatur ex *L. si quis, Cod. de precib. Imperatori offerend. Doct. in cap. ex litteris, de in integrum restitut. Aufser. ad Capell. Tolosan. quest. 479. Rebuff. in d. præfation. num. 43. Andr. Gayl. lib. 1. practic. cap. 155. num. 3.* Quævis si Princeps velit, possit rursus concedere, quia hoc est ei voluntarium. *Bald. L. fin. Codic. de legib. Rebuff. d. loco, numer. 44. & 45. Alvar. Valasc. d. consult. 51. numer. 49.* ubi magistraliter docet, quando censeatur revisio semel denegata, adde *Cabed. d. dec. 12. à numer. 7.* quod intelligit *Rebuff. d. num. 44.* respectu partis, quæ supplicavit, & succubuit, non autem alterius partis, quæ victa est in revisione, quæ supplicare potest, ex *Guid. dec. 345. & consil. 139. col. 2.* quod tamen in nostra Lusitania non admittitur ex *Cabed. dec. 12. num. 29.* & vide in hac materia *Theaur. dec. 246.*

Adde etiam quod in processibus qui de prima instantia deferuntur, ad aliquem ex Senatibus per appellationem, vel gravamen, in quibus non dantur nisi duæ instantiæ, vel qui finiuntur de prima instantia, in quolibet eorum, veluti in causis, quæ iudicantur in iudiciis Coronæ, vel patrimonii Regis, vel per Senatores datos ex speciali commissione usque ad summam in bonis immobilibus 60. millium numerum regalium, & in bonis mobilibus usque ad summam centum millium numerum regalium, possunt fieri supplicationes ut probat *Ordin. d. tit. 95. §. 11. & in regimine tam antiquo Senatorum Palatii §. 117.*
quàm

ALLEGATIO XC.

341

quam in novo §. 34. & potest etiam Princeps concedere revisionem, quando sententia, fuisse suspectum ex tali suspitione, quæ ei sufficiat, ut jubeat revideri, ex *Ordin. d. tit. 78. & tit. 95. §. 2.*

29 An autem habeat locum in sententiis habentibus vim definitivæ, vide per *Alvar. Valasc. dict. consult. 55. & Andr. Gayl. dict. cap. 155. num. 5.* ubi apud eundem de sententiis interlocutoriis, quæ habent damnum irreparabile: effectus autem supplicationis transit ad hæredes, & contra hæredes activè, & passivè, *L. 1. Cod. quando libell. Princip. oblatu, Rebuff. in dicta supplicat. num. 97.* & informationes, quas præstant Senatores, quibus commissa est revisio, expediuntur per deliberationes, & licet Senator, qui deliberationem fecit, moriatur antequam secundus Senator deliberet, non annullatur deliberatio mortui, ex *Cabed. dec. 10. num. 7. & 8. in 1. part.* nec si pendentibus deliberationibus moriatur aliqua ex partibus, requiritur habilitatio hæredum. *Cabed. Aresto 16. in 2. p.*

30 Rursus deciditur in hac regula 27. quod si supplicationem facit ad obtinendam, revisionem tenentur deponere in manu receptoris Cancellariæ triginta aureos in auro, quod postea auctum est ad sexaginta aureos, ex utraque *Ordin. titul. 78. & titul. 95. §. 12.* & ex utroque *regimine antiquo §. 120. & novo §. 37.* & apud Gallos deponitur summa 250. librarum, ex *Rebuff. in dict. præfation n. 58. & 59.* In Camera Imperii deponitur quantitas, quæ ex magnitudine actorum, & gravitate causæ pro arbitrio revisorum constituitur, *Andr. Gayl. practicarum observ. dict. cap. 154. numer. 2.* apud Castellanos mille, & quingentæ duplæ pro secunda supplicatione, ex *L. 1. titul. 20. lib. 4. novæ collect.* quod limitatur in paupere, & relinquitur arbitrio Regis, quantum debeat deponere, vel relevari, ex *Ordin. d. tit. 78. & titul. 95. §. 2.* apud Gallos etiam in hac materia circa cautionem habetur ratio paupertatis, ex *Rebuff. de supplicat. artic. 5.*

glossa unic. vers. quæro pone: & in Camera Imperiali, ex Gayl. d. observat. 154. num. 4. dicente, quod in corporis poenam afflictivam convertitur, & quod ita fuit executum in paupere quodam, qui temerè revisionem impetravit. Item & apud Hispanos habetur ratio paupertatis, ex *Azeved. d. L. 1. titul. 20. n. 11. lib. 4.*

Et illa depositio debet præcedere antequam revisio concedatur, est enim de forma actus, ex *Afflict. dec. 355. numer. 5. & 6. Gayl. dicta observat. 154. num. 1. ad finem,* & probatur ex *Ordin. d. titul. 78. §. 2. & d. titul. 95. §. 2. ibi: E as partes a que cõcedermos revista por qualquer modo que seja, por à sessenta cruzados, ou sua justa valia em mão do recebedor da Chancellaria da Corte, de que apresentará conbecimento em forma feito pelo Escrivaõ della, & assinado por ambos, em que se declare como ficaõ carregados sobre o dito recebedor em receita, o qual conbecimento entregará ao Desembragador que tiver o feyto, antes de lhe dar a portaria por onde se ha de fazer a provizaõ para se rever o feito, ao qual se ajuntará o dito conbecimento, & com elle se lhe dará a dita portaria: idem probatur ex *regimine antiquo §. 120. & regimine novo §. 37.**

33 Hæc autem cautio amittitur in totum, vel in parte, si quis revisionem impetravit, & in ea succumbat in toto, vel in parte, de jure Regni Lusitani, in *Ord. d. tit. 78. & titul. 95. dict. §. 2. ibi: E achandose pelos Juizes da revista, que o impetrante foy em todo aggravado, mandarlhebaõ tornar os ditos sessenta cruzados, & se a sentença for revogada em parte, mandarlhebaõ tornar outra tanta parte delles, quanta montar na parte da sentença que for revogada.* Idem probatur in dicto *regimine,* & quid apud Gallos, & Hispanos vide per *Rebuff. dict. præfat. numer. 60. Gonçal. Soares d. cap. unic. à num. 131.*

Ultimo deducitur ex hac regula, quod hujusmodi cautiones depositæ in manu receptoris Cancellariæ, non ca-

dunt in commodum publicani, seu conductoris, sed asservantur Regi. Cæterum de jure noviori est ordinatum, quod quando amittuntur, cedunt in utilitatem Senatorum, qui judices fuerunt revisionis, & si defunctus est, applicatur pars sui obveniens hæredibus ejus, ex *Ord. dict. §. 2. versic. E achando*, ibi: *E achando que não foy aggravado em parte alguma, lbe não tornarão nada dos ditos sessenta cruzados, os quaes queremos que hajaõ os Dezembargadores que derem a sentença de que se pedio a revista, se vivos forem, & sendo algum delles morto, se dará a seus herdeiros, & o Regedor com os Dezembargadores que nella forem, determinarão quanta parte se applicará aos ditos Dezembargadores, quando a sentença for revogada em parte, & quanta se deve tornar á parte que pedio a revista.*

36 In tertiam partem hujus cautionis contribuit Advocatus, qui supplicationi subscripsit, quam si pars ab eo repetere non vult, vel remittat, sollicitator, vel eo deficiente, quilibet alius de populo eam persequi, & exigere potest, ex qua ipsi dimidia, & captivorum redemptioni alia dimidia applicatur, & per hæc manet hæc regula 24. exornata. Cætera de revisione, vide apud Doctores citatos.

ALLEGATIO XCI.

In qua agitur de regula 25.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 25.
- 2 Jura solita solvi in Cancellariis non solvuntur rursus de Chartis, in quibus corrigitur error datus in primis.
- 3 Ad Cancellarios Curiarum pertinet attendere contra errores, & defectus scripturarum, quæ per eos expediuntur.
- 4 Quando hæc emendatio postulanda sit, & quid iudex faciet, & n. 5.

In regula 25. sic disponitur: *Se acou-
tecer que algum tire carta da nossa
Chancellaria, & pagar os direitos del-
la, & depois for achado q a carta vai er-
rada em alguma cousa, & a tornoõ a fazer
outra vez não pagará outra Chancel-
ria: & isto se entenderá não passando ma-
is tempo depois que a primeira carta for
passada pela Chancellaria, q em quanto a
parte que a tirar possa ir á terra para on-
de a carta vay derengada, & possa tornar,
& requerer que lbe correjaõ o tal erro:*
nota ex hac regul. 25. quod jura soluta
in Cancellariis non solvuntur rursus de
chartis per eam transeuntibus, sive ex-
peditis, si inveniatur in illis error, quod
debet corrigi: quia error officialium non
debet partibus nocere, ex *L. illicitas, §.
veritas, ff. de offic. presid. L. si librarius
97. ff. de regul. jur. Roman. cons. 170. nu-
mer. 3.* docet multa *Bertachin. in 2 part.
sui repertorii, verbo, error notarii, Re-
buff. in praxi titulo de dispensat. ration.
etatis, verbo, post pontificales, num. 2. &
in lib. 5. commun. opin. titul. 11. num. 37.*
& in dubio magis præsumitur error, quam
falsitas, *Bart. in L. quoties, §. 1. numer.
3. ff. de hæred. instituen. idem Bart. n. 7.*
& latè *Dec. L. si librarius, latè Mascard.
de probat. lib. 2. concl. 644.*

Et ad Cancellarios Curiarum nostri
Regni attendere contra errores, & de-
fectus scripturarum pertinet, quæ per
eos expediri debent, ex *Ordinat. lib. 1. tit.
2. in princip. & titul. 4. §. 1.* & si in illis
errores inveniunt culpa officialium, de-
bent jubere alias fieri, & quod notarius,
qui erravit, restituat parti pecuniam,
quam ab ea accepit, ut probat *Ordin. d.
titul. 2. §. 5. & tit. 4. §. 2. & tit. 35. §. 6.*
& sic ubi erratur, non vitiatur actus, sed
reficitur charta, in qua error commissus
est: *Rebuff. de nominat. quest. 9. num. 6.
vers. quæro, Bertach. ubi supra.*

Hanc autem emendationem potest
pars postulare ad effectum, ne alia jura
in Cancellaria solvat dum transit tantum
temporis spatium, donec possit ad mu-
nicipium suum accedere, & redire, quod

arbitrio iudicis subicitur, ex *L. continuus* 127. §. *cum ita*, ff. *de verb. obligat.* *L. 2. §. si non quod dicimus*, ff. *si quis cautionibus*, *Tiraq. lib. 1. retract.* §. 22. *gl. 2. num. 1. ad fin.* & *Menoch. de arbitr. lib. 1. quest. 11.*

ALLEGATIO XCII.

In qua agitur de regula 26.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 26.
- 2 Ad Cancellarium maiorem spectat decidere quantum sit solvendum in Cancellaria cum Senatoribus ordinatis.
- 3 Quid in dubiis occurrentibus in Senatu Supplicationis, vel Portugall.
- 4 Quando casus non est decifus per legem propriam, potest decidi per leges in simili.

IN regula 26. sic habetur: *Se alguma carta vier á Chancellaria que não seja taxada, & se duvidar na paga della, fique em alvedrio, & juizo do Chanceller mór, & Escrivão da Chancellaria determinarem o que lhes parecer que se della deve pagar, havendo respeito ao que se paga de outras semelhantes a ella, que sejaõ contbeudas na taxa.* Nota ex hac regula primò, quòd in his chartis, quæ expediendæ sunt per Cancellariam, in quibus non est taxata certa quantitas, relinquitur arbitrio maioris Cancellarii illam determinare; & est ratio; quia in his, quæ non habent certam determinationem, relinquuntur arbitrio iudicis, *L. 1. ad finem*, ff. *de jure deliberand. cap. penultimo*, & *ibi gloss. 2. de tempor. ordinat.*

2 Secundò nota, quòd ad Cancellarium maiorem spectat decidere quantum sit solvendum in Cancellaria de chartis, & diplomatibus, non tamen cum scriba illius, sicut in regula continetur, sed cum alii Senatoribus nominatis á Rege remota appellatione, & gravamine, ex *Ordin. lib. 1. titul. 2. §. 10. in antiq.* &

lib. 1. tit. 2. §. 11. in novis, ibi: *O Chanceller mór determinarã quaesquer duvidas que sobrevierem sobre o que se deve pagar da Chancellaria de quaesquer cartas, ou alvarás que por ella passarem, com os Dezembargadores que nós para isso ordenarmos, sem appellação, nem aggravo; & in novis idem deciditur in tit. 19. §. 2.*

In Senatu autem Supplicationis quoniam hujusmodi dubia occurrunt inter receptorem, & partem, Cancellarius illius ea decedit cum Senatoribus à Rectore datis, ex *L. 1. §. 7. titul. 2. part. 1. Extravag. Ordin. lib. 1. tit. 4. §. 7. & tit. 20. in princip.* & quoniam occurrunt in Senatu Portugallenti ad ejus Cancellarium pertinet ea decernere cum Senatoribus, ex *Ordin. lib. 1. tit. 36. §. 8.* & idem erat in Senatu civilium causarum, ex *Ord. lib. 1. tit. 29. §. 11. in antiquis.*

Tertiò nota, quòd quando casus, de quo agitur, non est decifus per legem propriam, potest decidi per leges in simili procedendo de similibus ad similia, ex *L. non. possunt 11. ff. de legibus*, ibi: *Non possunt omnes articuli sigillatim, aut legibus, aut Senatusconsultis comprehendi, sed cum in aliqua causa sententia eorũ manifesta, est, is, qui jurisdictione potest ad similia procedere, atque ita jus dicere debet; & in L. seq. inquit Ulpian. Nam (ut Pædus ait) quoties lege aliquid unum, vel alterum introductum est, bona occasio est, cæteraque tendunt ad eandem utilitatem, vel interpretatione, vel certa jurisdictione suppleri.* *Ordin. lib. 3. tit. 25. §. 5. in fine, & titul. 69. ad fin. princip. in novis.* De materia vide *Fabrum lib. 5. orator. institut. cap. 11. Everard. loco à simili, Menoch. de arbitr. lib. 2. centuria 1. casu 84.* ubi explicat quando dicatur casus similis, ut inde argumentum à simili deducatur, & per *Camil. Gallin. lib. 5. de verbor. signific. cap. 16. Alphons. Modit. §. lex est. dub. 56.*

ALLEGATIO XCIII.

In qua agitur de regulis Cancellar. 27. usque ad regulam 94.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de regula 27. & 28.
- 2 Agitur de regula 29. usque ad regulam 32.
- 3 Agitur de regula 33. usque ad regulam 39.
- 4 Agitur de regula 41. usque ad regulam 93.
- 5 Agitur de regula 94.
- 6 Circa Advocatos, qui admittuntur in Curia Portug.

Regula sequens 27. excusat Regiam, filios, & nepotes à solvendis juribus in Cancellaria, tam de chartis, quæ ad eos pertinent, quàm de donationibus de novo factis, vel confirmatis. Regula 28. excusat à juribus Cancellariæ solvendis chartas concessas per eleemosynam, declarando in illis, quod fiunt per eleemosynam, & sic nec decimam tenentur solvere de sententiis condemnatoriis, qui habent privilegium, ne solvant relevium, ut habebant Monasterium Sanctæ Crucis Conimbricensis, & aliæ personæ etiam sæculares, ut per *Cabed. dec. 17. n. 16. in 1. p.*

2 Regula 29. excusat à juribus Cancellariæ chartas pertinentes ad Cappellas Regis Alphonfi, & dominæ Beatricis ejus conjugis. Regula 30 excusat à juribus Cancellariæ solvendis chartas, & sententias pauperum carceratorum, qui adeo pauperes se esse docuerint coram Cancellario maiori, quod non habeant facultates unde illa jura solvant. In regula 51. jubetur, quod in tribus diebus Martis, Jovis, & Saturni chartæ expediuntur per Cancellariam, quod aliquando mutatur. In regula 32. agitur de officio apparitoris. & quod in dictis diebus, in quibus chartæ debeant per Can-

cellarias expediri, accedat ad domum Cancellarii ad sigillandas chartas, & postquam sigillatæ fuerint, immittat eas in sacculum lineum sigillatum, & deferat recta via ad domum, ubi fit Cancellaria, ubi tradendæ sunt partibus præsentente receptore.

In regula 33. conceditur, quod ex qualibet Cancellaria assumantur 40. numi regales ad unam gaiosam ex consuetudine antiqua, ex juribus gabellarii, quando Cancellaria fuerit conducta, vel ex juribus pertinentibus ad Regem, quando non fuerit conducta. In regula 34. & 35. agitur de juribus, quæ Cancellarius debet habere de chartis remissionum, & de donationibus, & privilegiis, quibus sigillum imponitur. In regula 36. 37. & 38. agitur de juribus, quæ scriba Cancellariæ debet percipere. In regula 39. agitur de salario, quod potest apparitor Cancellariæ percipere de chartis officiorum, & juramenti, quæ transeunt per Cancellariam.

In regula 41. excusantur carcerati pauperes à solutione jurium in Cancellaria, constituto per certitudinem misericordiae quod non habent unde solvant. In regula 42. usque ad regulam 62. agitur de chartis, de quibus in Cancellaria solvuntur decem numi regales. In regula 63. usque ad regulam 82. agitur de chartis, de quibus in Cancellaria solvuntur 20. numi regales. In regula 83. usque ad regulam 93. agitur de chartis, de quibus solvuntur in Cancellaria 30. numi regales.

In regula 94. jubetur, quod de charta procuratoris in Curia, & Senatu Supplicationis, vel civilis, solvatur dimidia libre argenti, quod in Senatu Portugalensi non est in usu, nam juris periti, qui peractis cursibus ad advocacionem in eo exercitandam accedant, non solvunt tale tributum, & solebant examen subire in Senatu coram Governatore, & Senatoribus, ex *Ordinat. lib. 1. titul. 38. in princip. in antiq.* Sed hodie ex *nova Ordin. lib. 1. titul. 48. §. 2.* admittuntur sine eo examine. In regula 95. jubentur solvi

ALLEGATIO XCIII. & XCIV.

345

solvi 200. numi regales de charta remissionis, vel relevaminis exilii: & in regula 96. jubentur solvi 400. numi regales de charta signata per Regem, Rectorem, vel Governatorem, dum ad hoc potestatem habent, ad hoc, ut data fidejussione ne carceretur delinquens, & liber à carcere se defendat à crimine objecto, & si dicat quod existens in carcere, & præstando fidejussione dimittatur de carcere, & liber ab eo liberetur, jubentur solvi 500. numi regales, in regula 97. & si dicat, quod solutus à carcere, & sine fidejussione se defendat usquequo faciat suam defensionem, jubentur solvi 600. muni regales in regula 98.

ALLEGATIO XCIV.

In qua agitur de Scribis Cancellariæ, ne sententias per eam transeuntes registrent ad longum, sed tantum verbum condemnationis, & quod ex tali non exigant aliquid à partibus condemnatis.

SUMMARIUM.

- 1 Agitur de capitulo Comitiorum Regis Joannis III. & n. 2.
- 2 Inde orta est provisio inserta inter regulas Cancellariæ, qua prohibitum est scribis illius sententias registrare, & quod ex illis verbum condemnationis tantum desumant.
- 4 Generale est, quod Tabelliones, & Scribæ salarium non recipiant de diligentis quas faciunt de chartis, & sententiis ad Regem pertinentibus.

IN Comitibus, vulgo, Cortes, habitis in tempore Regis Joannis III. in oppido de Torres novas, anno salutis 1525. & postea in urbe Eborensi 1535. inter alia capitula, quæ ex parte populi illi oblata fuerunt, illud est, quod continetur in cap. 129. *Item, senhor, o voffo povo recebe grande oppressão dos Escrivaens da Chancellaria, que levaõ tanto*

dos registos das sentenças, alvarás, & cartas em que ha dizima (nos quaes registos não escrevem senão duas, ou tres regras) como do feito das ditas sentenças, cartas, & alvarás, & carregão todo o dito registo sobre a parte condemnada. Pedem a V. Alteza baja por bem, que dos registos não levem mais que dez reis, porque as regras não lhês monta da tal escritura hum real, & que os ditos dez reis se levem á custa dos rendeiros da Chancellaria, por redundar em seu proveito, & que as dizimas das ditas sentenças se arrecadem dentro nos cinco annos primeiros, segundo o capitulo de Cortes, & passados, se não passão mais arrecadar.

Ad hanc postulationem responsum est: *Pelas Ordenações no primeiro livro, titulo do Escrivão da Chancellaria da Corte, he declarado, que as sentenças se não registem; & quanto ás verbas que os Escrivaens da Chancellaria tiraõ das sentenças em que ha dizimas, não está provido que possaõ levar couza alguma á custa das partes, & por isso não podem levar couza alguma dos taes registos, & verbas: & quando as dizimas das sentenças se arrecadarẽ nos cinco annos, está bem provido pelo Regimento da Chancellaria, & por tanto he estuso dar outra provisão ácerca do que neste capitulo me pedis.*

Et hinc originem sumpsit quædam provisio inserta inter regulas Cancellariæ facta per præfatum Regem 19. Novembr. 1536. ubi jussit, quod scriba Cancellariæ non registasset amplius sententias, & quod ex illa, de qua verbum desumendum est ad exigendam decimam, desumat tantum verbum condemnationis, de quo nullum salarium à partibus percipiat, quia illud verbum nesumitur ad exactionem patrimonii Regii ad quod partes non tenentur.

Et est generale, quod & tabellio, & alii scribæ nullum salarium percipiunt ex diligentis, & scripturis, quas faciunt in executionem chartarum, & sententiarum ad Regem pertinentium ex antiqua consuetudine hujus Regni, & ita

de

determinavit præfatus Rex Joannes III. per legem suam, de qua in *L. 1. tit. 22. part. 1. Extravag. factam 1. Decēbr. 1528.* & approbavit *Ordin. nova lib. 1. tit. 24. §. 28. 29. & 30.*

ALLEGATIO XCV.

In qua agitur an debeat decima de condemnatione expensarum in processibus criminalibus, in quibus accusatio facta est pro parte justitiæ, & an promotores, & procuratores Regii possint condemnari in expensis.

SUMMARIUM.

- 1 *Agitur de dubio orto inter Cancellarium Senatus Supplicationis, & scribam illius, super quo facta fuit provisio.*
- 2 *Multi sunt casus, in quibus proceditur contra delinquentes pro parte justitiæ.*
- 3 *Non procedit, quando ultra culpam inquisitionis adjungitur eadem culpa deducta in querelam.*
- Ibid. *Multi sunt casus, in quibus proceditur per inquisitionem tam ad instantiam partis, quam pro parte justitiæ.*
- 4 *Si pars accusata per culpam deductam in inquisitionem, & querelam, absolvatur, potest pars adversa condemnari in expensis.*
- 5 *Promotores justitiæ secularis, qui delinquentes accusant in quibus ea locum habet, non condemnantur in expensis de jure Lusitano.*
- 6 *Quid decisum sit in Concilio Bracharensi Provinciali.*
- 7 *Limitatur nisi malitiosè agant.*
- 8 *Quando Regius procurator assistit parti, non excusatur pars à condemnatione expensarum.*
- Ibid. *Denuntiantes possunt etiam condemnari in expensis, si non probant denuntiationem, sicut qui querelavit.*
- 9 *Quando pars denuntians, vel querelatus condemnatur in expensis, solvetur decima.*

10 *In casibus omissis observatur jus commune.*

11 *Ubi accusatus pro parte justitiæ condemnatur in aliqua pœna, & in expensis, etiam de expensis solvet decimam.*

ORta fuit olim dubitatio inter Doctorem Petrum Georgium Cancellarium Senatus Supplicationis, & Petrum Gomez Scribam Cancellariæ, an ex condemnatione expensarum, & sumptuum facta in processibus criminalibus ventilatis pro parte promotoris justitiæ teneretur condemnatus solvere decimam; & proposito dubio coram Serenissimo Rege Joanne III. determinavit, quod non solveretur talis decima de dictis sumptibus, de quo fecit provisionem, quæ est inter regulas Cancellariæ, factam 10. Aprilis, anno salutis 1538. Eandem determinationem repetitam invenies in *L. unic. titul. 8. part. 2. Extravagant. & in nova Ordin. lib. 1. tit. 20. §. 4. ibi: E mandamos, q̄ quando algum for accusado pela justiça, & for absoluto, & que pague as custas de seu livramento, de taes custas se não pagar á dizima; & est limitatio ad regulas 1. 2. 3. & 4. quæ jubent, quod decimæ solvantur de sententiis latis per judices, de quibus illæ regulæ loquuntur.*

Et ad intellectum hujus provisionis, & legum suprascriptarum est sciendum, quod sunt multi casus in hoc Regno, in quibus proceditur contra delinquentes pro parte justitiæ, quando aliam partem non habent, & in his terminis, quando culpæ procedunt à sola inquisitione absque interventu querelæ, semper delinquens solvit expensas, licet mereatur absolvi, ex *Ordinat. antiqua lib. 3. titul. 51. §. ultim. & in nova Ordin. lib. 3. titul. 67. §. fin. ibi: E se algum for accusado por parte da justiça por devoça por qualquer caso de que contra elle não haja querela, & sem embargo de assim se mostrar contra elle, tanto pela devoça, que bastou para ser accusado pela justiça, se pelo que allegar, & mostrar de sua justiça for absoluto, sempre o Fulgador que o absol-*

absolver, porã na sentença, que o dito reo pague as custas de seu livramento.

3 Et ponderandum est, quod hæc Ordinatio non habebit locum, quando ultra culpam inquisitionis adjungitur etiam eadem culpa deducta in querelam, nam multi sunt casus; de quibus in hoc Regno potest assumi querela, de quibus in *Ordin. lib. 5. titul. 42. in princip. & §. 18. in antiquis; & lib. 5. titul. 117. in princip. in novis*, & multi sunt ex illis, de quibus potest inquiri, tam ad instantiam partis, quam pro parte justitiæ, de quibus in *Ordin. lib. 1. titul. 44. §. 1. in antiquis; & lib. 1. titul. 65. §. 31. in novis*, atque ideo si accusatus per culpam deductam in inquisitionem, & querelam absolvatur, cessabit eadem Ordinatio, & poterit pars, quæ querelam dedit, nec probavit, condemnari in expensis, ex *Ordin. lib. 5. titul. 43. in antiquis; & lib. 5. titul. 118. in novis*, licet nostri iudices criminales ad hæc non advertant, & malè observent, referentes magis ad arbitrium, quam ad juris censuram, quod dolendum est.

4 Nec omitto; quod apud Lusitanos promotores justitiæ sæcularis, qui delinquentes accusant in casibus, in quibus justitia locum habet; non condemnantur in expensis; quod idem observatur in Regno Franciæ, teste *Rebuff. 3. tom. ad leges Galliæ, titulo de expensis, articul. 1. glossa unic. num. 19. & 20. & in Concordant. in regula, Regium Advocatum, tit. de elect. derogat. in 15. privileg. & in Curiis Delphinatus testatur Guido Pap. dec. 269. idem testatur Ful. Clar. in practica crimin. quæst. 10. vers. sed nunquid; & Joann. Gutierrez. practica. lib. 3. q. 21. numer. 5. ubi numer. 4. reprobatur Gonz. Soar. in sua praxi, 5. part. tom. 1. cap. 2. ad fin. tenentem fiscalem condemnandum in expensis, si non probat crimina, cum *Salicet. L. ea quidem; numer. 28. Cod. de accusationib.**

6 Et in Concil. Provinciali Bracharensi, action. 2. cap. 9. disponitur: Si quis oblato libello adversus aliquem ab accusatione desistat, promotor, ad cujus offi-

cium pertinet eniti, ne dicta maneant impunita, causam usque ad finem prosequatur, recepta prius cautione ab accusatore de solvendis expensis; quod si illam dare recusaverit, nihilominus fiscalis causam promoveat, etsi Reus absolvatur, primus accusator in expensis damnatur.

7 Limitatur tamen, nisi calumniose agant, ex eodem Consilio Bracharensi, action. 2. cap. 8. ibi: Prohibet etiam sancta synodus sub pœna suspensionis, ne cujusquam nomen apud Vicarium deferat; nisi re prius cum illo communicata, & illius auctoritate. Quod si temeritate, vel odio, aut calumniæ studio aliquem accusasse deprehendatur, qui iudicis sententia absolvatur, promotorem, vel apparitorẽ judex non minus in expensis condemnabit, quam si privatus accusasset. Idem tenent *Ful. Clar. ubi supra; Salzedo ad pract. Bernard. Dias in pract. crimin. cap. 102. gloss. ultim. Boer. dec. 324. Prosper Farin. in lib. 1. titul. 2. de accusat. q. 16. n. 22. & 23.*

8 Quando tamen Regius procurator assistit alicui parti, non excusatur ea pars à condemnatione expensarum; si succumbat, ex *Ordin. lib. 1. titul. 12. §. 1. ad finem*, & idem tenet *Joann. Gutierrez d. quæst. 21. num. 4. versicul. si vero procurator*. Sic etiam denuntiantes; licet non accusent; possunt condemnari in expensis, si non probaverit denuntiationem; sicut condemnatur querelofus, si non probat crimen in querelam deductum *Ordin. lib. 5. titul. 118. §. ultim. Cabed. Aresto 52. 1. p.*

9 Et in his casibus si pars querelosa, vel denuntians condemnatur in expensis, licet causam prosequatur promotor, solvetur decima de tali condemnatione expensarum; quia regula procedit; ubi reus accusatus pro parte justitiæ absolvitur; & condemnatur in expensis; & ad alios casus diversos, in quibus non disposuit, non extendetur, & observabitur jus commune; *L. commodissime, ff. de liber. & posthum. L. si servum quis 70. §. prætor ait, ff. de acquirend. heredit.* Nec receditur à regula, nisi in casibus limi-

limitatis, Decius num. 6. & Cagnol. n. 21. in L. 1. ff. de regulis juris, Mascard. de probation. lib. 3. conclus. 1262. ubi vide, & ideo ubi Reus accusatur pro parte justitiæ fuerit condemnatus in aliqua poena, solvet decimam de expensis, quia dispositiones loquuntur, ubi absolvitur, & condemnatur in expensis, non in alio casu, in quo condemnatur in alia poena.

ALLEGATIO XCVI.

In qua agitur de materia suspicionum, quæ objiciuntur contra judices, & notarios.

SUMMARIUM.

- 1 Multæ sunt causæ, ex quibus quis recusatur.
- 2 Unde orta est causa recusandi.
- 3 Recusatio judicis est janua defensionis.
- 4 Non admittitur recusatio in Lusit. nisi in causa pendente.
- 5 Suspicio debet allegari ante litem contestatam.
- 6 Quid de jure Lusitani Regni.
- 7 Non recusatur judex, cui processus committitur, quando citatur ex causa ob quam recusans eum poterat citare, antequam processus illi fuisset commissus.
- 8 Agitur de Ordin. citata, & ostenditur discrepare à jure communi, secuta tamen opinione Bartoli.
- 9 Si judex judicatur est suspectus parti, & in eum consentiat, non potest eum amplius recusare, nisi eum de novo recuset ex causa de novo orta.
- 10 Judices, & scribæ executionis non possunt recusari.
- 11 Quæ sunt remedia, quibus executio exceditur.
- 12 Hoc factum est, ut executiones sententiarum citius abbrevientur.
- 13 An hoc procedat, sive recusatio intentetur ex parte condemnati, sive ex parte creditoris.
- 14 Resolvitur affirmativè in utroque.
- 15 Non admittitur recusatio contra calculatores patrimonii Regalis.
- Ibid. Alii tamen calculatores poterunt recusari.
- 16 Quid in aliis calculatoribus, & estimatoribus.
- 17 Quid agendum sit in modo recusandi.
- 18 Limitatur data causa recusandi, antequam fiat audientia.
- Ibid. Non admittetur apud Lusitan. opinio Rebuff. & Azeved.
- 19 Recusatio non admittitur nisi intimetur per partem, vel per ejus procuratorem specialem.
- 20 Limitatur in absente incauto, & sunt multa loca, vulgo, Cautos, quæ valent delinquentibus, ne pro delictis accusentur, dum sunt incauto, & n. 21.
- 22 Casus contingentia.
- 23 Libellus suspicionis debet esse scriptus per advocatum.
- 24 Sufficit, si causæ suspicionis subscribantur per advocatum.
- 25 Recusans debet in calce suspicionum nominare testes, ad eas probandas, nec alios poterit nominare.
- 26 Cognitio suspicionum, quæ intentantur Præsibus provincialibus, pertinet ad eorum Cancellarios.
- Ibid. Solent dicti Præsides impetrare alios judices suarum suspicionum.
- 27 Ad Cancellarium maiorem pertinet cognoscere de suspicionibus intentatis officialibus nominatis.
- Ibid. Ad Cancellarium Senatus Supplicationis pertinet cognoscere de suspicionibus objectis illius Senatoribus, & officialibus.
- Ibid. Ad Cancellarium Senatus Portugallensis pertinet cognoscere de suspicionibus objectis Senatoribus, & officialibus illius.
- Ibid. Ad eos spectat facere commissiones loco recusatorum, quos judicavit suspectos.
- Ibid. Ad Rectorem, vel ad Governatorem spectat facere commissiones loco suspecti, qui vel coram ipsis recusantur, vel agnovit suspicionem ante procedimentum.

ALLEGATIO XCVI.

349

28. Cancellarius maior non facit commissi-
sionē loco dos Vedores, quos vel judica-
verit suspectos, vel ipsi agnoscant, quia
Rex committit.
- 29 De suspicionibus objectis officialibus
urbis Portug. cognoscit iudex Cancel-
lariæ illius.
- Ibid. In aliis suspicionibus objectis judi-
cibus, qui non habent certos iudices ad
eas determinandas, assumuntur arbitri.
- 30 Quando iudex recusatus procedit ex
officio, ipse concurrat in eligendo arbi-
tros, qui cognoscant de recusatione.
- Ibid. Iudices foranei solent à Rege im-
petrare iudices, qui de suspicionibus
suis cognoscant.
- 31 Iudices suspicionum debent habere
intentum ne procedant.
- Ibid. Suspensiones contra scribas debent
semel allegari in principio causæ, &
in audientia, nisi pro causa, quæ ortum
habuit de novo.
- 32 Nisi actus sit talis, in quo sit necesse
recusare scribam ante adventum au-
dientie.
- 33 Contra decretum, in quo suspensiones
reprobantur, non admittitur exceptio.
- Ibid. Admittetur secunda recusatio, si or-
tum habeat de novo, nec sufficiet jura-
re, quod de novo obvenerit.
- 34 An contra Senatores, qui cum Can-
cellario assistunt in determinandis sus-
picionibus, possint allegari suspensiones.
- 35 In processu suspicionum dantur arti-
culi accumulativi.
- 36 Tenetur recusatus intra tres dies ad
suspensionum processum depositionem præ-
stare, aliter iudicatur suspectus.
- 37 An iudex, qui fuit productus in te-
stem, possit in causa illa recusari.
- 38 Cancellarii per se interrogant testes
datos in suspicionibus Senatorum, nec
committunt.
- 39 In suspicionibus objectis aliis officia-
libus possunt committere interrogati-
onem testium.
- 40 Iudices Cancellariæ, qui cognoscunt
de suspicionibus, possunt committere
testium examinationem.
- 41 Sic etiam Cancellarii, qui cognoscunt
de suspicionibus objectis Præsidibus
provincialibus, possunt committere te-
stium examinationem.
- 42 Non est danda dilatio ad producendos
testes coram aliis iudicibus insuspici-
onibus objectis Senatoribus.
- 43 Senator assistens determinationi cu-
juscumque processus, licet votum non
dederit, nec suam deliberationem posi-
tam, nec assumptam memoriam in eo,
non poterit recusari ad id, quod ulte-
rius accreverit.
- Ibid. Si suspicio ortum habuit antero-
rem, licet juret de novo venisse ad ejus
notitiam, si sciebat, vel rationem scien-
di habebat, quod ille Senator, quem re-
cusat, erat iudex in illo processu, non
potest eum recusare.
- Declaratur quod procedet quando litiga-
vit per se, vel per procuratorem, secus
si contra absentem sit processum per e-
dictum, dicto num. 43. 44. & 45.
- 46 Refertur conciliatio per Valascum
citata ad leges allegatas, & cessat
stante nova Ord.
- 47 Citatus personaliter, licet negligat
venire ad iudicium, equiparatur ei,
qui litigat per se, vel per procuratorem.
- 48 Quando iudex suspectus alicui, dica-
tur etiam suspectus suis consanguine-
is, & num. 49.
- 50 Quando Senator, vel iudex aliquis
sentit se suspectum, juramentumque de-
claraverit, tenetur intra triduum pro-
cessum tradere, aliàs tenetur parti ad
sumptus duplicatos ex retardatione.
- Ibid. Arguuntur iudices, qui facile, &
sine juramento suspensiones agnoscent,
ut se exonerent.
- 51 Contra procedimentum suspicionum
potest pars adversa allegare exceptio-
nes.
- 52 Dies dati ad determinandas suspi-
ciones sunt continui, nec possunt proro-
gari per quascumque exceptiones.
- 53 Dantur 30. dies recusanti, & inci-
piunt ab eo die, qui fuerint per nota-
rium actuati.
- Ibid. Non current ante actionem.
- Ibid. Debent suspensiones esse scriptæ per

- advocatum, ut currant dies dati.
 Ibid. Est lex rigorosissima, sed servanda.
 Ibid. Impedito non currit tempus, quoniam illud non poterit removere.
- 54 In eodem termino debent finire exceptiones.
- 55 Orta dissensione in Senatu Portugal, an dato impedimento dies possent prorogari; responsum fuit, quod non, per Senatores Palatii.
- 56 Dantur 15. dies ex beneficio restitutionis ultra 45. dies.
 Ibid. De jure Regni Lusitani, & numer. 59.
- 57 In Regno Castellæ negatur minoribus restitutio in suspicionibus.
- 58 In Regno Lusitano observatur jus commune, & admittuntur minores ad proponendas recusationes.
- 59 Declara, quod procedat in causis civilibus, non in criminalibus ad vindictam.
 Ibid. Non restituitur minor contra transactionem, nec contra confessionem factam in favorem accusati, nec adversus pacem de morte patris.
- 60 Quando suspensiones judicantur per arbitros, appellatur ad superiorem de jure communi.
 Ibid. De jure Regio, nec appellatur, nec aggravatur, nisi ubi iudex aliquis iudicatur suspectus.
 Ibid. Iudex iudicatus suspectus potest gravamen interponere, si habet interesse probabile.
- 61 Iudicibus datis ad cognoscendum de suspicionibus objectis scribis, datur potestas, appellatione, & gravamine remoto à sententia finali.
 Ibid. Ab interlocutoriis datur gravamen.
- 62 Datur declaratio ad Ord. citatam.
- 63 Suspicio aufert jurisdictionem à iudice recusato.
 Ibid. Ubi intentatur contra notarium, removetur, & datur alius de jure Regni.
- 64 Potest Iudex recusatus loco notarii recusati alii committere processum arbitrio suo, accedente voluntate litigantium.
- 65 Quando notarii recusantur, assumuntur tabelliones publici, & eis suspectis scribæ Camerarii Concilii, & his suspectis vocantur notarii proximioris loci.
- 66 Quando recusatus iudex non committitur, sed suspenditur ejus cursus, donec suspicio finaliter terminetur.
 Ibid. Si iudicatur suspectus, assumitur alius, vel ex arbitratu partium, vel ex commissione ejus, qui dare potest.
- 67 Quando recusatur tabellio, & processus committitur alii, ille scribit in eo, donec terminetur finali sententia.
 Ibid. Si iudicatur non esse suspectum, tenetur recusans solvere recusato sumptus duplicatos, & alterum scriptori.
- 68 Suspensiones sunt comprobandæ testibus, & aliis probationibus, non juramento partis.
 Ibid. Cancellarii tenetur intra 45. dies suspensiones finali sententia judicare, aliàs tenetur ad sumptus.
- 69 Iudex recusatus non potest amplius de causa cognoscere, donec suspicio finiatur aliàs processus ab eo factus est nullus.
- 70 Et tenetur parti in omni damno, & sumptibus.
- 71 Advertentia pro eo, qui agit de nullitate ex capite suspensionis objectæ.
- 72 Potest iudex recusari per tertium comparentem pro suo interesse.
- 73 Princeps potest removere causam suspensionis, & ea remota causam committere.

MUltæ sunt causæ, ex quibus iudices recusari possunt, quas congerunt glossa cap. accedens, ut lite non contest. Hostiens. de recus. §. quæ sunt, Joan. And. cap. legitima de appell. lib. 6. Specul. de offic. jud. de leg. superest videre, in lib. 1. sui speculi, Abb. cap. cum super à n. 30. de offic. deleg. Lanfranc. cap. quoniam contra, §. recusationes à n. 19. de prob. Aufrer. de recus. Francus cap. postremo à num. 6. de appellat. Marant. de ord.

ord. jud. 6. part. titul. de appell. à num. 27. usque ad num. 73. Rebuff. 3. tomo ad leges Gall. tit. de recus. Didac. Perez ad L. 1. tit. 5. lib. 3. Ordin. column. 953. Morla in 1. part. sui emporii, tit. de jurisd. omn. jud. à n. 173. Azeved. L. 1. tit. 16. lib. 4. novæ collect.

- 2 Orta est causa recusandi iudices, quia periculosum est sub suspecto iudice litigare, cap. quod autem 3. q. 5. in fin. cap. cum inter, de except. cap. secundo requiris de appell. & est inducta de jure positivo, quadam ratione naturali dictante, ex Rebuff. ubi supra de recusat. in præfat. n. 6. Perez d. loco, vers. secundo dubitatur, quo jure fuerit inventa, Morla loco citato, numer. 184. ad fin. & dicitur janua defensionis recusatio iudicis, Bald. cap. cum inter, de except. & est prima iudicii porta, Rebuff. de except. numer. 254. & in Regno Lusitano non potest allegari, nisi in causa pendente coram iudice recusato, quod fuit dispositum in quadam extravagante nuncupata, das suspeiçoens, e embargos, in §. quero, e mando ad fin. edita per Philippum I. anno salutis 1590. postquam hanc Coronam usurpavit, & repetita est in nova Ordin. lib. 3. titul. 21. §. 3. ibi: Mandamos que se não possa pôr suspeiçaõ a algũ Fulgador, senaõ em causa declarada, e que penda em juizo. Nec admittitur suspicio vaga, ex Avend. lib. 2. de legib. prætor. cap. 23. numer. 13. vers. Tertium Gerardus lib. 1. controversiar. forensium, dec. 99. quicquid Bart. ab eo allegatus consil. 105. numer. 5. tenebit posse iudicem recusari respectu futurarum litium per L. 1. Cod. si quacumque prædit. potest.
- 4

- 5 Regulariter suspicio debet allegari ante litem contestatam, L. apertissimi, Cod. de judic. gloss. verbo, protestata, in cap. pastoralis, de exceptionib. Lanfranc. dicto verbo, recusationes, num. 1. Rebuff. de recus. artic. 1. gloss. 1. Covarr. præct. question. cap. 26. numer. 2. Gonçal. Soares in sua præct. prima part. tom. 1. in 10. tempore, num. 18 & inter exceptiones illa est proponenda, quæ respicit iudicis

recusationem, ex gloss. cap. quoniam, verbo exceptiones, & in cap. exceptione, Uberr. de Bonacurso in sua præct. sub rubr. de recusation. vers. & quamquam, Gonçal. Soar. in 2. tom. sua præct. cap. 6. numer. 2. ubi citat Ordin. Lusitan. in antiq. lib. 3. titul. 37. §. 1. quod etiam probatur in Ordin. lib. 3. tit. 49. §. 1. in novis, ibi: A excepçaõ de suspeiçaõ se ha de allegar primeiro de todas, porque se o Reo deixasse de allegar, e allegasse outra excepçaõ dilatoria de foro, ou qualquer outra, não poderá em esse processo recusar o Juiz por suspeito. In Regno autem Castellæ vide L. 4. titul. 10. lib. 2. novæ collect. Covarr. præct. cap. 20. numer. 2. Gonçal. Soar. in sua præct. tom. 1. tẽpore 10. à n. 18. Azeved. L. 1. num. 13. & 14. titul. 16. lib. 4.

6 Adde quod in hoc Regno Lusitano habemus aliam Ordin. lib. 3. titul. 22. in antiquis, & titul. 21. in novis, ubi in e-jus princip. habetur: Se o Reo quizer recusar ao Juiz por suspeito, ponha logo a recusaçaõ antes que responda à demanda principal, porque se logo a não puzer não lhe será recebida depois que fizer algum acto porque pareça consentir nelle: salvo se houver a suspeiçaõ de novo, porque a suspeiçaõ que vem de novo se pode pôr em todo o tempo antes da sentença, não fazendo a parte depois que della teve noticia, algum acto, porque pareça haber consentido no Juiz. Quod etiam est dispositum de jure, L. non distinguemus 37. §. cum quidam ff. de arbitr. ubi notant Bart. Alber. Bald. & Fulgos. probatur in cap. insinuante, de offic. delegat. gloss. 3. cap. pastoralis de exception. gloss. verbo, recuset, in cap. statutum, §. cum autem de rescriptis, lib. 6. Paulus Paris. cons. 99. à numer. 26. lib. 3. Rebuff. dicta gloss. 1. numer. 2. Covarr. præct. cap. 26. num. 2. & ita declaranda est Ord. in eodem titul. 21. §. 2. & in dict. tit. 49. §. 1.

7 Cæterum non habet locum recusatio in casu, quo litigantes, postquam processus committuntur Senatoribus dicendi, eos faciunt citari pro causis,

quas poterant persequi, antequam scirent, quod illis processus dati erant, ut probatur in utraque *Ordin. titul. 22. §. 7. in antiquis, & titul. 21. §. 25. in novis* ibi: *Porque alguns litigantes, quando seus feitos vão a alguns Desembargadores, ou mandão citar, dizendo que lhes saõ em algumas obrigaçoens, e depois lhes intentão suspeição, allegando, que andão com elles em demanda, mandamos que sêdo as taes citaçoens por causas que as partes puderaõ demandar antes de se saber que o tal Fulgador era Juiz de seu feito, naõ lhes sejaõ recebiaas taes suspeiçãoens, e sem embargo dellas desembarguem os feitos.*

8 Rursus, nec habet locum recusatio in alio casu, de quo in *dict. Ordin. titul. 21. §. 26.* ibi: *E se alguma parte depois de trazer feito perante algum Fulgador, lhe disser, ou fizer alguma injuria, alem da pena que que nossas Ordenaçoens merecer o dito Fulgador fique, e seja Juiz de seu feito, como se a tal injuria lhe naõ dissera, ou fizera.* In quo *Ordin.* discrepat à jure communi, quo attento poterat iudex reculari, non obstante, quod causa inimicitiae procederet culpa, & facto recusantis, ut docent *Archid. cap. statutum, §. cum autem de rescript. lib. 6.* quem sequitur *Hip. L. 1. cum quis latrones, col. pen. ff. de quaestionibus, Ripa cap. 1. n. 14. de judic. Roland. consil. 24. n. 47. lib. 1. quos, & alios refert Menoch. lib. 1. de praesumpt. quaest. 84. n. 54. Rebuff. de recusat. articul. 9. gl. 1. à n. 11.* habet tamen *Ordin.* pro se opinionem *Bartol. dict. §. cum quidam*, cujus autoritas magna est, *Decian. respons. 51. n. 83. lib. 1.*

9 Item si aliquis iudex fuerit recusanti iudicatus suspectus, & pars recusans in eum postea consenserit, non poterit amplius recusari, nisi eum de novo recuset, & ex causa orta de novo, ex *Ord. dict. titul. 21. §. 27.* ibi: *E depois que hum Fulgador for julgado por suspeito, se a parte consentir nelle, naõ lhe poderã por suspeiçãoem outras causas, salvo vindaõ lhe com suspeição de nova causa.* Quod

etiam fuit dispositum in *Extravagante das suspeiçoens, e embargos §. 9.* incipit: *E hei por bem.*

Nec etiam possunt recusari iudices executionis, quia habent partes alia remedia, si excedant modum, ut dicit in *§. 28.* ibi: *E aos juizes da execuçaõ se naõ poderã vir com suspeição de qualquer qualidade que seja, porque excedendo elles o modo, tem as partes outros remedios de direito de que podem usar,* idem est respectu scribae executionis, qui non potest recusari eadem ratione, quia habent partes alia juris remedia, quibus se tueri possunt, ut habetur in *Ordin. titul. 23. §. fin. lib. 3. in novis, & utrumque dictum erat dispositum in d. Extravag. das suspeiçoens, e embargos §. 4.* incipit: *Hey por bem que ao Juiz, in quo deviat à jure communi, quo attento etiam hujusmodi executores poterant recusari ex gloss. verbo, debuiisset, in cap. novit. de appell. ubi Imol. Abb. & Franc. n. 7. Peres ad L. 4. titul. 8. lib. 3. fol. 1088. vers. dubitari.*

Quae autem sunt illa juris remedia vide in *L. ab executore cum gloss. & Doctorib. Cod. quorum appell. & in cap. ei qui §. ab executore 2. quaest. 6. cap. quoad consultationem dere jud. gloss. in cap. pastoralis, §. verum de re judicat. Rebuff. 1. tomo ad leges Gall. titul. de sentent. executorial. articul. 2. gloss. 14. & apud Lusitanos probatur in *Ordinat. antiqua titul. 6. & in Ordin. nova titul. 76. lib. 3.* hoc autem factum est, ut executiones sententiarum citius abbrevientur, nam experientia docuit, quod per recusationes inventas à partibus condemnatis differerentur, sicut & alia specialia favore executionis sunt inducta, ut probatur in *Ordinat. lib. 3. titul. 86. §. 1. §. 2. §. 3. §. 10. §. 17. ad finem, §. 20. 21. & §. 22.* ut etiam fuerat dispositum in *L. Dominica sub titul. das execuçoens, & in L. reformationis justitiae sub rubric. das execuçoens que haõ de fazer os Alcaldes, e Meirinhos:* interest enim Reipublicae sententias exequi propter auctoritatem rei iudicatae. *L. servo 65. §. cum pra-**

prætor, ff. ad Trebell. Rebuff. ad leges Gall. tit. de sentent. execut. in præfat. num. 20. & per hæc non practicabitur L. 9. titul. 2. part. 3. Extravag. quia correctæ est per Ordin. ubi supra, quæ deneget allegari suspiciones in causa executionis.

Non itidem omitto an recusatio in terminis supra tractatis denegetur tantum Reis condemnatis, an etiam victoribus, qui sententiarum suarum executionem prosequuntur, & videtur tantum habere locum respectu condemnatorum, contra quos est calumniæ præsumptio, quod ob dilatandam executionem executores recusant; tum quia illis conceduntur alia juris remedia contra excessum, si faciant executores in executione, & cessant hæc ex parte victorum, qui executionem instant, nam præsumendum est, quod executionem accelerabunt, ut commodo victoriæ fruantur, & cessante ratione legis, cessare debet ipsa dispositio L. adigere §. quãvis, ff. de jur. patron. cap. cum cessante de appell.

Cæterum non admitto hanc declarationem, quia Ordin. loquitur generaliter, & sine distinctione accipienda, & practicanda est, L. non distinguemus 37. in princip. ff. de arbitr. L. de pretio, ubi gloss. plures concordantes, ff. de public. in rem action. rursus, quia adhuc possunt dari eadem rationes, nam potest victor causam executiones protelare in vexationem executari. Rursus potest iudex, & notarius executionis modum excedere, à quo erit necessarium victori appellare, & aliis juris remediis uti ad impugnandum excessum, ideo non poterit, nec ipse victor recusationem intentare executoribus; & hæc est tutior opinio ad declarationem illius Ordin.

Pariter non admittitur recusatio contra calculatores patrimonii regalis, ex Ordin. dict. titul. 21. §. ultimo, ibi: Por quanto no tomar das contas de nossa fazenda naõ cabe suspeiçãõ, nem a bouve de antigamente, mandamos que no to-

mar dellas se naõ possa intentar suspeiçãõ alguma ao Contador mór, nem aos Contadores de nossos Contos. Quod statutum fuit per Serenissimum Regem Joannem III. ut refertur in L. 11. tit. 2. part. 3. Extravag. poterunt tamen recusari alii calculatores patrimonii Civitatis Ulissiponensis, & Provinciales, ex L. 10. dict. titul. 2. part. 3. Extravag. & ex Ord. lib. 3. titul. 22. §. 1. sicut etiam poterunt recusari calculatores sumptuum, ex Ordin. lib. 1. tit. 70. in princip. in antiq. & lib. 1. tit. 90. in novis, ibi: E sendo o Contador suspeito.

Et quid de jure in his calculatori- bus, & aliis æstimationibus, vide per Garciam de expens. cap. 24. n. 25. & num. 27. vers. quinimo, Ayora de partitionibus 11. part. cap. 4. à num. 19. Muñoz de Escobar. de ratiocin. cap. 8. à n. 13. Alvar. Valasc. de partitionib. cap. 9. à n. 17. sic etiam an Inquisitores hæreticæ pravitatis possint recusari, vendendi sunt Simancas de Cathol. inst. titul. 17. n. 51. Joann. Rojas de hæret. 2. part. à n. 435. & in singulari fidei 100. Bernard. Comensis in Lucerna Inquisitor. verbo, recusatio, §. 1. Ludov. à Paramo de ord. jud. Sancti Officii lib. 3. q. 4. à n. 54.

In modo autem proponendi disponebat Ordin. antiq. dict. titul. 22. §. 3. quod intentaretur prius verbo tenus, declarando causas, ex quibus intendit iudicem recusare, adeo quod si eas non declaret, non detur ei alius terminus ad illas proponendas, & iudex recusatus possit procedere in causa; quod si declaraverit, iudex jubeat ei quod eam probonat in scriptis usque ad primam audientiam: idem disponitur in nova Ordin. dict. titul. 21. §. 4. eo addito ut suspicionis causa prius intentetur in audientia, ut patet ibi: Quando alguma das partes tiver suspeiçãõ ao Fulgador, de velha loga intentar por palavra na audientia, declarando a causa porque o entẽde recusar, e naõ declarando logo, naõ lhe serã dado termo para isso, e o Fulgador irã com o feito por diante, e declarando por palavra, o Fulgador lhe mandarã que

venba comella até a primeira audiência por escrito. In eo, quod Ordinatio jubet causas recufationis adverbali statim cum iudex recufatur, deviat à iure, gloss. *L. apertiffimè*, Cod. de iud. Covar. practica. cap. 25. numer. 1. Rebuff. de recufatione artic. 9. gloss. 1. Azeved. dict. *L. 1. num. 11. tit. 16. lib. 4.*

18 Si tamen occurrant casus, in quibus oporteat iudicem recufare, antequam veniat tempus audientiae, vel qui expediantur extra audientiam, poterit recufari extra eam, & valebit recufatio, quia regulariter debet procedere actum, in quo recufatur, sicut etiam possumus recufare iudicem coram ordinario loci, vel coram honestis viris, & *Bald. d. L. apertiffimè, n. 3.* & ibi *Fason. num. 15. Azeved. L. 1. num. 10. tit. 18. lib. 4.* Adde quod stante ea Ordine, in qua iubetur, quod nisi declaretur causa recufationis quando iudex recufatur, non est ei dandus alius terminus. Non admittitur apud Lusitanos quorundam opinio, qui tenent dandum esse talem terminum procuratori recufantis ad habendum à domino mandatum speciale ad recufandum, & interim quod iudex procedere non debet in causa, ut videre est apud *Rebuff. de recufatione artic. 1. gloss. 1. num. 4.* dicentem sic fuisse iudicatum in Senatu Parisiensi, & *Azeved. dict. L. 1. n. 5. tit. 16.* affirmantem esse singulare, & notandum in practica.

19 Nam recufatio non debet admitti, nisi intimetur per partem, vel per ejus procuratorem speciale mandatum habentem, ut docent *Bart. L. si procurator ff. de condi. indeb. num. 7.* & ibi *Fason. à n. 5. Felin. cap. 1. num. 8. ut lite non contestat. Rebuff. d. gloss. 1. n. 1. Azeved. ubi supra, num. 4.* non tamen admittetur procurator ad allegandas causas suspicionis, quantumvis habeat speciale mandatum à domino in causis criminalibus, quando dominus est absens, & accusatur de crimine, in quo imponitur poena maior relegatione, ex *Ord. lib. 3. tit. 7. §. 3. vers. Porèm, in nov.*

ibi: *Porèm não poderão por procurador recufar o Fulgador que da causa conhecer, nem outros officiaes de justiça, mas poderão tal ausente, tendo justas causas de suspeição aos ditos Fulgadores, e officiaes, allegalas a nós por seu procurador para mandarmos nisso o que houvermos por bem; & rursus d. tit. 2. §. 5. ad fin.* ibi: *Porèm se se proceder por edito contra algum ausente poderá por suspeição ao Fulgador que a sentença deu, para annullar os actos, e sentenças contra elle em sua ausencia dada, o que poderá fazer em pessoa, mas não por procurador.*

20 Quod limitatur, nisi pabens in aliquo cauto, ad quod se recepit: sunt enim multa loca in hoc Regno, quæ vocantur vulgari nomine Coutos, & valent delinquentibus, ne pro criminibus accusentur, præterquam in quibusdam exceptis, de quibus in *Ordin. antiq. lib. 5. tit. 52.* & in *Ordin. nova lib. 5. tit. 123.* nam si fortè accusentur in partibus, possunt allegare per procuratorem exceptionem, quod est in tali cauto, & quod sibi valet in eo casu, & non potest pro eo accusari, & in iisdem terminis poterit per procuratorem speciale recufare iudicem, ex *Ordin. antiq. lib. 5. tit. 44. §. 9.* & ex *Ordin. nova lib. 5. tit. 126. §. 4.* ibi: *E porque muitas vezes se procede por editos contra ausentes, estando elles em alguns Coutos, ou Igrejas acoutados ao tempo que puzeraõ os editos, por os Fulgadores o não saberem, havemos por bem, q' enviando os accusados procurador para allegar que se não proceda contra elles, por assim estarem em os Coutos, ou Igrejas, e que he caso que lhes vale, sejaõ recibidos para allegar, e provar o que dito he sómente, e achando que assim he, cessará a accusação por editos.*

Rursus & ex *Ordin. d. tit. 7. §. 3. ad fin. lib. 3. in novis*, ibi: *E os que estiverem acoutados em algum Couto, ou Igreja, allegando seus procuradores que se não proceda contra elles por assim estarem em os ditos Coutos, ou Igrejas, e que he caso que lhes vale, poderão os ditos procuradores por suspeição aos Fulgadores, e officiaes*

ciões que dos taes casos conbecerem, para semente se não proceder conrra os ditos acoutados. Quæ declaratio addita est ad *Ord. antiquam lib. 3. titul. 7. §. E se algum for citado, & lib. 5. titul. 44. & ad L. 13. titul. 2. part. 3. das Extravagant.* & fuit justissima ea declaratio, nam cum Ordinatio permitat stanti in cauto allegare exceptionem illius, ne in absentia accusetur pro crimine, in quo cautum valet, debuit etiam permittere allegare exceptionem suspicionis judici, qui de exceptione cauti vult cognoscere; tum ex eo, quia suspicio debet allegari ante alias exceptiones dilatorias, ut supra deduximus; tum quia, alias erit gravosum illi, si litigaverit super meritis suæ exceptionis coram iudice suspecto, & ideo bene admittitur ad recusandum iudicem suspectum ex *regul. L. 2. ff. 2. de jurisd. omn. jud. cum aliis.*

22 Et in praxi mihi obvenit, nam dum essem advocatus cujusdam absentis, qui pro homicidio se contulit in cautum civitatis Bargantiæ, & accusaretur pro eo homicidio coram Præsidente criminali Senatus Portugallensis, eum recusavi allegando causas suspicionis in audientia. Ille me non audivit, quia putavit me non posse recusationem proponere in absentia, non obstante quod allegaverim dictam Ordinat. quæ permittit stanti in cauto suspicionem allegare, imò me increpavit. Cæterum de eo, & de non observantia Ordinat. allegatæ gravamen interposui ad Senatum per petitionem juxta terminos *Ordin. lib. 3. titul. 20. §. 46. in novis*, & obtinui, & processu in recusationibus, addendo articulum de Ordinatione allegata, & non observata, juxta terminos alterius *Ord. lib. 1. titul. 5. §. 4. in novis, deducta ab antiqua lib. 5. titul. 58. in princip.* ex quibus Præsides recusatus fuit iudicatus suspectus: in exceptione autem cauti amplius non fuit, quia clientulus meus se composuit cum partibus, & deinde se præsentavit, & allegavit suam defensionem, & condemnatus fuit in exilium ad annos quatuor in partes Africanas

de quibus deinde remissionem impetravit à Rege Philipo II.

23 Notandum est ex eadem *Ordin. tit. 21. §. 4.* Quod suspicionum libelli debent esse confecti per advocatum, ut patet ibi: *Feito por advogado, e de outra maneira lbe não será recebida, e não o fazendo a parte assim, vá o julgador pelo feito em diante, e valha seu procedimento.* Quod etiam fuit dispositum in *L. Dominica §. 32.* quia advocatus debet esse literatus, & advertit *Cabed. dec. 45. n. 8. in 1. part.* quicquid de jure teneat, *Azeved. L. 1. tit. 16. lib. 4. n. 3.*

24 Sufficiet tamen si advocatus causas suspicionis alio scribente dictet, & subscribat, & ita praxis observat, & ego pluries practicavi, nam paria sunt aliquid scribere, vel scriptis per alium se subscribere ex adductis per *Anton. Gabriel lib. 1. cominun. opinio. titul. de præsumpt. concl. 3. & Petr. Zened. Collectan. 71. n. ultimo, ad decretales*; & facit, quia regulariter partes in suspicionibus multa impertinentia, forsitan injuriola referebant contra iudicem recusatum, & ideo ut suspensiones honestius componantur, jubentur fieri per advocatos peritos; & idem effectus habetur, si advocatus libellum suspicionum perscribat, vel subscribat scriptis per alium, eo dictante.

25 Rursus oportet, quod in calce suspicionum libelli nominet recusans testes, per quos eas intendit probare, adeo quod alios postea nominare non poterit ex dicta *Ordinat. §. 4. vers. E vindo com ellas por escrito*, ibi: *Nomeará no fim dos artigos das ditas suspeiçoens as testemunhas, por que as entende provar, e não poderá depois nomear outras, e o Julgador as remeterá ao Juiz a que pertencer* Quod fuit dispositum per *Extravagantem das suspeiçoens §. 12. incipit: As partes serão obrigadas.*

26 Cognitio autem suspicionum, quæ intentantur Præsidibus, sive Correctoribus provincialibus, pertinet ad eorum Cancellarios, qui vocantur Chancelles da Correição, ex *Ordin. lib. 1. tit. 61.*

*in fine principii in novis, ibi: E será fu-
iz das suspeiçoens postas ao Corregedor;
& in §. 4. titul. 21. ibi: E sendo postas ao
Corregedor da Comarca, sejam levadas
ao Chanceler da Correição. Quod idem
disponerat Ordin. antiqua lib. 3. tit. 22.
§. 3. vers. e sendo; & est casus specialis,
in quo Cancellarius correctionis cognos-
cit de suspicionibus positis suo Corre-
ctori, & sunt hi Cancellarii scribæ cau-
satum, quæ ventilantur coram prædi-
ctis Correctoribus, licet habeant titulum
peculiarem sui officii in dicto titul. 61.
& in Ordin. antiqua lib. 1. titul. 43. So-
lent tamen Præsides provinciales im-
petrare per speciales provisiones alios
judices ad cognoscendum de suspicioni-
bus per partes sibi objectis, & si non
habuerint dictas provisiones, cognoscit
Cancellarias correctionis.*

27

Ad Cancellarium maiorem perti-
net cognoscere de suspicionibus inten-
tatis Senatoribus Palatii, Vedores da
Fazenda, & ejus Senatoribus, & omni-
bus aliis officialibus contentis in *Ordin.
antiq. lib. 1. titul. 2. & in L. 1. titul. 1. p. 1.
Extravag. Ordin. nova lib. 1. titul. 2. ut
habetur in §. 7. harum legum: ad Can-
cellarium Senatus Supplicationis perti-
net cognoscere de suspicionibus obje-
ctis Senatoribus, & officialibus ejus, ex
L. 1. §. 5. titul. 2. part. 1. Extravag. Ord.
lib. 1. titul. 4. §. 4. in novis: ad Cancel-
larium Senatus Portugallensis pertinet
cognoscere de suspicionibus objectis e-
jus Senatoribus, & officialibus ex *Ordin.
lib. 1. titul. 36. §. 3. & ad eos etiam spe-
ctat facere commissiones aliis Senatori-
bus, qui cognoscant de causis loco eorum,
quos judicaverint suspectos, vel illi post
suspicionem processas se abstinuerint, &
agnoverint suspensiones: non verò com-
missiones facient, quando suspicio fue-
rit posita coram Rectore Senatus Sup-
plicationis, alicui Senatori, qui adstite-
rit determinationi alicujus processus, vel
ille agnoverit suspensionem; antequam
admissa sit ad procedendum, nam tunc
Rector commissionem faciat alii Sena-
tori, quod etiam observatur in Senatu
Portug.**

Nec etiam Cancellarius maior facit
commissionem loco dos Vedores da
Fazenda, quos vel ipse judicaverit sus-
pectos, vel ipsi suspensionem processam
agnoverint, quia tunc recurritur ad Re-
gem, ut committat, ut habetur in *dicto
titul. 2. §. 7. ad finem; nec itidem dicti
Cancellarii facient commissionem loco
Senatoris, qui ex rescripto speciali de
causa cognoscebat, quia recurritur ad
Regem, vel ad Senatores Palatii ex eo-
rum regimine, tam antiquo in L. 1. §.
127. titul. 4. part. 1. Extravag. quam in
novo inferto in lib. 1. Ordin. §. 96. fol. 194.
De suspicionibus autem urbis Ulyssipo-
nensis intimatis officialibus illius, co-
gnosci, iudex Cancellariæ; ex L. 3. tit. 3.
part. 1. Extravag. & Ordin. nova lib. 1.
tit. 14. §. 2.*

Et de suspicionibus objectis officia-
libus urbis Portugallensis cognoscit ju-
dex Cancellarius illius Senatus, ex *Ord.
nova lib. 1. titul. 42. Circa suspensiones
autem aliis iudicibus positis, qui non ha-
bent certos iudices, qui cognoscant de
illis, assumuntur arbitri, ex Ordin. lib. 3.
titul. 22. in princip. vers. e se a deman-
da; in antiq. & dict. titul. 21. §. 8. &
cogendi sunt arbitri ad decernendas suspi-
ciones per ordinarium, quod si non fa-
ciant, eos remittet ad Regem, ut certo
termino compareant rationem redditu-
ri cur non adimpleant ejus mandatum,
ut habetur in dicto §. 8. ad fin. ibi: E não
o querendo o Juiz commissario fazer, o
Juiz ordinario o constrangerá, empra-
zandoo, que por pessoa pareça perante nós
a certo dia mostrar razão porque não
cumpre seu mandado.*

Adde tamen quod quando iudex
procedens ex officio recusatur, ipse
etiam concurrat in eligendo arbitros,
qui de reculatione cognoscant, ut pro-
batur in *cap. cum speciali 61 de appell.
ubi gloss. verbo, cum iudice; iudices ta-
men foranei literati, qui mittuntur per
Regem ad aliquas civitates, & villas Re-
gni, solent obtinere iudices certos, qui
de suis suspicionibus cognoscant, & in
iis terminis non erit locus assumptioni
arbi-*

ALLEGATIO XCVI.

357

arbitrorum, & standum erit provisio-
nibus, & ad iudices in illis nominatos
transmittentur suspiciones determinan-
dæ.

Admonet tamen *Ordinat. dict. tit. 21.*
31 §. 9. iudices suspicionum, ut in earum
procedimento habeant semper intentum,
quantumvis permittit ad non proceden-
dum, ut patet ibi: *E os Juizes das sus-
peiçoens no procedimẽto dellas terãõ sem-
pre intento, quanto o direito permittir,
a naõ procederem as suspeiçoens, que os
litigantes muitas vezes intentãõ a fim
de dilatar as causas.* Quod etiam sta-
tutum erat in *Extravagante das suspei-
çoens, e embargos*, §. 14. incipit: *E en-
comendo muito.* Circa suspiciones autem
intentatas contra scribas, & tabelliones,
debent semel allegari, & in principio
causæ, & in audientia, nisi pro causa,
quæ ortum suum habuisset de novo, ut
probatur ex *dicta Extravag. das suspei-
çoens* §. 13. incipit: *A suspeiçaõ, & ex
nova Ordin. lib. 3. titul. 23. in princip.* &
debet allegari per scriptum usque in diem
sequentem post factam recusationem, &
iudex causæ dabit iudices, qui de illa
cognoscant, ex *eadem Ordin. & in antiq.
d. tit. 22. §. 5.*

32 Nisi actus faciendus, sit talis, in quo
sit necesse recusare tabellionem, vel scri-
bam ante adventum audientia, quia
admittetur, nam alias dabitur inconve-
niens, quod si expectandum sit tempus
audientia, ut proponatur, inutilis erit
recusatio, quia facta, & scripta per eos
ante intentatam recusationem, sunt va-
lida, respicit namque recusatio futura,
non præterita, ex *Avend. de legib. præ-
tor. 2. part. cap. 23. n. 13. vers. Tertio
infertur, & probatur ex dict. Ordin. ibi:
E tudo o que o Escrivaõ suspeito tiver es-
crito, atè lbe ser intentada a suspeiçaõ,
será valioso; secus in illis, quæ scripserit
post factam recusationem, sunt enim
nulla, ex Aviles ad leges prætor. cap. 35.
glossa, remitta, n. 6. juvant, quæ do-
cet Gonçal. Soares in sua practica, 1. p.
cap. 6. n. 7. ad fin. & data causa rece-
ditur à regula *L. si hominem, ff. mand.**

L. nam ad ea, ff. de legib.

Contra primum decretum, in quo 33
suspiciones sunt reprobatae, & iudica-
tur, quod non poterit pars recusans ex-
ceptiones allegare, ex *Ordin. d. titul. 21.*
§. 9. ibi: *E julgando se que naõ procedem,
naõ se poderá vir com embargos ao dito
despacho.* Idem decisum fuit in *Extra-
vagante das suspeiçoens* §. incipit: *Que-
ro, e mando.* Admittetur tamen secun-
da suspicio post primam rejectam, vel
judicatam, quod non est recusatus sus-
pectus, si ea ortum habeat de novo, nec
sufficiet jurare, quod ei de novo obve-
nerit, ex *L. Dominica* §. 32. & *Ordin.
dicto titul. 21. §. 12.* ibi: *E depois que
huma parte vier com a primeira suspei-
çaõ a hum Julgador, e se julgar que naõ
procede, ou procedendo, se julgar por naõ
suspeito, ou for della lançado por ser pas-
sado o tempo em que se houvera de deter-
minar, ou por qualquer outra via, naõ po-
derá vir com outra suspeiçaõ na quella
causa, posto que jure que de novo lbe veyo,
salvo se a causa de tal suspeiçaõ nascesse
de novo; idem probatur in *L. 5. & 6. & 8.
titul. 2. part. 3. Extravag. & in d. tit. 21.*
§. 14. jubet iudici, qui de suspicione co-
gnoscit, ut in prima interlocutoria jube-
at notario, ut appendat quaecumque ali-
am recusationem, quam pars recusans in
ea causa positam habuerit.*

Contra Senatores, qui cum Cancel- 34
lariis Senatuum assistunt ad termi-
nandas suspiciones, non possunt allega-
ri suspiciones, nisi sint fundatae in ini-
micitia capitali, declarando causas illius
ex *eadem Ordin. §. 15.* ut fuit etiam dis-
positum in *Extravagante das suspeiço-
ens* §. 2. sic etiam contra Cancellarium,
vel iudicem suspicionis non admittetur
suspicio, sive allegetur ante sententiam,
vel post sententiam latam, in ea allegan-
do eum suspectum, & quod non habuit
scientiam, quod de ea erat cogniturus, ni-
si alleget, quod erat suus inimicus capi-
talis, & causas inimicitia, ex *Ord. supra-
dicta* §. 16.

In processu suspicionum non dantur 35
articuli accumulativi, nisi de materia,
quæ

quæ de novo ortum habuisset post recusationem intentatam, ex *dict. L. Dominica*, §. 22. & *Ordin. nova dict. titul. 21. §. 9. ad finem*, ibi: *Naõ poderá outro si vir com artigos accumulativos á suspeiçãõ, salvo se a causa delles tiver nascimento depois da suspeiçãõ ser apresentada*. Postquam autem suspiciones sunt admixtæ, & iudicatur quod procedunt, traduntur recusato ad deponendum, quæ depositio debet præcedere, licet pars recusans dicat, quod non vult ejus depositionem, ex *Ordin. dict. titul. 21. §. 4. ibi: E o Juiz da suspeiçãõ mande que o Fulgador a que for posta, deponha a ella pelo juramento de seu officio, posto que diga, que naõ quer o depoimento do recusado*. Quæ verba: *Posto que diga, &c.* sunt addita ad *Ordin. antiq. d. titul. 22. §. 3. vers. & querendo*.

36

Et tenetur recusatus intra tres dies depositionem suam reddere, quod non si faciat, iudicatur suspectus ex *dict. L. Extravagant. das suspeiçoens*, §. 6. *vers. & quando*, & *Ordin. nova d. titul. 21. §. 11. ibi: E quando a suspeiçãõ se der ao recusado para depôr, naõ a terá mais que tres dias, e naõ dando dentro delles seu depoimento, queremos que se baja a suspeiçãõ por confessada, e se dé outro Juiz em lugar do recusado*. Quod idem decisum erat in *Extravaganti das suspeiçoens*, §. 6. *vers. & quando*. Circa quod recusari advertant, nam vidi multos repullos, quia non præstiterunt suam depositionem intra triduum, quod connumeratur ab eo termino, quo ei traditur ad deponendum, & debet tempus computari de momento, quia *Ordinat. utitur ea præpositione, dentro*, quæ includit diem termini, ex *L. si quis sic dixerit 133. ff. de verborum significat.* ubi *Cepola n. 2. Alciat. & Rebuff. vers. Quandoque, Tiraquel. de retract. §. 1. gloss. 11. n. 28.* non tamen procedunt hæc, quando recusatio fuerit turpis, vel criminosa, ad quam non tenetur deponere, ut deduxi in *alleg. 69.*

37

Judex, qui fuit productus in testem ab aliqua ex partibus in causa, de qua

cognoscit, poterit recusari, si testificetur de eo, quod scit; secus si dicat se nihil scire de ininterrogatis, & deductis in articulis, *L. fin ff. de testibus, Specul. de offic. deleg. §. superest, vers. item fuit testis, gl. verbo, appellationis cap. ult. de testibus lib. 6. Decius L. prætor n. 4. ff. de jurisdict. omn. judic. Maranta 6. p. de ordin. judic. titul. de appellat. n. 54. & probatur ex dicta Extravagant. das suspeiçoens*, §. 10. incipit: *Hey por bem*, & in *nova Ordin. dict. tit. 21. §. 13. ibi: E havendo sido hum Fulgador dado por testemunha em alguma causa, naõ deixará de ser Juiz della, por a parte dizer que foi testemunha na causa tendo o tal Fulgador declarado por juramento no testemunho, que naõ sabe crusa alguma do para que foi nomeado por testemunha. Cardoso in praxi jud. verbo, recusat. 38.*

Quod si ad interrogandos testes super causis suspicionis sit deveniendum in objectis Senatoribus Senatuum, tenentur illorum Cancellarii testes per se interrogare, nec possunt comittere alicui inquisitori, vulgo, enqueredor, nec alteri officiali, ex *dicta Extravag. das suspeiçoens*, & ex *Ordin. dicto tit. 21. §. 17. ibi: E mandamos que os Chanceleres da Casa da Supplicação, e do Porto tirem per si as testemunhas das suspeiçoens postas aos Desembargadores, e naõ commettaõ o tirar dellas a algum Enqueredor, nem outro official.*

Ex quo *Ordinat.* se restringit ad suspiciones objectas contra Senatores, videtur quod poterunt interrogationem testium in suspicionibus positis aliis officialibus Cancellarii committere inquisitori, vel alii officiali, quia de jure anteriori poterant committere in omnibus suspicionibus interrogationes testium, qui super illis producebantur, supervenit lex nova, quæ defendit fieri talem commissionem in suspicionibus objectis Senatoribus, ergo in aliis servabitur jus, & practica antiqua, ut possint committere juxta regulam *L. cum prætor 12. ff. de jud.* ubi *Bart.* dicit, quod in quibusdam prohibetur, in cæteris videtur permissum,

mi
ad
fi
tas
L.
mu
de
40
loq
bus
jud
sus
Civ
len
mi
pro
na
tit
41
cio
cia
Ce
co
ce
na
ju
tis
cio
ju
cu
42
ti
m
ne
ci
su
pi
no
pi
be
de
al
de
se
d
o
P
ja
in
ri
a

missum facit regul. *L. unic. §. sin autem ad deficientis, Cod. de caducis, ibi: Nam si contrarium volebat, nulla erat difficultas conjunctim ea disponere. Facit regula L. 1. Cod. de inoffic. dotib. L. precipimus, Cod. de appell. cap. cum expediat, de elect. lib. 6.*

40 Ex eadem ratione, quod Ordinatio loquitur in Cancellariis, & suspicionibus objectis Senatoribus, descendit, quod iudices Cancellariæ, qui cognoscunt de suspicionibus allegatis aliis officialibus Civitatum Ulissiponensis, & Portugalensis, poterunt committere testium examinationem, cum in eis non inveniatur prohibitum, ut etiam videre est ex *Ordinatio lib. 1. titul. 14. §. 13. in antiq. & titul. 42. in novis*: idem erit circa suspensiones positas Correctoribus Provincialibus, qui vocantur Corregedores das Comarcas, de quorum suspicionibus cognoscunt eorum Cancellarii; nec procedet in arbitris assumptis ad determinationem suspicionum, quæ ponuntur iudicibus locorum; nec in iudicibus datis à Rege ad cognoscendum de suspicionibus positis dictis Correctoribus, iudicibus foraneis, aut Provisoribus nuncupatis, Provedores das Comarcas.

42 Sic etiam adverto, quod *Ordinatio dict. titul. 21. §. 4. vers. & jurando*, quæ permittit recusantibus posse petere dilationem ad producendos testes in aliis locis remotis, extra locum, ubi iudex de suspicionibus cognoscit, procedit in suspicionibus aliis officialibus objectis, qui non sunt Senatores, quia cum de illis privativè cognoscant Cancellarii, & jubeatur, quod per se testes examinent, denegata facultate committendi, non assignabitur tempus recusantibus ad producendos testes coram illius iudicibus, sed eos facient venire ad testificandum coram dictis Cancellariis, & vix observatur in his terminis responsum *Pauli J.C. in L. ad egregias 15. ff. de jure jur. nec constitutio Bonifacii VIII. in cap. de iudic. lib. 6. de quorum materia agunt Jason. ibi, Menoch. lib. 2. de arbitr. casu 70. Vincent. Carot. de ju-*

rament. question. 5. quest. 13. principal. Mirand. de ordin. iudic. question. 24. articul. 1. concl. 3. licet aliquem committant.

43 Postquam aliquis Senator extiterit in determinatione cujuscumque processus, licet in eo, nec votum datum habeat, nec suam deliberationem positam, nec assumptam memoriam in eo, non poterit pars amplius recusare ad id, quod ulterius accreverit, si suspicio habuerit ortum anteriorem, licet juret de novo venisse ad ejus notitiam si vel sciebat, vel habuit rationem sciendi, quod ille Senator, quem recusat, erat iudex suus in illo processu, quia sæpe partes scientes causas, ex quibus possunt iudices recusare, non eos recusant, expectantes quod in suum favorem feratur sententia, & si contra se feratur, allegant suspensionem de novo, dicentes, quod tunc de ea notitiam habuerunt, & ad effectum, ut recipiatur, jurant quod ante sententiam de ea scientiam non habuerunt, nec venit ad suam notitiam, & quod hoc habet locum, quando recusantes per se, vel per procuratores suos litigaverunt: secus esse, si processum sit contra aliquem absentem per edictum, quia hic poterit allegare suspensionem iudici, qui sententiam tulit ad annullanda tam acta, quam sententiam, quam contra eum in absentia promulgavit.

44 Probantur hæc ex *Ordinatio lib. 3. tit. 22. in princip. vers. Por quanto*; & ex *Ordinatio nova dict. titul. 21. §. 5. ibi: Depois que hum Desembargador estivea no despacho de qualquer feito, posto que não tenha dado voto, nem posto tenção, nem tomado lembrança nelle não lhe poderá a parte mais pôr suspeiçãõ para o que a diante accrescer, se a suspeiçãõ teve nascimento de antes, ainda que jure que lhe veyo de novo: e isto sabendo, ou tendo razãõ de saber como o tal julgador era Juiz de seu feito, por quanto algumas pessoas sabendo as causas por que podem recusar os Julgadores, os não recusaõ, esperando que a sentença sayá por sua parte, & se he contra elles, vem com suspeiçãõ*